

**Univerzita Karlova v Praze
Evangelická teologická fakulta**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Petr HAŠKA

**Dějiny sboru ČCE
v Třebíči**

2014

**Univerzita Karlova v Praze
Evangelická teologická fakulta**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Petr HAŠKA

Dějiny sboru ČCE v Třebíči

Katedra církevních dějin

Dr. Pieter Morée

Teologie křesťanských tradic

2014

Poděkování

Chtěl bych poděkovat všem, kteří mě podporovali, povzbuzovali a nesli. Je úžasné vidět a vnímat ohromnou sílu přátelství a lásky. Není to v dnešní době samozřejmé, o to více si veškeré podpory vážím. Velký dík patří mé manželce Libě, která trpělivě snášela všechny útrapy a nesnáze, spojené s mým studiem, a tolerovala, že jsem mnohý čas nevěnoval rodině. Děkuji také váženému a milému Pieterovi Moréemu, vedoucímu mé práce, za laskavé a trpělivé vedení, rady i inspiraci.

V neposlední řadě děkuji všem učitelům i spolužákům z Institutu ekumenických studií, kteří jsou úžasní a jedineční. Kde bychom však byli, kdyby nebylo Pána Boha, a proto největší dík patří právě jemu. Za vás všechny i Boží dary, upřímně děkuji.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem *Dějiny sboru ČCE v Třebíči* napsal samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů.

Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna pro účely výzkumu a soukromého studia

V Myslibořicích, dne 21. srpna 2014

Petr Haška

OBSAH

I. Úvod	7
II. Období 1277 – 1667 Třebíč od založení, přes husitské období až k protireformaci	8
III. Období 1668 – 1763 Období protireformace na třebíčském venkově, zejména v Horních Vilémovicích	10
IV. Období 1764 – 1897 Toleranční patent a vznik reformovaného sboru v Horních Vilémovicích	12
V. Období 1898 – 1919 a Lubomír Tardy Založení kazatelské stanice v Třebíči a práce diasporního kazatele	16
VI. Období 1920 – 1922 a Lubomír Tardy Vznik samostatného farního sboru ČCE v Třebíči a jeho první kazatel.....	20
VII. Období 1923 – 1925 a Francis Horníček Třebíčský sbor v administraci a s výpomocným kazatelem.....	24
VIII. Období 1925 – 1931 a Rudolf Říčan Třebíčský sbor s třetím kazatelem v době první republiky.....	29
IX. Období 1931 – 1937 a František Ženatý Třebíčský sbor se čtvrtým kazatelem v období hospodářské a politické krize.....	34
X. Období 1938 – 1945 a František Ženatý Třebíčský sbor ovlivněný předválečnou krizí a 2. světovou válkou.....	42
XI. Období 1946 – 1949 a František Ženatý Třebíčský sbor v době poválečné, dále se čtvrtým kazatelem.....	50
XII. Období 1950 – 1958 a František Ženatý Třebíčský sbor v době nastupující moci komunismu a třídního boje.....	54
XIII. Období 1958 – 1973 a Ilja Burian Třebíčský sbor v době socialismu a „pražského jara“ s pátým kazatelem.....	74
XIV. Období 1973 – 1989 a Jan Trusina Třebíčský sbor v době normalizace až k pádu totality se šestým kazatelem.....	80
XV. Závěr	94
XVI. Seznam literatury	96
XVII. Seznam příloh	98
XVIII. Přílohy	101

Bibliografická citace

Dějiny sboru ČCE v Třebíči [rukopis] : magisterská diplomová práce / Petr Haška ;

Vedoucí práce: Pieter Morée. Praha, UK ETF, 2014, 233 s.

Anotace

Práce představuje historii a jednotlivé události samostatného farního sboru na území Horáckého seniorátu, Českobratrské církve evangelické v Třebíči. Samotné historii sboru předchází krátké představení širších dějinných souvislostí, které jsou však velmi důležité a podstatné. Sledované období začíná rokem 1277 a končí na konci roku 1989, přičemž samotné založení sboru se datuje k 31. březnu 1920. Celkem šest kazatelů spravovalo sbor v různě dlouhých obdobích. Práce je založena na výběru a interpretování důležitých dat i událostí a vychází z primárních zdrojů uložených ve státních i soukromých archívech. Pro zajímavost jsou nabídnuty některé důležité statistiky pro srovnání a ukázkou vývoje jednotlivých sledovaných dat. Práce obsahuje bohatou obrazovou přílohu, zejména fotokopie zajímavých dokumentů, dokládající popisované události.

Klíčová slova

Historie, Českobratrská církev evangelická, Horácký seniorát, farář, vikář, kurátor, staršovstvo, senior, synodní senior, synod, bohoslužba, Nedělní škola, náboženství

Annotation

The thesis presents the history and individual events of the independent parish in the area of Horacky seniorat of the Czech brethren evangelical Church in Trebic. The history of the congregation is preceded by a short presentation of the broader historical context, which is very important and essential. The observed period begins in 1277 and ends in late 1989, while the founding congregation itself dates back to March 31, 1920. Six preachers managed the chorus in periods of various length. The thesis is based on the selection and interpretation of important dates and events, based on primary sources stored in state and private archives. Interestingly they offer some important statistics for comparison and illustration of the development of the monitored data. The thesis includes plenty of pictures, especially photocopies of interesting documents evidencing the described events.

Keywords

History, Czech brethren evangelical Church, priest, vicar, curator, elders, senior, synod senior, synod, service, Sunday School, religion

I. Úvod

Cílem této diplomové práce je uceleně představit historii farního sboru Českobratrské církve evangelické v Třebíči, na území Horáckého seniorátu. Jedná se zejména o období od roku 1920 do roku 1989. Práce však zahrnuje i další období, které se vznikem samostatného sboru předchází, a to od roku 1899, kdy byla v městě Třebíči založena kazatelská stanice reformovaného sboru v Horních Vilémovicích. Pro širší souvislost byla do práce zahrnuta i další období, od samotného založení Třebíče, husitské období, protireformaci, až ke vzniku reformovaného sboru v Horních Vilémovicích, po vydání Tolerančního patentu.

Samotná historie sboru v Třebíči je dělena do úseků, jak v něm působili jednotliví kazatelé, Lubomír Tardy, Francis Horníček, Rudolf Říčan, František Ženatý, Ilja Burian a Jan Trusina. Výjimkou je pouze úsek, kdy v Třebíči působil farář František Ženatý a to nejen proto, že je to údobí poměrně dlouhé, ale zejména s mnoha politickými a hospodářskými změnami, které jsem chtěl od sebe oddělit a zdůraznit.

Důvodem pro vytvoření této diplomové práce bylo několik. Jednak toto téma v takovém rozsahu dosud nebylo zpracováno, ale zejména proto, že v tomto sboru více jak dvacet let žiji a chtěl jsem pro sebe i lidi mě blízké, přiblížit události hodné k připomenutí a uchování v paměti pro příští generace.

Materiál, ze kterého jsem čerpal, byl zejména ze sborového a ústředního církevního archívu. Našel jsem však i zajímavé dokumenty v Okresním archívu v Třebíči a Národním archívu v Praze Chodovci. Pro poslední období jsem využil i svědectví přímých pamětníků a očitých svědků. Metodou systematického vyhledávání a seřazení dat jsem nashromáždil veliké množství podpůrného materiálu, ze kterého jsem pak analyticky vybral podstatné a charakteristické události a data pro prezentaci daného údobí i jednotlivých celků. Zajímalo mne přitom, zda jednotliví kazatelé svou přítomností a svými důrazy mohli ovlivnit vývoj, směřování a důrazy jednotlivců i celého sboru.

II. Období 1277 – 1667

Třebíč od založení, přes husitské období až k protireformaci

Přestože jsem svou práci zaměřil na dějiny sboru Českobratrské církve v Třebíči, rád bych v krátkosti představil důležité širší souvislosti. Vedle samotného vzniku města Třebíče mě zajímaly vazby ke křesťanství, zejména protestantismu. K městu Třebíči se váží důležité zprávy z dob šíření husitství v českých a moravských zemích. Místní šlechta, která husitství tolerovala, ba i podporovala, pravděpodobně zapříčinila pozdější nástup protireformace, než tomu bylo v jiných oblastech. V tomto dlouhém období chci zdůraznit pouze ty události, které měly velký význam pro pozdější aktivitu protestantů na Třebíčsku.

První písemná zmínka o městu Třebíči pochází z roku 1277, kdy opat Martin, z blízkého benediktýnského kláštera, udělil mnohá práva měšťanu Heřmanovi.¹ Třebíč patřila odedávna k významným moravským městům pro svou strategickou polohu a významný klášter (vystavěn v letech 1101 až 1104) postavený na břehu řeky Jihlavy. Město, ležící na důležité cestě mezi Vídní a Prahou, získalo v roce 1335 významné privilegium a tím stejná městská práva jako blízké Znojmo. Po smrti Karla IV. však nastaly horší časy. Země české a moravské byly zmítány boji, které se nevyhnuly ani Třebíči. V té době velmi sílí husitské hnutí. Již roku 1415 přidává většina moravské šlechty své pečeti pod *Stížný list českých a moravských pánů do Kostnice* na protest proti upálení mistra Jana Husa.² Postoj velkých měst k reformaci však nebyl jednotný. Na rozdíl od českých, měli moravští husité podstatně složitější situaci, velmi záleželo na tom, jak na reformaci nahlížela místní šlechta. V královských městech žila poměrně velká německá komunita, která se k Husovu odkazu hlásila vlažně.³ Podobně tomu bylo i v Třebíči, přesto zde reformace zaznamenala postupem času úspěch. Husité obsadili benediktýnský klášter a tím velmi oslabili jeho vliv na blízké město. Protože město nebylo boji příliš poničeno, získalo měšťanstvo značné sebevědomí a husitské vyznání převládlo nejen v Třebíči, ale i v širokém okolí. Naopak klášter zaznamenal značné oslabení, z něhož se již nevzpamatoval a roku 1525 konvent zanikl úplně. Za vlády Jiřího z Poděbrad (1458-1471), který bojoval proti svému bývalému zeti Matyášovi Korvínovi, veliteli křížové výpravy, bylo město Třebíč Korvínem dobyt (14. 5. 1468) a téměř srovnáno se zemí.⁴

Mnoho měšťanů při obraně města bylo zabito, ženy a děti byly poslány do nedalekého Velkého Meziříčí. Opevněný a mohutný klášter odolával déle.

¹ První písemný pramen je z roku 1277, kdy opat Martin udělil mnohá práva měšťanu Heřmanovi SOKA Třebíč, Archiv města Třebíče, č. 1; CDB, V/2, č. 843, s. 554.

² MEZNÍK, Jaroslav. *Lucemburská Morava: 1310-1423*. Praha: Lidové noviny, 1999, 562 s.

³ ŠIMO, Michal. *Dějiny Třebíče ve světle Střelkovy kroniky*. Třebíč, 2011. Dostupné z: /th/178812/ff_ml/. Diplomová. MUFF. Vedoucí práce Mgr. Tomáš Borovský Ph.D.

⁴ ČORNEJ, Petr; BARTLOVÁ, Milena. *Velké dějiny země Koruny české VI. 1437-1526*. Praha: Paseka, 2007. 839 s.

V té době se v něm ukrývalo 1500 jezdců a syn krále Jiřího z Poděbrad Viktorín, kterému se však lstí podařilo z obležení uniknout. Obnova bojem zničeného města byla zdlouhavá i vlivem časté výměny pánů, kteří město vlastnili. Reformační hnutí, které se dále v Třebíči šířilo, nalezlo velkého příznivce a podporovatele v pánu Burianovi Osovském z Doubravice, který v polovině 16. století koupil třebíčské panství od pánů z Pernštejna. Burian Osovský i jeho syn Smil přispěli k volnému šíření husitských církví v Třebíči. Husité měli již v patnáctém století svou modlitebnu u mostu na Podklášteří. Protože však utrakvismus začal vnitřně upadat, začal v Třebíči sílit vliv Lutherovy reformace, který přešel do formy novoutrakvismu.⁵ Jeho stoupenci převzali do užívání hlavní třebíčský kostel „u Martina“. Také Jednota Bratří českých měla v té době hodně stoupců. Již za pánů z Pernštejna si postavili na Jejkově svůj „zbor“ a druhý bohoslužebný stánek si postavili na Stařečce. Bratři postavili, vedle bytů pro kazatele, také nemocnici a školu. V době největšího rozkvětu reformace byla v Třebíči drtivá převaha nekatolíků.⁶ Smil Osovský byl dvakrát ženatý, zemřel v roce 1613. Jeho druhá žena, Kateřina z Valdštejna, se brzy po jeho smrti znovu provdala za Karla staršího z Žerotína. Kateřina z Valdštejna byla věrnou vyznavačkou reformace a proto i po bitvě na Bílé hoře (8. 11. 1620) zůstaly pro nekatolíky v Třebíči poměry docela příznivé až do roku 1629. Tehdy začalo i pro Moravu platit obnovené zřízení zemské, kvůli němuž se Karel starší ze Žerotína a jeho manželka Kateřina rozhodli odejít do exilu. Nejprve na své panství v Přerově a následně do Vratislavi.⁷ Do emigrace odešlo rovněž mnoho nekatolíků, zejména do Polska a Uher. Na základě žaloby děkana Kryštofa Kazimíra Berešovského, kterou podal přímo k císaři Leopoldu 1, začala v roce 1657 působit ve městě inkviziční komise složená z novoříšského probošta Engelberta a moravskobudějovického probošta Rudolfa Jindřicha ze Schaumburka, která vyslychala občany města.⁸ Celkem bylo ještě nalezeno 47 nekatolíků (což znamenalo přibližně polovinu majitelů domů města).

Z jich se nejvíce hlásilo za husity (29), dalších 8 za luterány, 5 za pikarty, 3 za boleslavské bratry a 2 za takzvané nullie, kteří si sami nebyli jisti svým vyznáním.⁹ Významný měšťan, práva znalý, vynikající písař a kronikář Jan Suchenius za své přiznání k husitské víře byl prohlášen za arcikacíře. Stejně tak měšťan a duchovní písař Jan Ayda, který však zemřel dříve, než byl s ním veden proces.

⁵ HRUBÝ, František. *Luterství a novoutrakvismus v českých zemích v 16. a 17. století*. In: Český časopis historický / [Red.]: Šusta, Josef - Hrubý, František - Klik, Josef. Praha: Historický klub 45, č. 1, (1939), s. 31-44. Utrakvismus pochází z latinského *sub utraque specie*, nebo-li pod obojí způsobou, jeho stoupenci se označovali jako utrakvisté či kališníci

⁶ Staršovstvo FS ČCE v Třebíči. *Dům z tvrdého lomu*. Třebíč: Em. Čapek, 1940, s. 8-9.

⁷ MATĚJEK, František. Účinky Obnoveného zřízení zemského z roku 1628 na naše země. *Vlastivědný věstník moravský*. 1990, roč. 42, čís. 3, s. 327-336. ISBN 0323-2581. Obnovené zřízení zemské, je název pro zemské ústavy Čech a Moravy. Hlavní změny byly zejména ve zrušení stavovství a nastolení absolutismu, česká koruna vyhlášena za dědičnou pro Habsburky, katolické náboženství vyhlášené za jediné povolené vyznání, duchovenstvo získalo první místo v zemském sněmu.

⁸ FIŠER, Rudolf, Eva NOVÁČKOVÁ a Jiří UHLÍŘ. *Třebíč: dějiny města*. Vyd. 2. Třebíč: Blok, 2004-, 2 sv. s. 78-129.

⁹ NULL je obvyklé označení pro žádnou hodnotu nebo nic, vychází z latinského slova *nullus*.

Na základě zprávy inkviziční komise nastoupila do Třebíče dne 8. května 1667 komise protireformační, vedená B. Tannazollem, spolu se čtyřmi jezuiti a vojenskou ochranou. Z města emigrovalo asi 20-30 rodin a alespoň formálně bylo město rekatolizováno. Město bylo v té době velmi chudé, díky zvýšeným daním a nákladům na obživu vojsk, která městem táhla. Obyvatelé byli pod velmi přísnou kontrolou. Pokud chtěli získat nějaké povolení či jakékoliv výhody, museli se prokázat průkazem řádného členství v katolické církvi.

Vliv panovníků a šlechty na církev byl v tomto období velmi silný. Obyčejní poddaní neměli žádnou možnost to ovlivnit. Vyznání bylo vnucováno silou z katolické nebo protestantské strany. Přesto se našla i období, relativního klidu, kdy vedle sebe stály pokojně oba církevní tábory. Toto období je ukončeno rekatolizací.

III. Období 1668 – 1763

Období protireformace na třebíčském venkově, zejména v Horních Vilémovicích

V další kapitole, která popisuje přibližně stoleté období, budu sledovat, s jakým důrazem a intenzitou procházely krajem náboženské komise, které vyhledávaly a usvědčovaly obyvatelstvo ze zakázaného protestantismu. Zaměřil jsem se zejména na oblast severně od Třebíče, kde se mohli protestanté díky přírodním podmínkám dobře ukrývat. Oblast okolo Horních Vilémovic je součástí Křižanovské vrchoviny, která byla řídce osídlená a v daném historickém období velmi špatně dostupná.

Činnost protireformační komise na venkově nebyla tak intenzivní a účinná jako ve městech. Komisaři sice oficiálně hlásili, že probrali Třebíč i 15 okolních vesnic důkladně a že v nich zůstalo maximálně sto kacířů, ale tyto údaje byly v tehdejší době jen stěží doložitelné. Mnoho protestantů se zřeklo své víry jen na oko, pod nátlakem a výhrůžkami.

O tom, že protestanté v kraji zůstali, svědčí i fakt, že v srpnu roku 1676 byl zatčen na Novoměstsku kazatel Václav Trojan ze Žitavy, který při výslechu přiznal, že po tři roky pravidelně jednou za rok prošel tímto krajem, aby v rodinách vysluhoval svatou večeři Páně. Jedním z míst, kde také působil, byly Horní Vilémovice.¹⁰ Odveta přišla v podobě napomenutí, které hornovilémovičtí obyvatelé dostali od vyšetřující komise dne 2. července 1679. Museli se pod přísahou zavázat k přijetí trestů za nekonání katolických obřadů. Tento dokument byl předán kamenickému faráři a druhý dostal pro kontrolu rychtář místních svobodníků, Pavel Jaša.

¹⁰ BURIAN, Ilja. *Dějiny protestantismu v Třebíči a v Horních Vilémovicích*. Vyd. 1. V Třebíči: Arca JiMfa, 1996, 275 s.

Zdá se, že se však situace o mnoho nezměnila, protože v roce 1692 jsou hornovilémovičtí svobodníci a především jejich rychtář opět napomínáni pro jejich kacířství. V tomto napomenutí je zvláště jmenován Jan Nečas, jako hlavní představitel protestantismu na Třebíčsku. Rychtářovi, Pavlovi Jašovi, je opět nařízeno, aby se vši pilností a ochotností byl nápomocen kamenickému katolickému faráři pánu Martinovi Matlochovi. Situace se nemění ani na začátku 18. století a proto dne 30. října 1711 vydává zemské gubernium nový oběžník, ve kterém upozorňuje příslušné vrchnosti na seznam poddaných, kteří byli označeni jako kacíři.¹¹ Na oběžník navazují po čase odpovědi všech majitelů panství, které jsou navíc doloženy zprávami místních farářů o tom, že jmenované osoby jsou již dobří křesťané katolické víry.¹² Nový císař Karel VI. vydává dne 28. prosince 1725 reskript, ve kterém oznamuje svým poddaným, že bude s největší vážností a silou tvrdě postupovat proti všem známkám kacířství v Čechách a na Moravě. Podle rance a tvrdosti lze usuzovat, že je tím císař nanejvýše rozhořčen a chce s tím velmi rychle skoncovat.¹³ Aby se nikdo nemohl vymlouvat, že textu neporozuměl, byla celá resoluce vydána jako veřejný patent také v češtině a vyhlášena po celé zemi pro výstrahu. K tomuto rozhodnutí vedly podložené informace o dvou kacířských střediscích, jednoho se středem v Horních Vilémovicích a druhého na východní Moravě, u německého obyvatelstva Kravařska. Už v roce 1721 byli zatčeni Karel Nečas, Václav Krčál, Jiří Trutna, Samuel Krčál, Tomáš Peštál a Mikuláš Caha. Soud probíhal s přestávkami až do března 1724. Úřady však sledovaly podezřelé i nadále a po deseti letech udeřily na zmíněné „hnízd“ kacířů v Horních Vilémovicích znovu. Krajský hejtman rozhodl, že na kacíře udělá velikou razii. Byl vytvořen seznam podezřelých osob a dne 4. června 1734 byla obec za pomoci hajných a myslivců obklíčena a přepadena.

Téměř všichni obvinění byli zadrženi a dopraveni před hrdelní soud v Jihlavě. Hlavní udavač Jiří Chromý spolupracoval s předsedou soudu hrabětem A. F. Herberstejnem, který chtěl Jiřího Nečase, jako hlavního svůdce předat soudu pro kacířství, aby byl zbaven svých svobodných práv, majetku a vyhoštěn ze země. Jihlavský krajský hejtman podrobně referuje zemskému hejtmanovi dopisem z 28. 6. 1734 a očekává, že samotný císař bude požadovat po majiteli panství hraběti z Valdštejna, aby z toho vyvodil důsledky. Naštěstí se však změnila doba a zájem vrchnosti na přísném potrestání slábnul. Nakonec se všichni svědci rozhodli odvolat svá přiznání a kromě sedmi osob, kterým byl uložen mírný trest, byli ostatní propuštěni na svobodu. K dalšímu významnému procesu došlo až v roce 1761, kdy proběhlo rozsáhlé vyšetřování a zabavování „závadné“ kacířské literatury.

¹¹ Zemské gubernium – název pro moravský královský tribunál, správní úřad Markrabství moravského, v jehož čele stál zemský hejtman. Bylo založeno roku 1636 Ferdinandem III. Habsburským. Viz: JANÁK, Jan. *Hospodářský rozmach Moravy 1740-1918*. 1. vyd. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1999, 321 s.

¹² BRODSKÝ, Josef, *Pamětihodné události církve evangelické v Horních Vilémovicích*, s. 26.

¹³ v Příloze č. 1. je uvedeno celé znění reskriptu.

Většina těchto knih nebyla zděděná po předcích, ale propašována přes hranice až v 18. století. Nejhuře za svou kacířskou činnost zaplatila rodina Nečasova, které byl zabaven majetek, a musela se z Horních Vilémovic odstěhovat do Nosislavi k příbuzným¹⁴.

Důslednost slídění inkvizitorů a trestání jinověrců byla v jednotlivých lokalitách různá, a venkov, se svými samotami a špatnými, cestami měl větší šanci na ukrývání protestantů i přežití a zachování víry. Přesto však způsob rekatolizace přinášel velké útrapy a příkoří mnoha rodinám, i když se mnohé způsoby zjišťování kacířství a vyšetřování různých komisí mohou z dnešního pohledu jevit poněkud směšně.

IV. Období 1764 – 1897

Toleranční patent a vznik reformovaného sboru v Horních Vilémovicích

V této kapitole sleduji reformy císaře Josefa II., díky kterým byla v českých zemích obnovena svoboda jiného vyznání, než římskokatolického. Nebyla to sice svoboda plnohodnotná, ale pouze tolerovaná, přesto znamenala významnou změnu v dosavadní praxi rakouského císařství. Přes různé obavy a vyhrožování ze strany katolické se pomalu začala otevírat nová epocha dějin protestantismu v Čechách a na Moravě.

Veliké změny nastaly už za vlády Marie Terezie,¹⁵ která byla v dlouholetém konfliktu s římskokatolickou církví. Od roku 1764 vládl po boku své matky nejstarší syn Josef II.,¹⁶ který byl po její smrti zvolen i králem českým. V té době se panovník rozhodl prosadit své reformní myšlenky. Dne 31. prosince 1780 zrušil náboženské komise, které velmi intenzivně mnoho let vyhledávaly a k pravé víře navracely kacíře. Na začátku května roku 1781 bylo ukončeno rovněž pátrání po kacířských knihách a jejich ničení. Rozhodl se rovněž zrušit okolo 60 klášterů, řádů a bratrstev, vydal dokonce návod, jak mají vypadat bohoslužby a zejména kázání, které má být nejdůležitější částí celé liturgie. Jeho snahou byla také restrukturalizace katolické církve. Pro naše další směřování a bádání je však nejpodstatnější otázka náboženské tolerance. Panovník by byl jistě rád, kdyby všichni jeho poddaní byli stejného vyznání, ale uznal, že tomu tak být nemusí a už vůbec se to nedá vynutit nařízeními a soudy.¹⁷ Na počátku léta 1781 přišla žádost o náboženskou svobodu z Nosislavi a záhy z kunštátského panství.

¹⁴ BURIAN, Ilja. *Dějiny protestantismu v Třebíči a v Horních Vilémovicích*. Vyd. 1. V Třebíči: Arca JiMfa, 1996, 275 s.

¹⁵ Marie Terezie Valpurga Amálie Kristýna, 13. 5. 1717 ve Vídni – 29. 11. 1780 ve Vídni.

¹⁶ Josef II., 13. 3. 1741 ve Vídni – 20. 2. 1790 ve Vídni

¹⁷ FRAIS, Josef. *Reformy Marie Terezie a Josefa II.: (nejen v českých a moravských zemích)*. Vyd. 1. Třebíč: Akcent, 2005, 156 s. ISBN 80-726-8337-3.

První žádost byla ještě oficiálně roztrhána, na druhou však již přišla „Císařská odpověď“ dvorské kanceláři ze dne 13. října 1781“. Ta de facto položila základ k tolerančnímu patentu, který ke stejnému datu byl císařem rovněž vydán. Byl to první krok k náboženské svobodě, nadále však zůstalo privilegované postavení římskokatolické církvi a vyznání augšpurské (luterské), helvetské (kalvínské) i řeckopравoslavné bylo jen trpěné, s mnohými omezeními, úpravami a znevýhodněními.

Každý tajný evangelík se po vydání patentu musel veřejně přihlásit ke své víře. Přitom se velmi rychle začala šířit poplašná zpráva, že je patent falešný, že je to lest, jak lépe zmapovat a potrestat přihlášené osoby. Takové zprávy a zastrašování přinesly brzo úspěch, neboť jen v třebíčském panství 60 osob rychle požaduje navrácení zpět do katolické církve. Přesto se mnozí věřící nedali ani tímto zastrašit a podle panství se hlásili k evangelické víře. V třebíčském panství zasedala komise 26., 27. a 29. dubna 1782. Musela předstoupit každá osoba, starší 12 let, která se musela jednotlivě podrobit výslechu před komisí. Po výslechu byly osoby vyvedeny jiným vchodem, aby se nemohli s ostatními podělit o zkušenosti z průběhu výslechu. Při tomto zasedání komise se přihlásilo v třebíčském panství celkem 177 osob k augsburskému vyznání, což pro založení samostatného sboru bylo málo. Je velmi zajímavé, že v tak významném městě Třebíči, které až do roku 1667 mělo veliký počet stoupenců reformace, se nepřihlásil ani jeden jediný člověk.

Největší skupina přišla z Horních Vilémovic, pak Budíkovice, Věstoňovic a z Radošova. Pár osob se ještě přihlásilo z Nové Vsi, Benetic, Trnavy, Chlumu, Smrčné, Svatoslavi, Koutů, Valdíkova a Střížova.¹⁸

Protože evangelíci v Horních Vilémovicích neměli zatím svého faráře, chodili na bohoslužby do Velké Lhoty (54 km), které se přihlásilo k augsburskému vyznání anebo do Nosislavi (72 km) či Nového Města na Moravě (44 km), které bylo reformované vyznání. Nejkratší trasa činila 9 hodin chůze a znamenala značné fyzické úsilí. Proto si z těchto nově vzniklých sborů zvali kazatele do Vilémovic, aby je viděli a zažili i další občané a mohli si lépe porovnat augsburské a reformované vyznání. Díky tomu se brzy mnozí začali přehlašovat z augsburského vyznání k reformovanému. Pro založení nového sboru byla potřeba přihlášení 100 rodin nebo 500 duší. Proto se spojili v tomto úsilí obyvatelé panství z Velkého Meziříčí, Třebíče, Brtnice a Puklice. V říjnu roku 1783 čítal stav přihlášených rodin 98 a 483 duší. Protože chyběly pouze dvě rodiny do předepsaného počtu, podal jihlavský hejtman dne 15. října zemskému guberniu žádost o zřízení evangelického reformovaného sboru v Horních Vilémovicích a současně požádal o dispens pro nesplnění požadovaného počtu rodin. I hornovilémovičtí poslali v této věci prosebnou delegaci do Vídně, vedenou Martinem Odpovídalem. Konečně 17. listopadu 1783 byl vydán dekret, který povoloval, že na panství Velké Meziříčí, Třebíč, Brtnice a Puklice si helvetští poddaní mohou

¹⁸ BURIAN, Ilja. *Dějiny protestantismu v Třebíči a v Horních Vilémovicích*. Vyd. 1. V Třebíči: Arca JiMfa, 1996, 275 s

zřídit vlastní modlitebnu a povolat pastora.¹⁹ Dekret byl vydán císařskou kanceláří až 17. listopadu 1783, již 9. června roku 1782 však vrchnostenský úřad v Třebíči určil a schválil:

- 1) Místo pro stavbu modlitebny v Horních Vilémovicích
- 2) Dokud nebude modlitebna postavena, bude vyhlídna místnost v Odpovídalově domě
- 3) Pastor bude zatím bydlet v chalupě č. 11 a
- 4) pro učitele bludaři v obci nějaký byt vyhledají

Od ledna 1783 už nestačilo pouze podat přihlášku a dostavit se na vrchnostenský úřad k výslechu. Každý občan musel vedle podání přihlášky prodělat šestinedělní cvičení na katolické faře. Nově vzniklý sbor v Horních Vilémovicích se začal zajímat, jak získat povolení na povolání kazatele a vystavění modlitebny. Vybraní členové sboru se vypravili do Vídně a s pomocí advokáta Drozdíka napsali žádost k císařskému dvoru. Na tuto žádost brzy přišla kladná odpověď a tak už nic nestálo v cestě oslovení prvního kazatele, dvojctihodného pána Štěpána Wasserheliho z Uher, který v té době byl v Horních Kloboukách.

Po vyřízení všech nutných povolení a potvrzení získal od zemského gubernia 16. května 1784 úplné dovolení k vykonávání všech služeb Božích, vysluhování svátostí a sprovázení pohřbů.²⁰ První kazatel měl roční plat 200 zlatých, 20 mír žita, 16 sáhů měkkého dřeva a ofěru při svaté večeři Páně.²¹ Protože sbor neměl ještě vlastní faru, bydlel kazatel v zapůjčeném domě č. 10, který bezplatně zapůjčil pan Jaša. Sbor si ustanovil deset mužů, kteří stáli v čele sboru jako starší. Prvním z nich byl zvolen Martin Odpovídál, který byl hlavním církevním hospodářem, jinak řečeno početvedoucím. Kostel se začal v Horních Vilémovicích stavět v roce 1787. Základní kámen byl položen 14. června a o dva roky později, 30. listopadu 1789 byl na první adventní neděli posvěcen. Protože sbor byl chudý, stavělo se z nejlevnějšího a nejdostupnějšího materiálu. Lidé na stavbu přispívali nejen penězi, ale také dodávali materiál, každý podle svých možností. Celkové vydání za práci a materiál byly 344 zlatých a 48 krejcarů. Při slavnostním otevření dostal sbor z Curychu českou Bibli a od hraběnky Rachel Kendefi bohoslužebné nádoby k vysluhování svaté večeře Páně. V roce 1793 se do Vilémovic přestěhoval druhý kazatel sboru dvojctihodný pán Jakub Theofil Štětina. Ještě téhož roku se započalo se stavbou fary. Přes veliké rozepře a neshody ohledně místa pro stavbu se nakonec vše vyřešilo a rok později byla fara dostavěna a připravena k bydlení. V roce 1796 nastoupil do Vilémovic třetí kazatel Antonín Štorek, kterého v roce 1798 nahradil důstojný pán Josef Gerža, který v roce 1800 odešel na sbor v Novém Městě na Moravě. Rok byl hornovilémovický sbor neobsazen a až v říjnu 1801 se přistěhoval pátý kazatel Jan Fabry, který v roce 1806 odešel do německého sboru v Haliči.

¹⁹ BRODSKÝ, Josef, *Pamětihodné události církve evangelické v Horních Vilémovicích*, s. 54.

²⁰ BURIAN, Ilja, *Dějiny protestantismu v Třebíči a v Horních Vilémovicích*. Vyd. 1. V Třebíči: Arca JiMfa, 1996, 275 s

²¹ Ofěra (latinsky offertorium, obětování) jsou dary, jimiž věřící přispívají na církevní účely. Viz: BOROVIČ, K. *Úřední sloh církevní. Příruční kniha praktického úřadování pro katolické duchovenstvo*. 2., rozšířené vydání. Praha, 1887.

Vilémov byl opět celý rok bez kazatele, než se podařilo najít nového, důstojného pána Matěje Hikla ze Zábrdovic, který nastoupil v červenci 1807. Za sedmého kazatele sboru byl povolán v říjnu 1810 důstojný pán Jan Janko. Po dvou letech však umírá a zanechává sbor po finanční stránce ve velmi bídném stavu.

Na uprázdněné místo nastupuje osmý kazatel Ján Wavruška z Prosetína, který rovněž ve Vilémovicích náhle v roce 1817 umírá a zanechává po sobě na faře vdovu. Za dobu 33 let od povolání prvního kazatele se ve sboru vystřídal osm farářů. Teprve s příchodem devátého kazatele, Jana Voškrdy, nastalo delší období ucelené práce jednoho faráře. Jan Voškrda zůstal ve Vilémovicích kazatelem celých 50 let, až do roku 1886. Desátým kazatelem byl Karel Adolf Švanda. V době jeho působení ve sboru byla založena v roce 1884 kazatelská stanice v Náměšti nad Oslavou. Farář Švanda umírá v roce 1894 a po jeho smrti zůstává prozatímním kazatelem jeho syn Jindřich.

Jedenáctým farářem byl zvolen 30. listopadu 1897 Jaroslav Urbánek. Za jeho působení byla u kostela vystavěna věž se zvony, zakoupeny varhany, opravena střecha kostela i fary.

Přes všechny obtíže a komplikace s častým střídáním kazatelů se hornovilémovický sbor velmi slibně rozrůstal. Na konci devatenáctého století bylo pro kazatele velmi obtížné časově i finančně zvládat rozsáhlé území diaspory od Jihlavy, Střížova, přes Třebíč až po Náměšť nad Oslavou.²² Dokládá to i dopis, který na jaře 1893 píše farář Karel Švanda s žádostí superintendentovi o zvážení zřízení samostatného sboru v Třebíči.²³

Pro ukázkou, že život tehdejších kazatelů nebyl vůbec snadný, přikládám z archivu zachovalý dopis prvního faráře Wasserheliho. Vedle nedostatku peněz musel řešit i pomluvy a stížnosti, které na jeho osobu byly vzneseny.²⁴

Toleranční patent znamenal opravdový průlom v dějinách protestantismu v Čechách. Nestalo se tak však díky protestům a síle odporu evangelického hnutí proti zdeformované římskokatolické církvi, ale díky tomu, že císař Josef II sám prováděl reformy církve ovlivněn osvícenským racionalismem a pragmatismem. Pro české evangelíky se navíc otevřela možnost přihlásit se pouze ke dvěma proudům, které přišly ze zahraničí. Nemohli navázat na žádnou dřívější tradici a při rozhodování, k jakému vyznání se přihlásit, se vlastně teprve seznamovali s důrazy a formami liturgie obou tolerovaných církví, které do té doby vůbec neznali.

²² diaspora (starořecky διασπορά - „setí semena“) – rozptýlení, dlouhodobý pobyt náboženské nebo etnické skupiny v cizím prostředí. ABZ: Slovník cizích slov. [online]. [cit. 2014-08-13]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/diaspora>

²³ Příloha č. 2. fotokopie originálu dopisu - UA ČCE AF Moravské Superintendence HV, karton 19, Horní Vilémovice

²⁴ Příloha č. 3. fotokopie přeloženého dopisu - UA ČCE AF Moravské Superintendence HV, karton 19, Horní Vilémovice

V. **Období 1898 – 1919 a Lubomír Tardy**

Založení kazatelské stanice v Třebíči a práce diasporního kazatele

Další období, které je poměrně krátké, pro třebíčské protestanty však velmi významné. Při vyhlášení Tolerančního patentu se ve městě Třebíči k protestantismu nepřihlásil nikdo.

Po sto letech je situace podstatně jiná, příznivá alespoň pro založení kazatelské stanice. Přes všechna úskalí a problémy se místním podařilo získat peníze a pozemky pro stavbu kostela.

Podařilo se jim rovněž získat kazatele Lubomíra Tardyho, o něhož se však museli dělit s dalšími kazatelskými stanicemi v okolí. Z kroniky i dalších dokumentů sborového archívu je patrná jeho obětavost a zapálení pro sbor. Najdeme však již i zmínky o ochlazení duchovního života v některých rodinách, rozvrácených manželstvích i nadměrném pití alkoholu. Navíc přichází první světová válka, která mnohou slibně se rozvíjející práci brzdí nebo úplně zastavuje.

První zmínky o konkrétních evangelících v Třebíči, v době po vydání Tolerančního patentu, jsou až z druhé poloviny 19. století. Nejstarší jméno, které lze dohledat, je Pavel Kostka. Jeho rodina se postupem času rozrostla a usazovala se v Podklášteří. Později lze nalézt rodiny Málka, Hovězy a Veškry, kteří se do Třebíče přestěhovali z blízkých vesnic. Připomenout můžeme také rodinu řezníka Václava Slámy, jeho bratra Josefa, rodinu Hronovu, Říhovu a krejčího Josefa Večeří. Okolo roku 1880 se na Nové Dvory přistěhoval Josef Šabacký a o deset let později kolář Jaša, hostinský Mareš a zámečník František Jaša. V blízkém okolí Třebíče pak žili další evangelíci: Cahovi, Pešťálovi, Veškrnovi, Krčálovi, Pospíšilovi a rodina Dobrovolných. Všichni měli svou duchovní správu v Horních Vilémovicích, kam museli z daleka docházet či dojíždět. Pro někoho to znamenalo mnoho hodin cesty, nezděra obětovali pro cestu na bohoslužby celý nedělní den. V devadesátých letech se proto přistoupilo k započetí duchovní práce přímo v Třebíči. V roce 1890 se konaly v hostinci u Poláků první bohoslužby, které vykonal náměstek superintendenta, ctihodný důstojný pán Ferdinand Císař z Klobouk u Brna. Od té doby se několikrát do roka konala shromáždění v třebíčském hostinci u Poláků. Službu zajišťovali nejen faráři z Horních Vilémovic (Karel Švanda a po něm Jaroslav Urbánek), ale přijížděli sem i další faráři. V. Pokorný z Brna, Viktor Opočenský z Nikolčic, František Šebesta z Hustopečí i Ferdinand Císař z Klobouk. Z hostince se časem shromáždění přestěhovala do domu U Krupičků, později do německé školy na náměstí. V roce 1899 byla schválena a založena nejpočetnější kazatelská stanice reformovaného sboru v Horních Vilémovicích v Třebíči. Kazatel sboru s velkými obtížemi zvládal činnost další kazatelské stanice, ve z Vilémovic těžko dostupné Jihlavě. Upozorňuje na tuto skutečnost vedení církve a žádá o zřízení samostatného sboru v Třebíči, odkud by zajišťoval duchovní život v Jihlavě.

Časté stěhování přimělo třebíčské evangelíky k úvahám o stavbě vlastního stánku, rozšiřující se počet členů zase k potřebě samostatného sboru. K tomu účelu byl ustaven zvláštní výbor, který ke dni 17. ledna 1897 připravil stanovy spolku Jednoty bratrské v Třebíči.

Žádost předložili pánové František Zelený, František Jaša, Alois Zelený a Matěj Brodský, na seniorský úřad západního obvodu evangelické reformované superintendence moravské v Kloboukách a slavnému c. k. okresnímu hejtmanství v Třebíči. Založení spolku a schválení stanov bylo dosvědčeno na c. k. místodržitelství v Brně 10. března 1897.²⁵

Do spolku po jeho schválení začali vstupovat členové, kteří svými příspěvky začali tvořit jmění pro zakoupení pozemku na stavbu kostela. Kdo by očekával, že ještě téhož roku bude zakoupen pozemek jako stavební parcela, bude nemile překvapen, že ke koupi dochází až o pět let později, 6. listopadu 1902. Prodávajícím je město Třebíč a prodává Jednotě své pozemky o celkové rozloze 5 arů a 42 m² za celkovou cenu 2.168 korun s podmínkou, že do 4 roků postaví na těchto pozemcích modlitebnu. Jednota bratrská ke stejnému účelu ještě kupuje sousední pozemek od stavitele Karla Hudce, v hodnotě 1.600 korun. Jednalo se o pozemky v části Třebíče Domky, z části pastvina a z části veřejný statek. Protože v blízkém sousedství stály stodoly dalších vlastníků, bylo také dohodnuto zajištění přístupu (právo služebnosti jízdy) k těmto stavbám.²⁶ Jednota bratrská, kromě pozemků na stavbu chrámu, zakoupila v blízkosti dům od manželů Švandových č. p. 174 za 7.820 korun a upravila jej na prozatímní modlitebnu.²⁷ Od tohoto času vlastnila kazatelská stanice v Třebíči vlastní bohoslužebnou místnost a začala přemýšlet, zda by nemohla rovněž povolát vlastního kazatele. Předložila proto v roce 1906 na superintendentní konvent příslušnou žádost. Konvent rozhodoval mezi Moravskou Ostravou a Třebíči a nakonec rozhodl, že zřídí dvě místa pro cestovní kazatele a to nejen pro Moravskou Ostravu, ale rovněž pro Třebíč. V ten čas však žádný bohoslovec nebyl k dispozici a tak bylo nutno čekat. Teprve v dubnu roku 1908 byl dekretem c. k. vrchního církevního rady ve Vídni potvrzen na místo diasporního cestujícího kazatele Lubomír Tardy.²⁸ Slavnostní instalace proběhla ve třídě německé školy dne 28. května 1908 za přítomnosti seniora J. Dobeše Kazatelova působnost byla určena pro kazatelské stanice v Třebíči, Náměšti, Strážově, Jihlavě a Moravských Budějovicích, tedy pro sbory v Horních Vilémovicích a Velké Lhotě. Tím ale vznikl pro Třebíč problém, kde ubytovat nového kazatele. Farář sice chtěl postavit sborový dům podle návrhu architekta Jurkoviče, se sálem, místností pro mládež a bytem, ale nakonec se podřídil vůli kazatelské stanice, která chtěla postavit kostel. Proto se intenzivně rozeběhlo stavební řízení.

²⁵ Příloha č. 4. fotokopie stanov Jednoty bratrské v Třebíči - Okresní archiv v Třebíči, Okresní úřad Třebíč, 1850 -1945

²⁶ Příloha č. 5. fotokopie Trhové smlouvy - Okresní archiv v Třebíči, Okresní úřad Třebíč, 1850 -1945

²⁷ Staršovstvo FS ČCE v Třebíči. *Dům z tvrdého lomu*. Třebíč: Em. Čapek, 1940, s. 15.

²⁸ Lubomír Tardy, narozen 7. 7. 1876.

Slavné c. k. okresní hejtmanství bylo zdvořile požádáno o prodloužení platnosti povolení ke stavbě z roku 1903, čemuž bylo vyhověno.²⁹ Byl vybrán plán stavby kostela podle architekta Zlatohlávka z Vídně.³⁰ Stavba budovy kostela byla započata v září 1909, na základě konkurzu, místní stavební firmou stavitele Kosíka a architekta Veselského z Prahy. Přestože byl podzim dlouho příznivý ke stavebním pracím, nepodařilo se do zimy hrubou stavbu dokončit a muselo se pokračovat až na jaře roku následujícího. Stavbu provázely i stížnosti sousedů, kteří si stěžovali, že nemají dostatečně širokou cestu ke svým stodolám. Kontrola městského úřadu tuto závadu potvrdila a stavitel Tvrdík musel zjednat nápravu. Stížnosti ze stran sousedů však přicházely dále. Následná kontrola však zjistila, že stavitelé přístupovou cestu ke stodolám rozšířili ještě více, než jim bylo uloženo.³¹ Kolaudace stavby proběhla dne 12. srpna téměř bez závad, až na jeden nedostatek, že v kostele nejsou v dostatečné míře umístěna plivátka.³² Rozpočet na stavbu byl stanoven 27.841 K 48 hal, z toho 16.927 K 95 hal na stavební práce, 9.519 K 08 hal na materiál a 2.394 K 45 hal na dovoz. Vnitřní zařízení provedla firma pana K. Hrušky z Brna v celkové ceně 2.776 K 50 hal. Jednalo se o lavice, kazatelnu, stůl Páně a podlahy. Do kostela byla rovněž zavedena elektřina a společně s instalací lustrů vše stálo 338 K. Přes velikou horlivost a porozumění členů kazatelské stanice i sboru, nebylo možné celkovou částku ve výši 33.655 K 98 hal uhradit. Proto bylo usneseno, že si kazatelská stanice si na uhrazení požadovaných nákladů vypůjčí 24.000 K na 4,5 % úrok u Městské spořitelny v Moravských Budějovicích na své jméno, společně s Jednotou bratrskou a s mateřským sborem v Horních Vilémovicích jako ručitelem. Slavnost otevření kostela s bohoslužbami i posvěcením se konala 15. srpna roku 1910 a tomuto shromáždění předsedal superintendent Dr. Ferdinand Císař z Klobouk. Slavnostní kázání měl senior Josef Dobeš z Nového Města na Moravě a účast při této slavnosti byla ohromná.

Ne každý však chválil stavby nových kostelů. Již v roce 1908 na schůzi spolku evangelických duchovních české národnosti vystupoval velmi horlivě architekt p. E. Edgar, který se velmi kriticky ohrazoval proti stavbám nových kostelů.³³ Přímo na adresu třebíčského kostela napsal: „... a přece staví se právě v Třebíči nové dílo reakce, nový „monumentální doklad“ minulosti v architektuře. Uskutečňuje se tu projekt staré šablony, nechutné, banální schéma, jakých stojí na Moravě a v Čechách již tolik: malý pseudorenaissanční obdélník plochého závěru, dekorovaný věží nad vchodem a těžkými římsami, upomínajíc na tucty takových kostelů, ...“³⁴

Kazatel Lubomír Tardy sice bydlel v Třebíči, ale svou službu spravedlivě dělil mezi všechna přidělená místa: Třebíč, Náměšť – Kralice, Jihlava – Střížov a Moravské Budějovice.

²⁹ Příloha č. 6. fotokopie Žádosti Jednoty bratrské o prodloužení platnosti povolení ke stavbě

³⁰ Příloha č. 7. fotokopie mapy místa stavby kostela se zaměřením polohy a plán ke stavbě

³¹ Příloha č. 8. fotokopie Zpráva Městské rady v Třebíči

³² Příloha č. 9. fotokopie Užívání stavby s podmínkou a odpověď faráře L. Tardyho

³³ Schůze spolku evangelických duchovních české národnosti, Praha 20. srpna 1908. - Českomoravská jednota X., č. 9, říjen 1908, s. 137

³⁴ EDGAR, Emil. *Protestantismus a architektura*. Praha: Emil Šolc, 1912. 117 s., čb. obr. příl. (Malá knihovna spisů poučných); Č. 101-108.

Na všech místech se shromáždění konala v pronajatých prostorách, což nebylo moc výhodné a členové těchto kazatelských stanic sbírali peníze na stavbu vlastní modlitebny. V srpnu roku 1913 kazatel Lubomír Tardy inicioval oslavy 300 let od vydání Bible Kralické. Tato oslava se konala v Náměšti a zúčastnilo se jí mnoho představitelů z řad církve i města. Odpoledne se celé shromáždění přesunulo do Kralic, kde slavnost pokračovala přednáškou i prohlídkou katolického kostelíka, původního však bratrského stánku. V Třebíči kázal farář. L. Tardy pouze jednou v měsíci, ostatní neděle se konaly čtené bohoslužby, podle potřeby ochotně vypomáhal také farář mateřského sboru v Horních Vilémovicích bratr Urbánek. Členové kazatelské stanice si velmi pochvalovali nový kostel, pro jeho akustiku, přívětivý vzhled i vkusnou výmalbu, kterou zaplatila paní Kadlecová z Moravských Budějovic. Pro menší shromáždění a přednášky si pod kruchtou zřídili malou místnost (instalovali shrnovací stěnu z dvojitého plyše), kam umístili železná kamna a tím místnost snadno vytopili. Z úsporných důvodů se při stavbě kostela upustilo od koupě varhan, což však brzy projevilo jako veliký problém při doprovodu chrámového zpěvu. Kazatelská stanice proto vděčně uvítala nabídku miroslavského sboru, který Třebíči zdarma nabídl své staré, původní varhany. Varhany nebyly v dobrém stavu, přesto byly přes námítky varhanáře pouze převezeny a instalovány. Bohužel v době první světové války bylo zabaveno i to nejcennější, co z varhan zbylo, totiž píšťaly.

Výbor zamítl žádost c. k. vrchního církevního rady, aby církev zapůjčila věž kostela pro vojáky, kteří by ji využívali pro pozorování okolí a podávání vojenských signálů. Těsně před vypuknutím války se začalo vážně uvažovat o zřízení filiálního sboru reformované církve se sídlem v Třebíči. Dne 1. března 1914 se odhlasovalo usnesení, aby k tomuto sboru byly přibrány okresy Jihlava, Třešť, Moravské Budějovice, Hrotovice a Náměšť. Z Třebíčského okresu pravá strana Jihlávky, z levé strany obce Smržné, Číchov, Račerovice, Sokolí, Týn, Podklášteří, Ptáčov, Hostákov, Valdíkov a Vladislav. Rovněž bylo dohodnuto se zeptat souvěrců v Okřešicích, Budíkovcích a Pocoucově, zda by chtěli „přefařit“ k Třebíči. Sbor by byl rozdělen na čtyři obvody, Třebíč, Náměšť, Střížov a Jihlava. Tento podnět však odsunula první světová válka, stejně tak jako úvaha o zakoupení stodoly od pana Antonína Kršky na parcele 884 pro výstavbu nové fary.

Sborová ročenka za rok 1913 oznamuje, že duchovní stav třebíčské diaspory jeví mnohé duchovní nedostatky. V rodinách se nekonají pobožnosti, nevede se bezúhonný život, vyskytují se těžké spory v rodinách, bez naděje na usmíření. Objevuje se nestřídmé pití alkoholu, je mnoho smíšených manželství, což oslabuje církev.

Období první světové války bylo velmi strastiplné, plné zmatků, rukování vojáků, nedostatku jídla i práce. Velmi se zkomplikovala železniční doprava, většina civilních vlaků byla zrušena a tak cestování i na krátkou vzdálenost trvalo někdy celý den. Pro diasporního kazatele L. Tardyho pro znamenalo ještě větší zátěž a vypětí pro duchovní práci, na kterou zůstal najednou sám. Ke cti patří starostlivost a ochota pomoci od členů kazatelské stanice v Třebíči, kteří po celou dobu války pomáhali rodině kazatele při obstarávání potravin a dalších materiálních potřeb.

Velmi složité bylo uchránit věci z barevných kovů, které armáda zabavovala pro výrobu zbraní. Kromě již zmíněných píšťal z varhan zabavila pouze mosazný hmoždíř. Ostatní věci se podařilo uchránit zakopáním do země na zahradě fary. V období první světové války padlo nebo zemřelo 8 vojáků, členů kazatelské stanice.³⁵ Další tři upadli do zajetí, čtyři upadli do zajetí a následně vstoupili do československých legií a šest mužů bylo ve válce zraněno. Vedle nich dalších 21 mužů sloužilo na různých frontách války. Přestože kvůli válce poklesla účast na bohoslužebném životě, obětavost a štedrost členů naopak rostla nebývalým směrem. Od začátku války až do jejího konce vzrostlo čisté jmění kazatelské stanice o více jak 14 tisíc korun! Vedle toho veliké uznání za obětavost patří všem, kteří i v dobách válečných přispívali na umoření dluhu za stavbu kostela. Na začátku války činil dluh ještě 21 tisíc korun a na konci války byl splacen úplně, i když si kazatelská stanice půjčila na jiné potřeby 7 tisíc korun. Konec války a vznik samostatné republiky znamenal veliké oživení a vzpruhu i do duchovního života. Luterská a reformovaná církev se sjednotila a na generálním sněmu dne 17. a 18. prosince 1918 v Praze, vytvořila novou Českobratrskou církev evangelickou (dále ČCE). Do Třebíče se přestěhovala spousta nových rodin z Rakouska, zejména Vídně, například rodina Gustava Dvořáčka, Jana Brdického či Albína Kostky.

Tomuto krátkému období jsem se věnoval dost podrobně, protože v něm proběhlo hodně důležitých rozhodnutí a aktivit. Stavba kostela znamenala veliké přípravy a zejména finanční vydání. Odhodlání a víra jednotlivců však posunula všechny naplánované a vysněné vize do reality. Stavba kostela neprobíhala bez komplikací, přesto byla zdárně dokončena a znamenala významný posun k rozvoji evangelictví v Třebíči a jeho širokém okolí.

Veliký vliv na zdárný rozvoj kazatelské stanice měla zejména horlivost a nadšení kazatele Tardyho. V této kapitole jsem zmínil i více významných rodin či osobností, které aktivně pomáhaly kazatelskou stanici založit. Jména potomků některých z nich nacházíme v kartotéce sboru dodnes.

VI. Období 1920 – 1922 a Lubomír Tardy

Vznik samostatného farního sboru ČCE v Třebíči a jeho první kazatel

V tomto nejkratším období je popsána historická událost založení samostatného sboru ČCE v Třebíči. Důležitou podmínkou pro osamostatnění byl dostatečný počet duší v nově zřízeném celku, aby členové sboru byli schopni uživit svého faráře a zajistili další nutné finanční náklady.

³⁵ Rudolf Kostka z Podklášteří, Vladimír Pospíšil z Třebíče, Antonín Spousta z Lesůnek, Jan Šabacký z Třebíče, Jan a Adolf Cahovi z Budíkovíc, Vojtěch Veškrna z Budíkovíc a Emil Sláma z Třebíče.

Farář Lubomír Tardy se opět velmi aktivně podílel na přípravě a velkou měrou se zasloužil o rychlý a hladký průběh vyřízení všech nutných povolení a souhlasů.

Po ukončení první světové války napsal farář Tardy 11. září 1919 synodnímu výboru do Prahy dopis, ve kterém žádá o podporu a potvrzení možnosti vytvořit nový sbor, aby tím mohl ovlivnit i opatrné a nerozhodné členy kazatelské stanice.³⁶ Sbor by tvořily tři obvody: Třebíč-Moravské Budějovice (asi 350 duší), Jihlava (asi 130 duší) a Střížov (asi 140 duší) s celkovým počtem 620 duší. Po válce se změnil názor kazatelské stanice v Náměšti, která již nechtěla být připojena k Třebíči, ale chtěla zůstat nadále součástí hornovilémovického sboru. Seniorátní výbor, v čele se seniorem J. Dobešem, Tardyho žádost podpořil a nic tedy nebránilo tomu, aby bylo provedeno „vyfaření“ stanic z jednotlivých sborů. K tomu bylo zapotřebí samozřejmě souhlasů (oficiální stanoviska) všech mateřských sborů, kazatelských stanic i okolních sborů, které by se stali sousedy nově vzniklého farního sboru v Třebíči. Po získání všech potřebných podkladů byla dne 21. listopadu 1919 sepsána oficiální žádost a předložena evangelickému reformovanému superintendenčnímu výboru v Kloboukách. Na základě rozhodnutí zemské politické správy Moravské v Brně, povoluje dne 31. března 1920 superintendenta vznik farního sboru v Třebíči.³⁷ Do volby nového faráře sboru byl administrátorem ustaven farář Jaroslav Urbánek z Horních Vilémovic. Ten svolal na 21. března 1920 valnou schůzi hlasovných údů.

Tato schůze rozhodla upustit od volby sborového zastupitelstva, usnesla se na celkovém počtu členů staršovstva – osmi, z nichž pět členů bude z dosavadní kazatelské stanice v Třebíči a zbylí dva z Jihlavy a Střížova. Volba starších byla vykonána současně s jejich řádným slibem.³⁸ Prvním kurátorem sboru byl zvolen staršovstvem bratr Matěj Dobrovolný, statkář ve Lhotce u Klučova. Staršovstvo rovněž určilo datum volby nového faráře: 2. května v Třebíči a 9. května v Jihlavě, pro Jihlavu a Střížov. Jediným kandidátem byl současný diasporní kazatel Lubomír Tardy. Staršovstvo se rovněž usneslo na povolací listině, služném pro kazatele, štóle, bytu pro kazatele a otopu pro farní úřadovnu. Starší se také shodli na procentickém poměru na hrazení nákladů celého sboru. Třebíč pokrývala 60 %, Jihlava a Střížov po 20. % nákladů. Volba faráře proběhla řádně na obou místech, ale byla to pouhá formalita, aby bylo učiněno zadost církevním řádům. Prvním farářem farního sboru v Třebíči se tak, podle očekávání, stal Lubomír Tardy a farářský dekret obdržel od seniora J. Dobeše dne 26. června 1920. Zato v Praze, na ústředí církve změnu nezaznamenali a opět poslali nižší plat pro diasporního kazatele. Proto farář Tardy píše vysvětlující dopis.³⁹

³⁶ Synodní výbor byl předchůdce dnešní Synodní rady Českobratrské církve evangelické, což je nejvyšší správní orgán církve, volený synodem – nejvyšším zákonodárným a řídicím shromážděním církve.

³⁷ Rozhodnutí číslo 18.383/I, ze dne 27. března 1920

³⁸ Příloha č. 10. Funkční období staršovstva sboru, její členové a funkcionáři

³⁹ Příloha č. 11. fotokopie dopisu faráře Tardyho z 1. 7. 1920 - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, sign. V/A 85, Třebíč 1919-1949

Ke cti členů sboru patří jistě i to, že ke dni osamostatnění sboru byly uhrazeny všechny dluhy kazatelské stanice, které vznikly zejména se stavbou nového kostela. Protože chtěl sbor brzy postavit novou faru, usiloval navýšit svůj dotační fond na 20 tisíc korun.

Bohoslužby se na všech místech sboru konaly podle možností kazatele. V Třebíči každých čtrnáct dní dopoledne, když byl kazatel přítomen v Třebíči odpoledne, byly také bohoslužby odpoledne. V Moravských Budějovicích se konaly bohoslužby jednou za měsíc, v domě bratra Procházky, který k těm účelům zřídil modlitebnu. V Jihlavě byla shromáždění každých čtrnáct dní, většinou v dopoledních hodinách. V Jihlavě se zpočátku konaly bohoslužby v české měšťanské škole, později byl najímán kostel německého evangelického sboru, který však byl studený a za vysoký nájem. Pro tyto obtíže usiloval kazatel Tardy o vybudování vlastního sborového domu, k čemuž za jeho života bohužel nedošlo. Ve Střížově, nejstarší stanici, se bohoslužebná shromáždění konala zpravidla jednou měsíčně v domě bratra Vody, později bratra Chlupáčka. Střížovští již dlouhá léta strádali finanční prostředky na stavbu vlastní modlitebny. Brzy po osamostatnění třebíčského sboru zakoupili vhodné stavební místo. Bohoslužby se ještě konaly v obci Trhová Brtnice a to zpravidla čtyřikrát ročně v domě bratří Chlupáčků. Biblické hodiny se kromě Třebíče konaly pravidelně rovněž v Jihlavě, nedělní škola pro děti byla v Třebíči, Jihlavě i Moravských Budějovicích. Mimo to sbor pořádal jednou ročně bazar a v době katolických svátků se konaly přednášky na různá témata.

Již v roce 1922 vzniká v Třebíči pobočka Kostnické jednoty, jejíž odbor si vzal právě na sebe pořádání vzdělávacích přednášek.

Pro ukázkou připojuji tabulku s matričními údaji ve srovnání s válečnými léty:

	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Narozených	16	15	10	12	6	23	25	27	45
Oddaných	-	-	2	4	5	6	10	12	13
Zemřelých	8	5	7	8	15	10	14	12	16

V tabulce jistě překvapí údaj zejména u narozených dětí v posledním sledovaném roce. Vysoké číslo počtu narozených dětí totiž velmi ovlivnilo přestupové hnutí, které po válce nastalo. V novém Československu byl veliký zájem o návrat k českým tradicím, zejména k husitství. Mnoho Čechů i Němců v té době přešlo k evangelickým církvím.⁴⁰ Toto hnutí se projevilo také v Třebíči a Jihlavě. Farář Tardy při přehlašování postupoval velmi opatrně a snažil se osobními rozhovory zjistit důvody zájmu o přestup do jiné církve. Nové členy nepřijímal hromadnou

⁴⁰ Národní obrození pod hnutím „Pryč od Říma“ vyvrcholilo v roce 1918, kdy je vyslovil první československý prezident T. G. Masaryk. To vedlo nejen k přestupům katolíků do evangelických církví, ale také ke vzniku nové národní církve – Československé husitské. - DLASK, Jan. Přestupové církve hnutí dvacátých let. *Getsemany: Křesťanský měsíčník*. Praha: Sít, 2011, roč. 2011. č. 231. ISSN 1210 485X.

příhláškou, ale vždy jednotlivě a ve spojení s jistou dobou přípravy a rozhovorů s každým zájemcem o přestup.

Tabulka s přestupy a výstupy vázícími se k FS ČCE v Třebíči:⁴¹

	1919	1920	1921	1922
Přestup k ČCE	4	26	148	61
Vystoupení z ČCE	2	5	11	2

Přestupy v těchto letech byly převážně z Římskokatolické církve. U vystoupení byly důvody různé. Jednalo se třeba o osoby odsouzené, nebo žijící v diaspoře, kde si našli novou církev, která byla pro ně dostupnější.

Přikládám ještě jednu tabulku s finančními údaji, jak si nový sbor vedl v prvních letech po osamostatnění. Je dobře patrné, jak se zvyšovala obětavost jednotlivých členů v průběhu několika let:

Rok	Čl. přísp.	Sbírky	Dary do Jeronym. Jednoty	Dary jedn.	Dotační fond	Varhan. fond	Stav. fond	Čisté jmění
1919	1525,4	6003,69	1500,-	409,-	5434,31	532,79	-	50.144,36
1920	3326,-	5669,44	1700,-	75,-	7626,02	544,83	-	54.225,13
1921	5280,-	6878,34	1478,5	-	7142,45	562,65	9000,-	53.403,49
1922	7678,-	4879,98	1100,-	701,-	8039,95	1061,60	9655,6	54.776,54

Staršovstvo, které bylo zvoleno v březnu roku 1920, bylo provizorní, protože pracovalo ještě podle starého církevního zřízení z Rakouska – Uherska. Nové církevní zřízení ČCE bylo potvrzeno nejprve vládou Československé republiky dne 13. ledna 1922 a vyhlášeno dne 8. února 1922 ve Sbírce zákonů č. 64. Na základě těchto změn nařídil synodní výbor dne 26. ledna 1922 reorganizaci všech církevních těles, tedy i sborových staršovstev. Volilo se proto i v Třebíči.⁴² Dosavadní kurátor sboru již dále nechtěl kandidovat a tak byl zvolen nový kurátor Josef Vacek, ředitel měšťanské školy a inspektor v Třebíči. Členové sboru zakládají v Třebíči pobočný spolek Kostnické jednoty v Praze.⁴³ V témže roce rovněž ukončil svou práci kostelník Brodský a byl zvolen nový kostelník Emil Šabacký. Sbor si stále více uvědomoval nedostatek vhodných sborových prostor pro vyučování nedělní školy, shromažďování mládeže a další aktivity.

⁴¹ Archív FS ČCE v Třebíči - matrika FS ČCE v Třebíči.

⁴² Příloha č. 10. Funkční období staršovstva sboru, její členové a funkcionáři

⁴³ Příloha č. 12. fotokopie zaslání stanov a oznámení o úmyslu založit pobočný spolek

Intenzivně se započalo s přípravami stavby sborového domu. Do toho však přišla nečekaná smrt prvního kazatele sboru. Na počátku nového roku 1923, dne 3. ledna podlehl farář Lubomír Tardy zánětu mozkových blan. Stal se obětí svého povolání, protože nemoc, byla způsobena jeho cestováním za duchovenskými povinnostmi v mrazivém období. Již 6. ledna se konal pohřeb, kterého se zúčastnilo mnoho kazatelů i členů církve.⁴⁴ Kazatel Tardy byl pochován na městském hřbitově a o hrob bylo po dlouhá desetiletí pečováno členy sboru. Vystala samozřejmě otázka, kým nahradit prázdné místo kazatele a kdy k tomu uvolnit faru. Staršovstvo se však jednohlasně proti tomu postavilo a prohlásilo, že rodina zesnulého může zůstat na faře tak dlouho, jak sama bude potřebovat.

Paní Tardiová toho skutečně ráda využila a po celé dva roky spolu s dětmi na třebíčské faře bydlela. Navíc jim sbor po celou dobu vyplácel služné v plné výši podle povolávací listiny. Když se potom paní Tardiová přestěhovala do Prahy, posílá sbor za ní peněžitou pomoc, dokud sama neprohlásila, že již více nepotřebuje podporovat. Po několika letech v roce 1925 vydalo staršovstvo sboru na památku po svém zesnulém faráři postilu, sbírku vybraných kázání Lubomíra Tardyho „*Kristus – život náš*“ v nákladu 1000 výtisků, které byly brzy rozebrány.⁴⁵

VII. Období 1923 – 1925 a Francis Horníček

Třebíčský sbor v administraci a s výpomocným kazatelem

Nečekané úmrtí faráře Tardyho přineslo i další komplikaci v podobě pozůstalé rodiny. Sbor ponechal paní farářové s dvěma dětmi k dispozici služební byt faráře a navíc jí nadále vyplácel farářský plat. S řešením složité situace třebíčským pomohl reverend Horníček, který přicestoval z americké Presbyteriánské církve. Jeho příchodem nejenže neustaly všechny dosavadní aktivity, naopak s nadšením a živým americkým duchem přicházel s novými nápady a možnostmi.

Pro třebíčský sbor nastalo složité období. Členové sboru velmi toužili zachovat a udržet všechny sborové aktivity, které byly započaty prvním farářem Lubomírem Tardym. Současně však chtěli dát prostor a čas pozůstalé rodině a tím nemohli plně využít faru pro nového kazatele. Na všech místech uprázdněného sboru byla zachována činnost v plném rozsahu za pomoci ochotných farářů, zejména administrátora, faráře Jaroslava Urbánka z Horních Vilémovic. Vedle farářů se pilně zapojilo do pomoci také staršovstvo sboru i další ochotní a obětaví laici.

⁴⁴ pohřbu se zúčastnili faráři: senior Kamil Nagy z Vanovic, Josef Ladislav Hájek z Miroslavi, František Prudký z Olomouce, Jan Řezníček z Chocně, Jan Šebesta z Peček a Jaroslav Urbánek z Horních Vilémovic.

⁴⁵ TARDY, Lubomír, *Kristus – život náš*, Třebíč: Em. Čapek, 1925.

Největší přírůstek členů má filiální sbor v Jihlavě, kde za dva roky přibylo okolo 200 nových členů. O to více začali bratři a sestry pomýšlet na výstavbu sborového domu. Ustanovili šestičlenný stavební výbor a zahájili sbírku na potřebnou stavbu vlastní modlitebny. Totéž platí o Střížově i Třebíči, kde rovněž dlouhodobě pomýšlejí na výstavbu vlastních sborových budov.

Z důvodů obsazené třebíčské fary hledá staršovstvo raději diakona nebo vikáře, který by se spokojil se skromnějším ubytováním i platem. V té době upozorňuje člen sboru, Josef Sklenář, na svého bratrance, reverenda Francise Horníčka, potomka českých exulantů, žijícího v USA. Tento farář byl spolu s dalšími kazateli vyslán z presbyteriální církve v USA, aby pomohl zvládnout přestupové hnutí v Československu. Staršovstvo proto 15. dubna píše dopis do Prahy na synodní výbor s prosbou o přidělení cestujícího kazatele reverenda Francise Horníčka do Třebíče.⁴⁶ Protože reverend Horníček nebyl československý občan, ani člen ČCE, bylo potřeba komunikovat s jeho vysílající mateřskou církví v USA.⁴⁷ Proto nemohl být zvolen farářem sboru, ale měl statut výpomocného kazatele. Sbor byl nadále administrován z Horních Vilémovic farářem Urbánkem. Reverend Horníček byl ubytován na třebíčské faře, kde dostal od paní Tardyové k dispozici jednu místnost jako ložnici a pracovnu kazatele. Plat dostával ze tří zdrojů. Část hradil třebíčský sbor, na část přispíval synodní výbor a největší část byla hrazena z mateřské církve v USA. Farář Horníček se doslova vrhl do nové práce v třebíčském sboru s obrovským nadšením a nebyvalým tempem. Chtěl pomoci oživit nejen tradiční náboženský život, ale také se zajímal se o aktivity YMCA a YWCA, sociální, spolkovou činnost i sportovní potřeby lidí.⁴⁸ Francis Horníček byl velkým inovátorem. Například, po projednání staršovstvem, bylo zavedeno oživení bohoslužeb tím, že na začátku shromáždění bude zpívána první píseň, při které kazatel projde kostelem ke stolu Páně, po požehnání se zpívá jeden verš, a poté za hry varhan kazatel odchází⁴⁹.

K důležitým informacím k tomuto období patří i zmínka, že třebíčský kostel začali po dohodě využívat pravidelně členové nové vzniklé Československé církve husitské, díky čemuž posléze vznikl spojený pěvecký sbor, tvořený asi 50. osobami. Sbor se také finančně podílí na sbírce, kterou ČCE koná na přístavbu a rozšíření Husova domu v Praze. V červnu 1924 je povolán farář Horníček jako delegát ČCE na světový sjezd nedělních škol ve Skotsku. V témže roce v létě omezila americká strana své příspěvky na kazatele, proto sbor jednal s ústředím církve o

⁴⁶ Příloha č. 13. fotokopie dopisu staršovstva do Prahy na synodní výbor.

⁴⁷ Příloha č. 14. fotokopie dopisu z Presbyteriální církve ve Philadelphii v USA

⁴⁸ YMCA - *Young Men's Christian Association* – křesťanské sdružení mladých mužů, založena v roce 1844 v Anglii, u nás působila také pod názvem „Křesťanský spolek mladíků“ nebo „Křesťanská sdružení mládeže -YMCA v ČR. [Http://www.ymca.cz](http://www.ymca.cz) [online]. [cit. 2014-08-14].

YWCA (*Young Women's Christian Association* - Křesťanské sdružení mladých žen, založena 1855 v Londýně, dnes to je občanské sdružení pro všechny bez rozdílu pohlaví, věku, národnosti či vyznání - YWCA v ČR. [Http://www.ywca.cz](http://www.ywca.cz) [online]. [cit. 2014-08-14].

⁴⁹ Změny byly sborem přijaty, ale po odstěhování faráře Horníčka, se liturgie bohoslužeb vrátila k původnímu způsobu.

příspěvku ze státní dotace. Po delším jednání se podařilo získat příspěvek ve výši 200 korun.⁵⁰ Na schůzi staršovstva 28. prosince 1924 byla střížovskými evangelíky podána žádost na stavbu tamní modlitebny. Staršovstvo žádost schválilo a doporučilo synodnímu výboru.

Po jejím schválení již nic nebránilo postavení modlitebny na pěkném místě, uprostřed obce. Slavnost posvěcení modlitebny se konala 1. listopadu 1925 za přítomnosti konseniora Kamila Nagy z Vanovic.

Farář Horníček přišel rovněž s originální myšlenkou jak lépe získávat od členů sboru salár.⁵¹ Navrhl staršovstvu, aby byl ustanoven zvláštní sbor výběřčích, který by vybíral příspěvky od členů pravidelně každý měsíc. Kdo chtěl platit celoročně, nebo za více měsíců najednou, měl to předem nahlásit výběřčímu i s termíny placení. Sbor výběřčích měl rozdělené obvody a podle toho obcházel jednotlivé členy sboru. Další zmínky o tomto systému nalezeny nebyly a tak není vůbec jasné, jak se osvědčil a zda byl vůbec uveden v praxi. Protože se sborová práce velmi rozrůstala, přistoupilo staršovstvo na své schůzi 27. ledna 1925 k ustanovení sborových odborů podle těchto činností:

1. Odbor pro církevní kázeň a řád (předsedou zvolen Josef Vacek)
2. Odbor hospodářský (předseda František Jaša)
3. Odbor sociální (předseda Adolf Pospíšil)
4. Odbor propagační (předseda Francis Horníček)
5. Odbor pro mládež (předsedkyně Bohumila Kostelecká)

Na jaře roku 1925 se z fary odstěhovala pozůstalá rodina po zemřelém faráři Lubomíru Tardym. Výpomocný kazatel F. Horníček však neuvažoval, že by v Třebíči ve své práci dále pokračoval. Vyvstala proto nová akutní starost, jak získat pro sbor nového faráře. Staršovstvo v té době začalo postupně jednat s možnými kandidáty na místo kazatele sboru. Sborová práce se k veliké radosti rozrůstala, vyžadovala však mnohem větší úsilí kazatele, v souvislosti s tím také mnohem více cestování. Sbor se nadále rozrůstal o nové členy, stále ještě i díky přestupového hnutí, které však už výrazně zesláblo.

Tabulka s přestupy a výstupy vázajícími se k FS ČCE v Třebíči⁵²

	1923	1924	1925
Přestup k ČCE	103	52	54
Vystoupení z ČCE	12	7	4

⁵⁰ Příloha č. 15. fotokopie dopisu staršovstva k synodnímu výboru o peněžní pomoc- Ústřední archív ČCE AF SR ČCE, sign. V/A 85, Třebíč 1919-1949

⁵¹ Salár (latinské „salarium – v římských dobách dávka soli vojákům nebo finanční náhrada této dávky, později služné úředníků a mzda soudců) – příspěvek člena ČCE na její činnost, každý dospělý člen sboru je povinen jej platit: ČCE. http://www.e-cirkev.cz/data/att/TISK_19_CCE_a_jeji_finance_priloha_usn.61.pdf.

⁵² Z úředních zpráv synodního výboru, uveřejněného ve Věstníku.

V součtu všech pěti významných let od roku 1921 do roku 1925 přistoupilo do třebíčského sboru 377 osob a ve stejné době vystoupilo pouze 31 osob. Celý sbor měl na konci roku 1925 celkem 1245 členů, z toho Třebíč 335, Jihlava 665, Střížov 135 a Moravské Budějovice 110 členů. Z toho je patrné, že se Jihlava velmi rozrostla a tvořila polovinu všech členů celého sboru. Bylo nanejvýš potřebné získat pro Jihlavu vlastního duchovního a kostela. Jihlavští shromáždili ke konci roku 1925 stavební rezervu ve výši 22.318 Kč a z ní zakoupila stavební místo, nedaleko od nemocnice v Soukenické ulici. Rovněž sborová práce v Moravských Budějovicích se slibně rozvíjela, a proto se staršovstvo rozhodlo zřídit v tomto okresním městě novou kazatelskou stanici ke dni 26. dubnu 1925, což posléze potvrdila ve svém Věstníku rovněž synodní rada ČCE, na začátku roku 1926.

Údaje ze sborové matriky za období 1923 – 1925

	1923	1924	1925
Narozených	28	50	52
Oddaných	10	10	14
Zemřelých	13	14	20

Tabulka s finančními údaji za období 1923-1925

Rok	Čl. přísp.	Sbírky	Dary do Jer. jed.	Dary jedn.	Dotační fond	Varhan. fond	Stav. fond	Čisté jmění
1923	7.545	19.253	400	362	8.482	1.104	11.192	55.116
1924	7.660	7.515	-	540	8.821	1.149	11.908	58.477
1925	8.750	19.037	1.100	236	9.178	1.195	12.497	61.351

K faráři Horníčkovvi se váže ještě jedna významná událost, vztahující se k jeho působení v třebíčském sboru. Při jeho cestách po diaspoře se jednou také dostal do Lipňan, kde 7. února 1924 křtil dceru statkáře Horáka. Ten mu pověděl o zámku v Myslibořicích u Třebíče, který byl v té době na prodej, a hovořili o příležitosti zámek koupit a vybudovat v něm sociální ústav, po vzoru německých ústavů. Kazatel tuto zajímavou myšlenku přednesl dalším členům církve. Nejvíce to zaujalo bratra Františka Valacha a manžele Čermákovy z Moravských Budějovic.⁵³ Rozhodující obrat nastal ve chvíli, když do Moravských Budějovic přijel farář Jaroslav Řepa z Velimi. Dne 7. listopadu 1924 uspořádal bratr Valach, v rámci odboru Kostnické Jednoty, zájezd do Myslibořic, aby zainteresovaným ukázal přímo na místě celý zámek i s přílehlým statkem.

⁵³ Příloha č. 16. fotokopie osobního dopisu paní Čermákové - Okresní archiv v Třebíči, pobočka Moravské Budějovice, ONV, č. kartonu 345, zn. Církev

K návštěvě pozval synodní výbor, seniorátní úřad ve Vanovicích, ústředí a župu Kostnické jednoty, Svaz mládeže, všechny farní úřady a odbory Kostnické jednoty celé západní Moravy. Zámek, park i statek všechny zúčastněné velmi nadchl. Zřízení ústavů právě zde se jeví jako dobrá a reálná myšlenka, pro kterou je třeba přesvědčit celou církev. Proto se dne 11. listopadu 1924 uskutečnilo jednání na pozemkovém úřadě, kde zástupci státní správy uvítali zájem o zakoupení zámku se zahradou a statkem. Oznámili také požadovanou částku, 1.350.000 Kč, což byla v té době obrovská suma. Na 13. ledna byla svolána do Prahy mimořádná schůze sociálních pracovníků církve, zástupců ústředních orgánů a dalších zájemců, aby jim byl předložen záměr s vybudováním církevního ústavu pro sirotky, nemocné a potřebné členy církve v Myslibořicích. Přítomné se však přesvědčit nepodařilo, zejména zástupci z Čech namítali, že je to daleko na Moravě, na periferii a špatně přístupné. Ke všemu nebylo jasné, zda se podaří zajistit dostatečný obnos na zakoupení zámku i jeho další provoz. Co se však nepodařilo v Praze, našlo kladnou odezvu 18. února v Brně, kde se sešli k užší poradě zástupci seniorátního výboru se zástupci třebíčského sboru a rozhodli se podat žádost na pozemkový úřad o přidělení myslibořického zámku a zbytkového statku, jménem přípravného výboru. Na 5. března 1925 byla svolána mimořádná schůze moravských seniorátů, která návrh zakoupit zámek a statek schválila a zároveň rozhodla založit sociální družstvo, jako novou právnickou osobu. Ihned byl zvolen výbor ve složení: konsenior Kamil Nagy – předseda, prof. dr. R. Trnka – místopředseda, František Valach – jednatel, František Brunclík – pokladník a Francis Horníček – člen výboru. Družstvo tak mělo díky zvoleným členům výboru úzké spojení s církví, na kterou měl majetek po vybudování přejít. Ústav byl slavnostně otevřen 13. června 1926, s cílem vybudovat:⁵⁴

- 1) Centrální sirotčinec
- 2) Ústav pro výchovu diakonek a diaconů
- 3) Ústav pro děti trochu nemocné (zmrzačené, slepé, duševně úchylné, epileptické)
- 4) Ozdravovnu
- 5) Starobinec a útulek pro církevní pracovníky (např. diakony)
- 6) Útulek pro nezhojitelně nemocné

Třebíčský sbor se v těchto počátečních aktivitách při koupi zámku a statku velmi angažoval osobně i finančně. Jen v prvních dvou letech přispěl dvěma velikými sbírkami ve výši 11.755 Kč. Vrátime-li se zpět ke sboru ČCE v Třebíči, musíme se posunout trochu v čase. Farář Horníček se s třebíčským sborem rozloučil již v létě roku 1925. V době prázdnin ve sboru vypomáhali bohoslovci Tregler a Vejnar. Staršovstvo od jara intenzivně hledalo vhodného adepta na uprázdněné místo kazatele. To se konečně podařilo až 24. října, kdy se do Třebíče přijel představit staršovstvu bakalář teologie Rudolf Řičan, coby kandidát na místo vikáře.⁵⁵

⁵⁴ Archiv FS ČCE v Třebíči - Pamětní kniha Českobratrského sboru v Třebíči, 1 díl, s. 124.

⁵⁵ Rudolf Řičan, narozen 23. září 1899 v Hovězí, zemřel 2. listopadu 1975 v Praze. R. Řičan byl dlouhá léta profesorem církevních dějin na Komenského ETF.

VIII. Období 1925 – 1931 a Rudolf Říčan

Třebíčský sbor s třetím kazatelem v době první republiky

Mladičský vikář⁵⁶ Rudolf Říčan se na konci roku 1925 ujímá začínajícího sboru, který má za sebou teprve pětiletou historii samostatnosti. Sboru chybí odpovídající fara, přesto duchovních aktivit neubývá, naopak je zapotřebí zapojení i dalších členů sboru, zejména při vyučování náboženství. K období působení faráře Říčana se váží některé důležité události: založení sociálních ústavů v Myslibořicích, kde současně vznikla nová kazatelská stanice, stavba sborového domu či slavnostní instalace pamětní desky k 300. letům emigrace evangelíků z Třebíče. Bratr farář Říčan byl rovněž u významné návštěvy Myslibořic prezidentem republiky, T. G. Masarykem. Třebíč byla první kazatelské místo faráře Říčana, poté ještě působil v Hustopečích a Bohuslavicích nad Metují. Od roku 1935 vyučoval na katedře církevních dějin na evangelické teologické fakultě v Praze. Rudolf Říčan byl velmi dobrým znalcem evangelické písňové tvorby, ale především se zajímal o církevní dějiny a českou reformaci.

Volba vikáře se v třebíčském sboru konala při příležitosti otevření nové modlitebny ve Střížově, dne 1. listopadu 1925. Volba byla potvrzena synodním výborem dne 29. října 1925. Aby mohl bratr Říčan řádně vykonávat všechny duchovenské služby, zejména vysluhování svátostí, čekal jej ještě jeden akt, ordinace, kterou vykonal ve Velimi dne 13. prosince 1925 synodní senior Josef Souček z Prahy. Přesto se stalo, že při návštěvě Třebíče vykonal dva křty dětí bez své ordinace. Píše o tom ve svém dopise, kdy vysvětluje okolnosti a důvody, proč tak učinil.⁵⁷ V následujícím roce dne 22. března 1926 složil bratr Říčan předepsanou zkoušku a tím získal dekret volitelnosti za faráře. V Třebíči se proto v krátkém čase konala druhá volba Rudolfa Říčana, nyní již na post faráře. Volba proběhla v létě roku 1926 a byla potvrzena synodním výborem dne 27. srpna 1926. V roce 1926 přibylo sboru další, již páté místo, kde se pravidelně každou neděli konaly bohoslužby, a to v zámecké kapli v Myslibořicích. Vedle nedělních bohoslužeb a biblických hodin se velmi intenzivně pracovalo s dětmi a mládeží. Jen na vyučování náboženství chodilo do 20 oddělení 237 dětí. To by samozřejmě kazatel sám nezvládl a tak využíval ochotných učitelů: Josefa Kolmana, Jaroslava Krčála, Josefa Plevy, Adolfa Pospíšila a sestry Bohumily Kostecké a Markéty Nagyové. Nedělní škola, která byla zavedena na všech místech sboru pro 160 dětí, a sdružení mládeže se konalo na čtyřech místech v počtu 74 členů.

⁵⁶ Vikář (z latinského vikarius – zástupce), podle Církevního zřízení a řádů ČCE je vikářem absolvent bohoslovecké fakulty, který se chce stát farářem v církvi. Musí absolvovat roční prakticko-teologický vikariát, podle daných pravidel pro vikariát. (Řád pro kazatele, oddíl B, čl. 11). Vikář, který úspěšně absolvuje celý vikariát, obdrží osvědčení o způsobilosti k ordinované službě faráře v církvi (Řád pro kazatele, oddíl E). Před účinností tohoto řádu, nebylo období vikariátu časově ohraničené a vikáři mohli spravovat sbor pod administrací určeného faráře, zpravidla v sousedském sboru.

⁵⁷ Příloha č. 17. fotokopie dopisu vikáře Říčana - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, sign. V/A 85, Třebíč 1919-1949

Na schůzi staršovstva dne 24. srpna bylo usneseno, že sbor bude připraven na stavbu sborového domu v roce 1927. K tomu si sbor zvolil stavební odbor.⁵⁸ O měsíc později se starší dohodli, že po dostavění nové fary bude stávající fara prodána některému ze členů církve.

V měsíci říjnu, staršovstvo schválilo zásady pro vypracování statutu vzájemného poměru sborů Třebíč – Jihlava a tím se odstartoval proces osamostatnění kazatelských stanic v Jihlavě a ve Střížově. Třebíčský sbor sice bude mít daleko méně členů, než Jihlava se Střížovem, ale bude mít více prostoru a času pro duchovní práci ve zbylém sboru s velikou rozlohou a diasporou.

Na začátku roku 1927 se dne 9. ledna konala v třebíčském kostele slavnostní instalace faráře Rudolfa Říčana, kterou vykonal konsenior Kamil Nagy z Vanovic. Zúčastnilo se jí mnoho členů sboru i hostů z okolí.

Únorové staršovstvo ze dne 16. schválilo zakoupení církevního domu v Jihlavě ve Fritzově ulici č. p. 16. Další schůze staršovstva 21. února pověřila kurátora sboru Vacka a pokladníka Jašu, aby vyjednali se zájemcem Cahou smlouvu na odkoupení dosavadní fary.

Vše se zdárně dohodlo a tak mohlo sborové shromáždění dne 20. března 1927 schválit prodej fary bratru Cahovi st., s podmínkou, že do postavení nové sborové budovy může farář Říčan nadále bývalou faru využívat.

V rámci zajištění dostatečného množství financí na stavbu fary žádá staršovstvo synodní výbor o dotaci.⁵⁹

Dne 7. srpna 1927 zvolilo třebíčské staršovstvo prvního vikáře pro Jihlavu, Vladimíra Čapka z Třebechovic. Nastaly však komplikace, protože o tohoto vikáře měl zájem rovněž seniorát novoměstský. Proto byl na srpnovém zasedání staršovstva schválen návrh k synodnímu výboru ČCE, aby bratři R. Říčan a V. Čapek se střídavě, každý po 4 měsíce, ujali některého uprázdněného sboru na novoměstsku a druhý kazatel aby sloužil nadále v Třebíči a Jihlavě. Bratr Říčan, který návrh staršovstva zavezl do Prahy, osobně zjistil, že volba vikáře ze dne 7. srpna je neplatná, protože Vladimír Čapek neměl ještě v té době dekret volitelnosti za vikáře.

Musela být proto vykonána nová volba, dne 4. září 1927. Návrh na střídání kazatelů, který podalo třebíčské staršovstvo, byl novoměstským seniorátem odmítnut.

Na jaře roku 1928, tedy s ročním zpožděním oproti plánu, se podařilo získat všechna potřebná povolení, zajistit finance a projektovou dokumentaci a konečně zahájit stavbu sborového domu. Projekt připravil architekt Dufek z Jihlavy, definitivní podobu stavby dokreslil stavitel František Kučera z Třebíče, který rovněž zajistil zednické a tesařské práce.

Ostatní práce byly zadány přímo jednotlivých řemeslníkům. První práce byly zahájeny na začátku března 1928. Protože na jaře končilo šestileté funkční období staršovstva, bylo potřeba

⁵⁸ Stavební odbor ve složení: Jan Čapek, František Jaša, Albín Kostka, Bohumil Mareš, Miroslav Pospíšil, Josef Sklenář, Karel Svoboda a František Zelený

⁵⁹ Příloha č. 18. fotokopie žádosti staršovstva o dotaci - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, sign. V/A 85, Třebíč 1919-1949

přípravit volební shromáždění, které bylo svoláno na 22. dubna 1928. Řádně svolané shromáždění se však nesešlo v dostatečném počtu, bylo proto odloženo na 29. dubna, i zde však účast hlasujících členů byla velmi nízká, pouhých 39 osob. Tajnou volbou bylo zvoleno nové staršovstvo, které si na ustavující schůzi jednohlasně zvolilo kurátora sboru Josefa Vacka, místokurátora Gustava Kříže a pokladníka Františka Jašu.⁶⁰ Na stavbě sborového domu se intenzivně pracovalo a do léta byla hotova hrubá stavba. Po krátké přestávce na nejnútnejší vyschnutí se pokračovalo s vnitřními pracemi, které byly dokončeny v listopadu. Stavba byla řádně zkolaudována a schválena městským úřadem dne 29. 12. 1928. Celková částka na stavbu nové sborové budovy a s tím spojené i nákupy dalších sousedících pozemků, byla 291.231,37 Kč. Sbor však samozřejmě neměl k dispozici takovou velikou sumu, přestože prodal starou faru. Na zaplacení chybějící částky bylo potřeba získat půjčku, což se podařilo ze synodního výboru a od jednotlivých členů sboru.⁶¹ Staršovstvo v té době velmi naléhavě vyzývalo členy sboru, aby změnilo způsob úhrady saláru a platili salár pravidelně, v častějších příspěvcích. Starší rovněž schválili, aby členové sboru obětovali na stavbu svými dary ve výši desetinásobku ročního saláru. Mnozí tak opravdu učinili, ale zdaleka ne všichni a zejména ti majetnější členové sboru nešli druhým příkladem.

O faráři Rudolfovi Řičanovi bylo známo, že velmi dbal na to, aby každý zájemce o vstup do církve měl náležitou čekací lhůtu, v rámci které s ním vedl rozhovory o důvodech přestupu a zároveň o důvodech ČCE. Mezi přistupujícími byla i slečna Libuše Worlová z Moravských Budějovic, se kterou se Rudolf Řičan dne 4. srpna 1928 oženil.

O prázdninách přijela do Myslibořic vzácná návštěva v podobě prvního československého prezidenta T. G. Masaryka. Za třebíčský sbor se toho zúčastnili farář R. Řičan a kurátor sboru, Josef Vacek.

V neděli, dne 18. listopadu, proběhla slavnost otevření nového sborového Husova domu v Třebíči.

V domě vedle kostelnického a farářského bytu byly zřízeny další dvě místnosti, jedna menší pro biblické hodiny a sdružení mládeže a druhá prostornější, pro různá větší shromáždění. Ta dostala název Tardyho síň, jako vzpomínka na prvního faráře sboru.

Na konci roku 1928 bylo dokončeno osamostatnění Jihlavy od třebíčského sboru, 3. prosince, synodní výbor potvrdil zřízení nového farního sboru ČCE v Jihlavě. Třebíčský farář Rudolf Řičan, který byl administrátorem nového sboru, byl přítomen volbě nového staršovstva dne 30. prosince. Týden na to se konala slavnost ustavení sboru za přítomnosti konseniora br. Nagyho.

⁶⁰ Příloha č. 10. Funkční období staršovstva sboru, její členové a funkcionáři

⁶¹ Příloha č. 19. fotokopie schválení bezúročné půjčky - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, sign. V/A 85, Třebíč 1919-1949

Tabulka s finančními údaji za období 1926-1929

Rok	Členské přísp. (salár)	Sbírky	Dary na stavbu	Dary na JJ	Dary jedn.	Jiné příj.na stav.	Dotační fond	Varhan. fond	Stav. fond	Čisté jmění
1926	10.537	7.189	1.237	300	2.070	-	9.547	1.244	22.179	68.872
1927	11.540	7.582	-	400	2.730	-	9.937	1.293	23.096	60.446
1928	12.024	5.986	69.163	1.900	5.402	213.000	10.338	1.406	172	152.340
1929	14.718	6344	14.585	1.500	3.040	-	10.755	1.493	172	176.269

Rok 1929 byl ve znamení obav a starostí, jak zajistit splácení vysokého dluhu. Na rozdíl od faráře sboru Říčana, který zdůrazňoval, že salár je dobrovolný příspěvek, jej jiní členové staršovstva brali za vymahatelnou povinnost. Je potěšitelné, že se obětavost většiny členů sborů projevila kladně, že se dařilo postupně umořovat vysoké dluhy sboru.

Na jaře rezignovali 2 členové staršovstva, místokurátor Gustav Kříž, který se musel odstěhovat za prací do Brna a kurátor sboru Josef Vacek, z osobních důvodů. Na 28. dubna byla svolána valná schůze hlasovných členů, která rozhodla rozšířit počet členů staršovstva ze 7 osob na 9. Schůze zároveň odmítla přijmout rezignaci všech dalších členů staršovstva, s výjimkou bratra Františka Zeleného, který na své rezignaci trval z osobních důvodů. Kurátorem sboru byl zvolen bratr Adolf Pospíšil a místokurátorem bratr Josef Sláma.⁶²

V březnu vyvrcholil dlouholetý spor mezi farářem Horníčkem a vedením myslibořických ústavu. Bratr Horníček, který měl velkou zásluhu na získání zámku, usiloval o to, aby měl možnost uplatňovat svůj vliv i ve vedení ústavu. Nesetkal se však s dostatečným porozuměním a tak se pustil do boje prostřednictvím tisku. Aby se tomu učinila přítrž, byla svolána dohodovací schůze na 17. března 1929 do Třebíče. Vedení ústavu zastupoval senior Nagy a seniorátní kurátor Vilím. Za farářem Horníčkem stál jeho bratranec Josef Sklenář z Třebíče. Přes veškerou snahu však k dohodě a usmíření nedošlo. Mezi nejdůležitější požadavky faráře Horníčka patřilo: převzetí ústavu celou církví, dále neprovozovat lihovar, protože se to neslučuje s náboženským úkolem ústavu a výnosy družstva v plnosti využívat pro potřeby ústavů. Obě strany se pak ještě jednou sešly v Praze před synodní radou, kde se formálně usmířily, nevedlo to k plné shodě a klidu. Farář Horníček se poté rozhodl vrátit natrvalo zpět do Ameriky. Jeho bratranec Josef Sklenář to však nelibě nesl, rozhodl se vystoupit z církve a zůstal formálně bez vyznání.

Dne 13. října 1929, uspořádal sbor slavnost odhalení pamětní desky u příležitosti 300 let od odchodu trebičských evangelíků do exilu. Pamětní deska byla vyrobena z černé žuly a byla umístěna na zeď kostela.⁶³

⁶² Příloha č. 10. Funkční období staršovstva sboru, její členové a funkcionáři

⁶³ Příloha č. 20. fotokopie pozvánky na slavnost odhalení pamětní desky a fotografie pamětní desky

Slavnostního shromáždění v počtu tří set osob se zúčastnil náměstek synodního senior Prof. Dr. Ferdinand Hrejsa, z třebíčské ekumény farář pravoslavné církve Kanera, farář církve husitské Valík a místní farář Rudolf Říčan.

Staršovstvo sboru se na svém prosincovém zasedání rozhodlo přijmout do sboru obvod jemnického okresu. Tento obvod patřil dosud ke sboru ČCE ve Velké Lhotě, ale jeho členové dlouhodobě dojížděli na bohoslužby do Moravských Budějovic.

Na stejném zasedání také staršovstvo konstatovalo, že někteří členové sboru dosud nezaplatili zvýšené příspěvky v celkové výši 25.000 Kč. Tito členové budou upomenuti s oznámením, že jim sbor začne počítat 7% úrok z prodlení.

Bohoslužebný život sestával z nedělních bohoslužeb v Třebíči, Myslibořicích a Moravských Budějovicích, přičemž svatá večeře Páně byla vysluhována v Třebíči pětkrát a na zbylých dvou místech čtyřikrát za rok. V Jaroměřicích nad Rokytnou se v roce 1929 konaly tři bohoslužby v místní škole. Biblické hodiny se konaly v Třebíči každý týden a pak v Okříškách celkem 19 krát v roce. Mládež se scházela každý týden na sdružení v Třebíči, kde se rovněž cvičil zpěv, zejména v předvánoční době, pod vedením ředitele Miroslava Pospíšila. Pro děti se konala vyučování náboženství v Třebíči, Budíkovcích, Okříškách, Okrašovicích, Moravských Budějovicích, Jaroměřicích nad Rokytnou a v Myslibořicích. Vyučování nedělní školy probíhalo v Třebíči, M. Budějovicích a Myslibořicích. V M. Budějovicích rovněž probíhala konfirmační cvičení, která byla zakončena konfirmací 5. dorostenců. Ve sboru se také pravidelně konaly přednášky Kostnické jednoty.

V roce 1930 probíhal bohoslužebný život bez větších změn. Staršovstvo se rozhodlo zaslat členům sboru, kteří dluží peníze za salár, upomínku. Mělo to však různé účinky. Někteří dluh uznali a částku zaplatili. Další nezaplatili opět nic a našlo se pár členů, kteří reagovali velmi nepřátelsky a popudlivě. Je zarážející, že se jednalo o osoby majetné, pro které by to nebyl žádný problém zaplatit včas. V únoru někteří členové sboru požádali staršovstvo o znovuotevření sporu okolo myslibořických ústavů a svolání mimořádného shromáždění hlasovných údů. Staršovstvo se usneslo tomuto přání nevyhovět a uložilo kazateli Říčanovi, aby to v rámci nedělních ohlášek v kostele vysvětlil. Pan Sklenář, který byl hlavním aktérem svolání schůze, však v aktivitách nepřestal, svolal soukromou schůzi do domu pana Mareše, která však měla velmi slabou účast. Část roku 1930 byla poznamenána vleklým onemocněním faráře, který byl téměř půl roku mimo službu. Sbor administroval po tu dobu farář Dr. Viktor Hájek z Brna a také další faráři z širokého okolí vypomáhali třebíčskému sboru.

Rovněž starší sboru se aktivně podíleli na všech povinnostech. V měsíci říjnu se bratr Říčan ujal svého úřadu a na sklonku roku dne 5. prosince 1930, byl promován za doktora bohosloví Husovy fakulty na Karlově univerzitě.

Na první schůzi staršovstva v roce 1931 oznámil bratr farář Říčan úmysl odejít z Třebíče. Důvodem byly vleklé zdravotní problémy a také velká náročnost duchovenské práce ve sboru, kterou již stěží zvládal. Proto začali starší sboru hledat nového kandidáta na práci kazatele. Oslovili faráře Františka Ženatého v Semonicích, se kterým měl sbor již dobrou zkušenost při jeho návštěvě v Moravských Budějovicích, kde měl přednášku v době přestupového hnutí. František Ženatý odpověděl na výzvu kladně a dne 22. února 1931 se přijel podívat do Třebíče, vykonal bohoslužby, setkal se se staršovstvem a projednal s ním případné oboustranné podmínky. Poté podal bratr Říčan dne 12. dubna formální rezignaci, která byla přijata.

Údaje ze sborové matriky za období 1926 – 1931

	1926	1927	1928	1929	1930	1931
Narozených	51	42	14	15	12	24
Oddaných				11	5	6
Zemřelých	18	20	8	19	9	11
Přistoupilo	34	21	11	6	14	14
Vystoupilo	12	4	6	4	10	8
Přistěhováni	50	55	20	57	39	33
Odstěhování	14	19	38	54	21	25
Duší celkem	1350	1534	708	712	740	800

Ze souhrnné tabulky sborové matriky je patrný velký pokles počtu duší v roce 1928. To bylo způsobeno osamostatněním kazatelské stanice Jihlava – Střížov.

IX. Období 1931 – 1937 a František Ženatý

Třebíčský sbor se čtvrtým kazatelem v období hospodářské a politické krize

Volba nového faráře se konala 3. května 1931, kdy až na dva neplatné hlasy se všichni přítomní členové sboru vyjádřili kladně pro volbu Františka Ženatého. Synodní rada potvrdila volbu 16. srpna, kdy se také farář František Ženatý přestěhoval na třebíčskou faru.⁶⁴ Slavnost instalace se konala v neděli 29. listopadu 1931 pod vedením seniora Kamila Nagye z Vanovic a seniorátního kurátora Vilíma. Téhož dne se ještě odpoledne konala v třebíčském kostele pod záštitou Kostnické Jednoty přednáška faráře Viktora Hájka z Brna na téma: „Úkoly křesťanství v dnešním světě“. Prvá polovina října byla vyplněna oslavami 150. výročí vydání tolerančního patentu.

⁶⁴ Příloha č. 21. fotokopie potvrzení volby faráře - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, sign. V/A 85, Třebíč 1919-1949

František Ženatý, narozen 22. března 1892 v Novém Městě na Moravě – 10. 1. 1977 v Myslibořicích

Konaly se slavnostní bohoslužby na všech místech sboru, odbor Kostnické jednoty uspořádal přednášku o významu tolerančního patentu. Církev k tomuto jubileu vyhlásila toleranční sbírku, které se zúčastnil rovněž třebíčský sbor a odeslal do Prahy téměř 10.000 Kč.

Na jaře roku 1932 se v Ženevě konala odzbrojovací konference, která vzbudila ve světě velmi kladný ohlas. Příkladnou ukázkou, jak křesťané mohou být aktivní a iniciativní v rámci politické a kulturní osvěty, je akce, kterou třebíčský sbor a odbor Kostnické Jednoty svolal na neděli 7. února do sálu hotelu Slávie k velké Mírové manifestaci. Akce měla veliký úspěch, protože byla podpořena všemi místními kulturními organizacemi. Hlavní projev měl právě farář Ženatý o potřebě a významu míru. ČCE touto aktivitou získala na svém postavení v městě.⁶⁵

Velikou starostí v těchto letech bylo splácení dluhu za stavbu sborového domu. Novinkou, která se později osvědčila a našla si dlouholetou tradici, bylo uspořádání „Bazaru“, na němž se prodávaly věci, darované členy sboru. Současně byl k dispozici také bufet, kde bylo možné se občerstvit. Výtěžek akce se vyšplhal na 4.348,15 Kč. Ve stejný den navíc přijel do Třebíče zájezd pěveckého sboru „Jeronýma“ z Prahy – Žižkova, který uspořádal v kostele koncert duchovních a národních písní. Staršovstvu se podařilo získat bezúročnou půjčku z jubilejního tolerančního fondu ve výši 30.000 Kč a tím se podařilo snížit dluh ve spořitelně v Moravských Budějovicích. Zde je namísto připomenutí podporu, kterou zajistil svou poznámkou k žádosti o půjčku senior Kamil Nagy.⁶⁶

V kazatelské stanici v Moravských Budějovicích byl zvolen nový předseda, Jan Stojánek, profesor gymnázia, místo dosavadního předsedy Františka Valacha, který se odstěhoval do Brna. Staršovstvo se usneslo uspořádat 29. května společné bohoslužby celého sboru. Shromáždění bylo svoláno do sokolovny v Okříškách a bylo hojně navštíveno místními členy sboru, ale další členové z diaspory, Třebíče a M. Budějovic se zúčastnili jen v malém počtu. Dobře míněný záměr, shromáždít do jednoho místa celý sbor, se nesetkal s úspěchem, a proto se od podobných akcí v budoucnu upustilo. Jaký je to rozdíl od dob, kdy byly založeny nové toleranční sbory a mnohým věřícím nebylo zatěžko putovat do kostela mnoho kilometrů. Naopak se velmi vydařil dne 19. června výlet nedělních škol z Třebíče a M. Budějovic do Myslibořic. Kromě pobožnosti v kapli byl pro děti přichystán ještě další program v zámeckém parku.

Staršovstvu byla zaslána oficiální žádost kazatelské stanice v Kralicích sboru ČCE v Horních Vilémovicích o „přefaření“ stanice k třebíčskému sboru.

Na zasedání dne 14. srpna byla vyslovena ochota převzít tuto stanici, ale zároveň bylo usneseno odepsat kralickým, aby svou žádost odložili do dostavby sborového domu v H. Vilémovicích, kdy se poměry v mateřském sboru urovnají.

⁶⁵ Archiv FS ČCE v Třebíči - Pamětní kniha Českobratrského sboru v Třebíči, 1 díl, s. 193.

⁶⁶ Příloha č. 22. fotokopie žádosti o půjčku s poznámkou seniora - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, sign. V/A 85, Třebíč 1919-1949

Z roku 1933 stojí za zmínku rozhodnutí výročního sborového shromáždění, připravit pro příští rok volbu řádného zastupitelstva. Opakovaně se totiž stávalo, že členové sboru nejevili o účast na výročním shromáždění zájem, což velmi komplikovalo různé volby a hlasování. Návrh byl řádně přijat, staršovstvo z pověření podalo žádost na seniorátní výbor, který žádost schválil. Vše bylo připraveno k tomu, aby v roce 1934 proběhla řádně volba 36. členného zastupitelstva a také rozšíření počtu starších z 9 osob na 12, aby bylo možné přibrat zástupce z kazatelských stanic.

K zajímavé komplikaci došlo při vyučování náboženství v Moravských Budějovicích, kde si školské úřady všimly, že se na náboženství hlásí také žáci, kteří nejsou členy ČCE a tak povolili faráři proplácet pouze jednu cestu za 14 dní. To se však kazateli Ženatému nezamlouvalo, proto se rozhodl jezdit na vlastní náklady, aby toto omezení neovlivnilo vzdělávání dětí. Rodina Čermákova z M. Budějovic se mu snažila vypomoci a svou pohostinností kompenzovat jeho výlohy na cestování.

V létě 1933 sbor podal žádost o přidělení Hlavního daru lásky Jeronýmovy jednoty. Žádost se však sešlo jedenáct a vedle Třebíče se velmi ucházely také sbory v Rokycanech a Smíchově, které na tom byly ještě hůře. Třebíčští nakonec získali dar ve výši 9.000 Kč, díky kterému mohli splatit dluh u městské spořitelny v M. Budějovicích.

Sborový bazar, který byl opět připraven na podzimní měsíc, byl zahájen přednáškou faráře Ženatého, na téma „O sociálním poslání církve“. V den výročí vzniku samostatného Československa, 28. října, se v sousedním sboru v Horních Vilémovicích konala slavnost otevření nového sborového domu. Slavnosti se zúčastnili také synodní senior Dr. J. Souček, úřadující konsenior Josef Jadrníček z Uherského Hradiště a farář Jaroslav Stehlík z Javorníka. Všichni využili pohostinnosti třebíčské fary, kde přenocovali. Nejzajímavější akcí roku 1933 byla Výstava bratrských listů pořádaná o vánočních svátcích. Výstavu uspořádala místní osvětová komise spolu s ČCE a CČSH na podnět řídicího učitele a badatele Jar. Nováčka z Rapotic. V úvodu byla přednáška o historii bratrských tiskáren moravských, osudy rodiny Osovských z Doubravice a Žerotínů, dějiny zkázy pobělohorské až po současnost. K ukázce byly připraveny různé výtisky Biblí a kancionálů z různých období historie.

Sbor však musí řešit i ryze praktické záležitosti. Farář na prosincovém zasedání staršovstva informuje o neustálém obtěžování podvodníky a tuláky. Na všechny dveře v přízemní jsou naistalovány elektrické kontakty.⁶⁷

Sbor nadále vydává svou Ročenku, která obsahuje úvodní pozdrav staršovstva, zprávu sboru a důležité události za předchozí rok, upozornění členům sboru, účetní uzávěrku a výkaz příspěvků od jednotlivých členů a v závěru jsou různé inzeráty a nabídky.

Na začátku roku 1934 převzal farář Ženatý administraci sboru v Horních Vilémovicích, kde působil vikář Josef Bednář, který nebyl způsobilý konat administrativní práce.

⁶⁷ Sborový archív FS ČCE v Třebíči – Kniha protokolů schůzí sborových 1933 - 1940

Pro ukázkou jak fungovalo v roce 1934 hlášení pořádání valné hromady Kostnické jednoty k okresnímu úřadu v Třebíči, dokládám kopii oznámení se seznamem členů.⁶⁸ Dne 18. března se konala na třebíčské faře „Okrsková škola starších“, které se zúčastnilo 25 starších z jihlavského, hornovilemovického, velkomeziříčského a třebíčského sboru.⁶⁹ Od 21. do 22. dubna probíhala ve sboru vizitace nového seniora faráře J. Jadrníčka z Uherského Hradiště. Vizitace začala setkáním se staršovstvem, ze kterého vzešel podrobný vizitační protokol.⁷⁰ V neděli se vizitující senior zúčastnil bohoslužeb, kde také promluvil ke shromáždění. Poté se ještě setkal s dětmi, které byly podrobeny zkoušce. Odpoledne navštívil senior Moravské Budějovice, kde sám kázal a účastnil se výroční schůze kazatelské stanice. Odtud ještě zajel do Myslibořic, kde se setkal při večerním shromáždění s dětmi a chovanci sociálních ústavů. Výsledek vizitace byl velmi přejný a pochvalný. Navíc celá vizitace trvala od sobotního do nedělního večera, což svědčí o pečlivém provedení a velikém zájmu seniora o celý sborový život.

Druhého května byl naplánován zájezd asi 40 farářů do Myslibořic. V té době se konala v Brně česko-bratrská alianční konference. Nakonec se však do myslibořických ústavů přijelo podívat jen deset farářů, což podle zápisu bratra Ženatého ve sborové kronice „svědčí o naprostém nezájmu česko-bratrského duchovenstva o Myslibořice“⁷¹.

Plánovanou volbu zastupitelstva sboru 29. dubna 1934 narušila jedna komplikace. Postarala se o to sestra B. Cahová, která reklamovala právo manželek na účasti při volbě. Podle ustanovení církevního zřízení měl volební právo ten, který byl zapsán jako plátce saláru. V případě manželů se zapisoval do seznamů vždy muž. Schůze byla proto rozpuštěna a odložena na 13. května.

Předtím se sešlo 2. května staršovstvo, které se usneslo, že hlasovné právo mají oba manželé a pro budoucnost budou oba zapisováni jako společní plátcí saláru. Nová schůze hlasovných údu se proto konala již za přítomnosti sester a je chvályhodné, že byla rychle napravena zjevná chyba a zároveň diskriminace žen při volebním právu. Shromáždění schválilo výroční účty a další zprávy za rok 1933 a poté v tajném hlasování zvolilo nové 36 členné zastupitelstvo a 22 náhradníků. Tímto novým způsobem se sbor rozhodl vyřešit opakující se problémy s velkou neúčastí členů při výročních sborových shromážděních.

Ustavující schůze zastupitelstva byla svolána na 27. května a na základě kandidátní listiny zvolila nové staršovstvo na období 1934 – 1940.⁷² Na ustavující schůzi staršovstva, která se konala ve stejný den, si starší zvolili za kurátora br. Adolfa Pospíšila, místokurátorem br. Miroslava Pospíšila. Pokladníkem byl zvolen František Jaša, zapisovatelkou a referentkou pro sociální práci Bohumila Cahová.

⁶⁸ Příloha č. 23. fotokopie oznámení a seznam členů Kostnické jednoty v Třebíči

⁶⁹ Dnes se podobná aktivita nazývá „Presbyterní konference“, která je pořádána jednou ročně pro (nejen) presbytery z celého seniorátu.

⁷⁰ Příloha č. 24. fotokopie vizitačního protokolu - UA ČCE AF SR ČCE, sign. V/A 85, Třebíč 1919-1949

⁷¹ Archiv FS ČCE v Třebíči - Pamětní kniha Česko-bratrského sboru v Třebíči, 1 díl, s. 212.

⁷² Příloha č. 10. Funkční období staršovstva sboru, její členové a funkcionáři

Za zmínku stojí událost, která se dnes může jevit jako bezvýznamná a úsměvná. Na výročí upálení mistra Jana Husa – Den Husův, se konaly jako každoročně slavnosti s velkou účastí. Lidé v té době vyvěšovali v oknech prapory. Ne však všichni a dokonce ani ne všichni evangelíci, což bylo zejména bratrem farářem odsuzováno. Když se však o dva dny později d konala svatoprotekopská mše, při které brněnský biskup posvěcoval obnovenou basiliku, pár členů sboru ČCE vyvěsilo do oken prapory, i když o dva dny dříve nikoliv. Tato příhoda vzbudila ve sboru skoro živelný odpor.⁷³ Vyvěšování praporů bylo zřejmě sousedy bedlivě sledováno i v této době a bylo tématem k bouřlivé diskuzi.

Rok 1935 byl ve znamení velikých oslav města Třebíče, které si připomínalo 600 let trvání. Také sbor ČCE byl přizván slavnostním výborem, aby přispěl k náboženské a kulturní části oslav. Starší jmenovali za delegáty faráře Ženatého a ředitele Miroslava Pospíšila. Sbor rovněž k této příležitosti daroval k oslavám 150 Kč. Hlavní část oslav proběhla ve dnech 29. a 30. června, připojily se k nim všechny církve v Třebíči. „Je zajisté hodno paměti, že v den oslav města Třebíče sešly se ve stínu našeho Husova domu hlavy dvou církví – patriarcha Procházka⁷⁴ a biskup Gorazd⁷⁵ – pilně ovšem dbající toho, aby se přímo nesetkaly.“⁷⁶

K významné události roku 1935 patří návštěva významného protestantského teologa ze Švýcarska, Prof. Dr. Karla Bartha⁷⁷ v Československu, ve dnech 27. – 28. srpna 1935.⁷⁸ Navštívil Myslibořice u příležitosti velké farářské konference, kterou svolala organizace „mladých farářů“ seskupených okolo profesora J. L. Hromádky. Profesor K. Barth přednášel na téma: „Theologische Voraussetzungen der Kirchlichen Gestaltung“ (Bohoslovecké předpoklady pro výstavbu církve). Tuto přednášku o rok později vydává knižně nakladatelství Kalich v překladu Rudolfa Řičana.⁷⁹ Konference se zúčastnilo okolo 130 farářů a farárek, kteří byli ze samotné přítomnosti tohoto významného teologa, jeho přednášky a bouřlivé diskuse nadšeni. Pro myslibořické ústavy to byla také skvělá příležitost se představit církvi.

V září tohoto roku se pak staršovstvo usneslo zřídit v Myslibořicích svou kazatelskou stanici, což seniorátní výbor potvrdil 21. září.

⁷³ Archív FS ČCE v Třebíči - Pamětní kniha Českobratrského sboru v Třebíči, 1 díl, s. 217.

⁷⁴ Prof. ThDr. h. c. Gustav Adolf Procházka – druhý patriarcha Církve československé (husitské), narozen 11. března 1872 v Kosmonosech, zemřel 9. února 1942 v Praze.

⁷⁵ Svatý Gorazd II., (vlastním jménem Matěj Pavlík) – biskup pravoslavné církve v Československu, narozen 26. května 1879 na Hrubé Vrbce, za podíl na ukrývání parašutistů, kteří spáchali atentát na R. Heydricha, byl zajat, mučen a dne 4. září 1942 popraven v Praze, dne 4. – 6. září 1987 svatořečen v Olomouci.

⁷⁶ Archív FS ČCE v Třebíči - Pamětní kniha Českobratrského sboru v Třebíči, 1 díl, s. 230.

⁷⁷ Prof. Karl Barth – narozen 10. května 1886 v Basileji, zemřel 10. prosince 1968, profesor dogmatiky, NZ a systematické teologie v Göttingenu, Münsteru, Bonnu a Basileji -<http://www.karlbarth.nl/biografie/>.

⁷⁸ V roce 1995 je vydána zajímavá korespondence K. Bartha a J. L. Hromádky, kde je rovněž několik dopisů ohledně zmíněné konference v Myslibořicích: BARTH, Karl, J HROMÁDKA, Josef Bohumil SOUČEK, Jan Milič LOCHMAN a Martin ROHKRÄMER. *Freundschaft im Widerspruch: der Briefwechsel zwischen Karl Barth, Josef L. Hromádka und Josef B. Souček, 1935-1968*. Zürich: Theologischer Verlag, 276 p. ISBN 32-901-0948-8.

⁷⁹ BARTH, Karl. *Bohoslovecké předpoklady pro výstavbu církve*. Přel. R. Řičan. Praha: Kalich, 1936

Dne 13. října se konala ustavující schůze, která schválila nový statut a zvolila výbor kazatelské stanice v čele s předsedou br. Rudolfem Horákem, statkářem z Lipňan.⁸⁰

K zajímavému počínu faráře Ženatého, patří podnět, který napsal synodní radě, totiž aby byly řádně vedeny a uchovávány Pamětní knihy sboru.⁸¹

V polovině října se stěhuje z Třebíče do Prahy kurátor sboru, bratr Adolf Pospíšil a o měsíc později se také do Prahy stěhuje v pořadí druhý kostelník Emil Šabacký, který sloužil sboru po dobu 13 let. Na uprázdněné místo nastupuje 1. ledna 1936 bratr František Brodský, rodák z Horních Vilémovic. Teprve na květnové schůzi staršovstva byl zvolen nový, v pořadí čtvrtý kurátor sboru. Stal se jím bratr Miroslav Pospíšil, ředitel městské školy v Třebíči, dosud místokurátor. Na jeho místo byl zvolen Jiří Dobrovolný, statkář ve Lhotce. Ve stejný den se konal ve sborovém domě „Rodinný večírek Kostnické jednoty. Stalo se tak poprvé, s malou účastí, přesto s velkým zájmem přítomných. Byly předneseny referáty o Kostnické jednotě a přečteny resoluce z výročního sjezdu ústředí Kostnické jednoty, který se konal 1. května v Jihlavě.

Dne 6. června 1936 se konala v Myslibořicích oslava 10 let od založení sociálních ústavů. Budova zámku byla čerstvě po rekonstrukci, kdy bylo instalováno ústřední topení a přepaženy některé velké místnosti.

O pár dní později, 17. června, přijel do Třebíče nový československý prezident, Dr. Edvard Beneš. Této slavnosti se zúčastnili rovněž zástupci církví, duchovní na přání městské rady byli v úředním rouchu.

V nedalekých Kralicích se v roce 1936 konaly dvě významné akce. Nejprve dne 29. března bylo slavnostně otevřeno Muzeum tisků a památek a dne 6. září na stejném místě se konala slavnost odhalení památníku Bible kralické.

V měsíci srpnu se v Myslibořicích opět konala konference farářů za účasti okolo 70 duchovních. Ve středu 14. října 1936 se v Brně konala členská schůze sociálního spolku. Jednalo se o povolání diakona Antonína Balabána do Myslibořic a finanční zajištění jeho platu.⁸²

Třebíčský sbor svými zástupci prohlásil, že při velikých dluzích, které ještě stále sbor má po stavbě sborové budovy, nemůže se podílet na spolufinancování diakona, ale s jeho povoláním i působením plně souhlasí. Rovněž se jednalo o stavbě nového ústavního hřbitova, na pozemku nedaleko zámku. Je však zajímavé, že po více jak půl roce se farář sboru Ženatý, důvěrně dotazuje u synodní rady, jaký je statut diakona a jakou duchovní práci může vykonávat.⁸³

⁸⁰ Příloha č. 25. fotokopie schválení zřízení kazatelské stanice v Myslibořicích - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, sign. V/A 85, Třebíč 1919-1949

⁸¹ Příloha č. 26. fotokopie dopisu k Pamětním knihám a odpověď synodní rady - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, sign. V/A 85, Třebíč 1919-1949

⁸² Tomu nasvědčuje i dopis seniora Josefa Jadrníčka – Příloha č. 27. fotokopie dopisu na synodní radu ohledně povolání diakona A. Balabána do Myslibořic. - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, sign. V/A 85, Třebíč 1919-1949

⁸³ Příloha č. 28. fotokopie důvěrného dopisu faráře Ženatého k náplni duchovenské práce diakona A. Balabána do Myslibořic. - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, sign. V/A 85, Třebíč 1919-1949

V roce 1936 vystoupil z církve Prof. Stojánek, předseda kazatelské stanice v Moravských Budějovicích. Po deseti letech své činnosti v ČCE se rozhodl konvertovat zpět k římskokatolické církvi, ze které tehdy v rámci přestupového hnutí vystoupil. Tato událost silně otřásla nejen kazatelskou stanicí, ale rovněž celým sborem. Profesor Stojánek patřil k oporám kazatelské stanice, ochotně se zúčastňoval všech aktivit a byl velmi spolehlivý i iniciativní. Kdyby se k římskokatolické církvi vrátil po několika měsících, bylo by to přijatelné a pochopitelnější, ale po deseti letech aktivní činnosti je pro mnohé tento krok těžko pochopitelný. Navíc svým rozhodnutím strhl s sebou ještě několik dalších členů kazatelské stanice. Na jeho místo byl zvolen Josef Švec, obchodník z M. Budějovic a místopředsedou se stal František Spousta, rolník z Popovic. Přes tuto smutnou událost je nutno říci, že výstupy z církve v těchto letech neznamenaly žádný významný statistický pokles členů sboru.

V roce 1937 zaznamenáváme pár důležitých událostí v sociálních ústavech myslibořických. První událostí je svatba, dne 14. února, dlouholeté správkyně sestry Markéty Nagyové s panem Jindřichem Křikavou z Prahy. Druhá událost je mnohem složitější. Kuratoriu sociálních ústavů se dostává do rukou stížnost chovanců i hostů, kteří protestují proti úspornému systému, který zavedlo vedení pomocného družstva, sídlícího v Brně. Úspory se týkají zejména omezení vytápění budovy a dodávek masa. Kuratorium proto sepsalo memorandum a předneslo jej na valné hromadě spolku 31. března 1937 v Brně. Vedení družstva demonstrativně odešlo ze zasedání. Do výboru byla zvolena sestra Marie Čermáková z M. Budějovic. Na začátku prázdnin nastoupil do Myslibořic nový pracovník, diakon Antonín Balabán⁸⁴. Do služby jej povolal spolek sociálních ústavů, protože synodní rada ani třebíčský sbor neměli finanční prostředky na zřízení nového místa diakona.

Stalo se již tradicí, že se na konci srpna konala opět v Myslibořicích konference českobratrských duchovních, s účastí přibližně 50. farářů. Pro kazatelskou stanicí to byla čest, hostit opět tak významnou církevní akci.

Třebíčský sbor dbal na vnější vztahy a kulturní aktivity v rámci svého regionu i celé republiky. K tomu jistě patřilo důstojné oslavení výročí narozenin prvního československého prezidenta T. G. Masaryka a stejně tak uctění jeho památky po oznámení úmrtí dne 14. září 1937. Od 7. listopadu vešla v platnost dohoda mezi třebíčským a hornovilemovickým sborem o zajištění činnosti kazatelské stanice v Kralicích. Faráři si budou vzájemně vypomáhat při bohoslužbách a vyučování náboženství, což je krásná ukázka spolupráce sousedních sborů.

Tohoto roku se provedla náročná výmalba kostela a fary, s malými potřebnými opravami obou budov. Oprava byla uhrazena z darů členů sboru, nebylo tedy potřeba žádné půjčky.

⁸⁴ Antonín Balabán, narozen 16. 7. 1898 v Olešné u Nového Města na Moravě – 14. 7. 1983

Na podzim roku 1937 byla rovněž v Myslibořicích započata stavba ústavního evangelického hřbitova, s rozpočtem 28.000 Kč, podle stavitele Hahny z M. Budějovic.

Údaje ze sborové matriky za období 1932 – 1937

	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Narozených	16	9	14	11	10	11
Oddaných	5	3	5	6	1	9
Konfirmovaných	8	17	13	31	12	14
Zemřelých	12	6	6	15	4	7
Přistoupilo	3	6	5	13	11	10
Vystoupilo	3	11	11	6	5	7
Přistěhováni	28	-	10	16	21	18
Odstěhování	20	-	19	11	14	14
Duši celkem	812	810	803	811	830	841

Tabulka s finančními údaji za období 1930-1939

Rok	Členské přísp.	Sbírky domácí	Sbírky jinam	Sbírky podom.	Dary odjinud	Dary členů.	Dluh sborový	Dotační fond	Varhan. fond	Čisté jmění
1930	13.293	2.995	1400	2.500	2.690	7.630	122534	11.181	1.583	181.299
1931	11.011	2.996	1489	13.002	7.162	2.530	110787	11.646	1.706	183.957
1932	11.557	2.577	944	4.125	2.614	1.850	101312	12.129	2.354	191.156
1933	12.391	2.303	904	3.942	10.145	2.130	86.961	12.562	2.835	199.570
1934	10.902	2.331	971	3.061	4.116	1.993	85.172	13.041	2.930	201.775
1935	11.247	1.904	750	3.331	2.428	2.830	83.374	13.538	3.113	200.390
1936	11.632	2.012	886	3.777	1.796	1.780	81.570	14.308	3.199	200.456
1937	11.127	2.490	962	15.795	1.100	1.525	79.758	14.759	3.286	196.335
1938	12.407	2.430	1.020	5.778	3.764	2.350	72.947	15.222	3.375	194.718
1939	13.607	2.523	1.130	4.105	2.559	4.284	71.123	15.679	3.466	195.201

X. Období 1938 – 1945 a František Ženatý Třebíčský sbor ovlivněný předválečnou krizí a 2. světovou válkou

Rok 1938 začíná velmi vypjatou politickou situací v souvislosti se zbrojením Německa a Itálie. K nebezpečí války s obavami přihlíží i třebíčský sbor. S tím souvisí i snížení státních dotací církvím a potřebu zvýšit obětavost členů sboru. Staršovstvo k tomu odsouhlasilo zvýšení svého podílu na mzdu faráře o 10 %, tedy místo 10 tisíc na 11 tisíc Kč ročně. V Moravských Budějovicích na začátku roku bylo založeno sdružení mládeže, kterého se zúčastnil rovněž sekretář Svazu mládeže, bratr Světlík z Břeclavi.

Kazatelská stanice v Moravských Budějovicích, jako jediná v celém seniorátu, využívá prostor, který zapůjčila soukromá osoba a navíc ze svých prostředků prostory udržuje a hradí náklady s tím spojené. Seniorátní výbor zasílá manželům Čermákových děkovný dopis.⁸⁵

Dne 30. března 1938 se konala v Brně výroční valná schůze myslibořického sociálního spolku. Byla připravena nová kandidátka do vedení spolku, která počítala se stejnými lidmi, kteří v té době již vedli Českobratrské obecně prospěšné družstvo, pány Bohumilem Michalem, ředitelem Klesnilem a panem Trhlíkem. Proti kandidátce se postavili veřejně mnozí faráři a presbyteři, včetně třebíčských bratří a sester.

Přesto nakonec volby vyhrál Bohumil Michal proti náměstkovi synodního seniora Kamilu Nagyovi. „Opozice“, hlavně faráři, pak na podnět bratra Macků před další volbou odešla. Tím se situace myslibořická podstatně změnila, protože byl odstraněn vliv církve, seniorátu, sboru třebíčského i brněnského.⁸⁶

Velkou sborovou akcí byla dostavba hřbitova v Myslibořicích a jeho slavnostní otevření dne 26. května, za přítomnosti náměstka synodního seniora Kamila Nagy z Vanovic a seniora Jadrníčka z Uherského Hradiště i zástupce Krematoria pplk. Zdeňka Mottla z Prahy. Stavba nakonec stála 31. tis. Kč, ale díky veřejným sbírkám a darům byla celá zaplácena, bez nutnosti půjčky. Zajímavostí je, že první hrob v novém hřbitově patřil paní Kateřině Dobešové, která sloužila u rodičů T. G. Masaryka a znala prvního prezidenta velmi dobře již od jeho mládí.⁸⁷ K zajímavosti hřbitova patří i to, že je majetkem kazatelské stanice a ne hlavního sboru. Souvisí to samozřejmě se skladbou chovanců v Sociálních ústavěch a potřebou pohřebních míst. V příloze lze nalézt kopii hřbitovního řádu, podepsaný sedmi členy staršovstva i seniorem Jadrníčkem.⁸⁸

V měsíci srpnu se konala v Myslibořicích další konference 50 farářů a farářek. Na programu byly praktické otázky kazatelské, o křtu svatém, svaté večeři Páně a dalších.

⁸⁵ Příloha č. 29. fotokopie děkovného dopisu manželům Čermákovým - Okresní archiv v Třebíči, pobočka Moravské Budějovice, ONV, č. kartonu 345, zn. církev

⁸⁶ Archiv FS ČCE v Třebíči – Kniha protokolů schůzí sborových (II/6) s. 143

⁸⁷ Archiv FS ČCE v Třebíči - Pamětní kniha Českobratrského sboru v Třebíči, 1 díl, s. 282.

⁸⁸ Příloha č. 30. fotokopie hřbitovního řádu kazatelské stanice v Myslibořicích - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, sign. V/A 85, Třebíč 1919-1949

V měsíci září vyhláší synodní rada ČCE sbírku na obranu státu, aby i církev dala najevo, že si váží svobody a dalších výhod, státem zaručených. V třebíčském sboru bylo vybráno 1950,- Kč a posláno do Prahy. Na konci září však nabírají události rychlý spád. Vláda vyhláší dne 24. 9. 1938 mobilizaci. Vojáci jsou přítomni také v Třebíči, uzavřely se školy a země se chystala na válku. Ta byla na chvíli zažehnána podpisem mnichovské dohody, kterou uzavřela s Německem Francie a Anglie. Československu bylo nařízeno vydat cizojazyčná území Německu, Polsku a Maďarsku. Třebíčský sbor se tak stal během noci sborem pohraničním a intenzivně pomáhal emigrantům ze zabraného území hledat ubytování a práci.⁸⁹

Od měsíce září 1938 se činnost sboru omezila na bohoslužebná setkání, vyučování náboženství a sdružení mládeže. Kostnická jednota v té době vykonala jedinou přednášku k výročí vzniku ČCE a to 18. prosince pod vedením místního faráře br. Ženatého.

Začátek roku 1939 poznamenaly dvě události politické. Dne 14. března se od Československa odtrhlo Slovensko pod ochranu Německa a o den později, 15. března obsadila německá vojska Čechy a Moravu a vyhlásila tzv. Protektorát pod svrchovaností Německa. Veřejné projevy byly silně omezeny nebo zakázány. Proto i život sboru v Třebíči je omezen výhradně na pravidelnou běžnou práci a pár přednášek v rámci Kostnické jednoty. Změna politických poměrů zapříčila i napsání dopisu ze synodní rady, kde nabádají sbory, aby bedlivě rozlišovaly, z jakých pohnutek vstupují do církve židé.⁹⁰ Kdyby tak pisatelé dopisu tušili, před čím by mohli židy zachránit, asi by se vyjádřili jinak. Mezi důležité události patří také odvolání správkyně myslibořických ústavů, paní K. Křikavové (roz. Nagyové) k 1. dubnu 1939. Odvolání jí bylo doručeno dne 7. dubna, na Velký pátek, se zpětnou platností a bez výpovědní lhůty.⁹¹ Myslibořický spolek pověřil prozatímním vedením ústavů diakona Antonína Balabána.

V červnu se v Praze konal 8. synod ČCE, při kterém byl zvolen druhým synodním seniorem církve vanovický farář Kamil Nagy, pro třebíčské velmi oblíbený a známý kazatel. Kamil Nagy stál také u zrodu sociální práce v Myslibořicích a byl její dlouholetý podporovatel.

V létě provedl farář sboru revizi členů podle jmen. V Třebíči a Hrotovicích 548 duší, v kazatelské stanici Myslibořice 125 duší a v Mor. Budějovicích 163. Celkem tedy 836 členů. Sbor dlouhodobě usiloval o osvobození placení daní za Husův dům v Třebíči. Záležitost se vlekla od doby, kdy byl sborový dům postaven a teprve v září 1939 přišlo konečné rozhodnutí, ve kterém byla žádost sboru zamítnuta. Na konci září přišla další smutná zpráva, že dne 26. 9. zemřel po těžké nemoci synodní senior Kamil Nagy, který ve svém novém úřadě působil pouhé čtyři měsíce. Na mimořádném synodu byl 8. prosince zvolen nový synodní senior Dr. Josef Křenek a o čtyři dny později se konal v Brně seniorátní konvent, který zvolil nového seniora Dr. Viktora Hájka.

⁸⁹ Příloha č. 31. fotokopie dopisu faráře Ženatého na synodní radu ohledně péče o uprchlíky - Ústřední archív ČCE AF SR ČCE, sign. V/A 85, Třebíč 1919-1949

⁹⁰ Příloha č. 32. fotokopie dopisu synodní rady k přijímání židů do církve - Ústřední archív ČCE AF SR ČCE, sign. V/A 85, Třebíč 1919-1949

⁹¹ Archív FS ČCE v Třebíči - Pamětní kniha Českobratrského sboru v Třebíči, 1 díl, s. 291.

Rokem 1940 vstupuje třebíčský sbor do jubilejního roku, kdy si připomíná 50 let od počátku své činnosti, založením kazatelské stanice sboru v Horních Vilémovicích.

Církev československá (přejmenovaná na českomoravskou) nadále využívá sborových budov pro svá shromáždění a je za tuto pomoc velmi vděčná.

V rámci celorepublikové akce nainstalovala mládež dne 1. února na třebíčském nádraží vitrínu, do které umístila otevřenou bibli Kralickou. Bible byla chráněna pod sklem a každých 14 dní se měnila stránka s novým textem. Je zajímavé, že tato akce byla povolena, navíc na velmi frekventovaném místě oslovovala spoustu lidí cestujících vlakem.

Pro tuhou zimu byly v únoru zavřeny všechny školy. Náboženství bylo proto vyučováno pouze soukromě a nenadále prázdniny využili konfirmandi k intenzivní přípravě ke slavnosti konfirmace.

Na začátku dubna zemřel bratr František Zelený ve věku 74 let. Byl prvním předsedou „Jednoty bratrské“, spolku, který stál u budování kostela a třebíčského sboru. Bratr Zelený odkázal ve své závěti sboru 80.000 korun pro založení chudinského fondu, který měl sloužit pro staré a chudé členy třebíčského sboru.

Dne 5. května zasedalo zastupitelstvo sboru, které zvolilo na další funkční období (1940-1946) nové zastupitele a jejich náhradníky. Nové zastupitelstvo se sešlo v neděli 19. května k volbě nového staršovstva na období 1940 – 1946. Vedle 12. členů bylo rovněž zvoleno 6 náhradníků. O týden později se konala ustavující schůze, kde byli zvoleni funkcionáři sboru.⁹²

Kurátorem se stal Miroslav Pospíšil z Třebíče, místokurátorem Jiří Dobrovolný ze Lhotky, pokladníkem František Jaša z Třebíče a zapisovatelkou Bohumila Cahová z Třebíče. Slib noví členové staršovstva složili dne 2. června na základě nové agendy ČCE. Na konci června zavítal při příležitosti zájezdu do Myslibořic brněnský senior Dr. Viktor Hájek na vizitaci třebíčského sboru, kde vedle účasti na bohoslužbách probral se staršovstvem vizitační protokol.

V červnu přišel na faru výměr městské rady, který ukládal sboru pořídit do konce roku okolo církevních budov mozaikový chodník. Je s podivem, že město ukládá sboru tuto povinnost, na druhou stranu do té doby okolo sborových budov nebyla dlažba žádná. Město takto přistupovalo ke všem majitelům budov. Staršovstvo prozkoumalo všechny možnosti a nakonec se usneslo práce co nejdříve zadat. Rozpočet na položení dlažby o rozloze přes 300 m² činil 18 tisíc korun a znamenal další velké zatížení členů sboru. Vedle toho bylo nutné zvýšit salární povinnost, protože státní úřady nařídily církvím, aby farářům přidaly 1.800 korun ročně jako druhotný přídavek.

Vrcholem oslav 50. let od založení kazatelské stanice v Třebíči bylo nedělní slavnostní shromáždění dne 22. září za přítomnosti synodního seniora Dr. Josefa Křenka, seniora Dr. Viktora Hájka, seniorátního kurátora bratra Vilíma z Brna, faráře v. v. Jaroslava Urbánka, far. Josefa Bednáře z Horních Vilémovic, far. Josefa Závodského z Velkého Meziříčí, far. Jaroslava Nedbala

⁹² Příloha č. 10. Funkční období staršovstva sboru, její členové a funkcionáři

z Jihlavy, far. Rudolfa Šimka z Něm. Brodu a paní farářové M. Tardyové s dcerou a zetěm. Je úsměvné, s jakou pečlivostí a do jakých podrobností připravuje staršovstvo program oslav. V dopise synodnímu seniorovi popisuje, kterým vlakem má jet, aby jej v čekárně vlakového nádraží mohli pozdravit všichni starší sboru.⁹³ Bohoslužby byly přenášeny i do Tardyho sálu, část kázání byla dokonce nahrána na gramofonovou desku a sbor k tomuto jubileu vydal pamětní spis „Dům z tvrdého lomu“ v počtu 300 kusů a nákladem 1035 korun.⁹⁴

Na podzim přišlo z Prahy nařízení ministerstva, aby bible vystavené na nádražích byly zavřené. Sbor tomu vyhověl a na konci roku vitrínu sňal a uložil na faru do doby příhodnější.

Z vojenských důvodů bylo v zimě nařízeno zatemňovat budovy od soumraku do soumraku, což přineslo potíže i sboru. Proto byly bohoslužby přesunuty na zimní období na faru do Tardyho sálu. Bylo rovněž vyhověno žádosti Církve českomoravské a začátek bohoslužeb byl posunut na pozdější dobu, aby probíhaly jen za denního světla.

Začátek roku 1941 byl opět ve znamení tuhé a silné zimy. Opět byly zavřené školy. I pro sbor to znamenalo zvýšené nároky na vytápění a tím větší výdaje.

Navíc mráz roztrhal širokou odpadovou rouru z koupelny farářského bytu až do sklepa a bylo potřeba tuto závadu urychleně opravit. Úsporná opatření v celém státě ukončila církvím osvobození od poštovního a byly zavedeny tzv. služební známky. Tím silně poklesla čilá sborová korespondence. Opatření postihla rovněž vydávání církevních časopisů, které bylo pozastaveno. Týkalo se to „Česko-bratrské jednoty“, „Husova odkazu“, „Bible a kalicha“, „Česko-bratrského Horácka“, myslibořického „Věstníku“. „Nového rozvoje“ či židenického „Hlasu“

Na konci června umřel František Jaša, ve věku 72 let, dlouholetý člen staršovstva a pokladník sboru. Novým pokladníkem byl zvolen Josef Sláma a do staršovstva byl povolán náhradník, Karel Zahradníček z Kožichovic.

V souvislosti s válkou přišlo nařízení o vyklizení půd a bylo nařízeno zavézt dvojjazyčné nápisy na úřední dopisy a razítka.⁹⁵ Rovněž bylo zrušeno slavení vedlejších svátků, platilo nařízeno mít v době bohoslužeb přístupné kostely a kruchty, začátky bohoslužeb byly posunuty až po 10 hodině ranní, byl vydán zákaz vyučování církevních dějin. Také bylo nutné nahlásit spotřebu chleba při Večeři Páně a farářům bylo nařízeno se podrobit zkouškám z německého jazyka, protože byli správci matrik.

V roce 1942 se dále stupňuje všeobecná tíseň a obavy z německé okupace. Sborový život se omezuje výhradně na bohoslužby a výchovu dětí a mládeže. Příležitostně jsou uskutečňovány pastorační návštěvy. Sborové besedy, přednášky a jiné aktivity jsou zakázány úplně, pod

⁹³ Příloha č. 33. dopis staršovstva sboru k oslavám 50 let - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, sign. V/A 85, Třebíč 1919-1949

⁹⁴ Staršovstvo FS ČCE v Třebíči. *Dům z tvrdého lomu*. Třebíč: Em. Čapek, 1940.

⁹⁵ Příloha č. 34. Ukázka dvojjazyčného razítka sboru na obálce dopisu - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, sign. V/A 85, Třebíč 1919-1949

výhrůžkou přísných trestů. Byla provedena reorganizace práce s mládeží. Byl zrušen Svaz mládeže a Nedělních škol a synodní rada ČCE zavedla odbory pro výchovu mládeže konfirmované a nekonfirmované.

Z nařízení okresního úřadu zvolilo staršovstvo sboru dne zvláštní šestičlenný sbor k ochraně kostela, který se staral o službu pořádkovou, požární a spojovací. V březnu přišlo rovněž nařízení na odevzdání kostelních zvonů. Nekatolické církve napsaly prostřednictvím faráře Ženatého žádost k příslušným úřadům, aby byl kostelu ponechán jeden zvon, který by se používal při pohřebních průvodech. V měsíci dubnu rezignoval na místo kostelníka bratr František Brodský. Po celý zbytek roku hledalo staršovstvo nového kostelníka, ale přes všechnu snahu beznadějně. V létě se zvýšil nacistický tlak po úspěšném atentátu na Heydricha. Bylo omezeno cestování, zakázána spolková a sportovní činnost.

Pamětní deska českých exulantů byla zakryta, církevní budovy byly označeny německo – českými nápisy. Ve zpěvnících byly přešlepeny závadné písně.

V lednu 1943 nastupuje do bytu kostelníka pan Karel Pospíšil. Stalo se tak na nátlak bytového družstva, které požadovalo jeho přijetí do prázdného bytu.

Počátkem roku odchází z Myslibořic správce a diakon Antonín Balabán, který nastoupil na nové působiště do Uherského Hradiště. Na jeho místo nastupuje dne 4. února nový ředitel ústavů, farář Jaroslav Řepa. Od třebičského faráře Ženatého dostal generální delegaci pro duchovenskou správu kazatelské stanice. O tři měsíce později zvolilo staršovstvo ještě výpomocného diakona pro Myslibořice, Lubomíra Linku, do té doby působícího v Libštátu.⁹⁶

Na návrh synodní rady byla provedena konverze záručitelného dluhu sboru. Půjčky u soukromníků a veřejných spořitelů byly uhrazeny díky nové půjčce ze synodní rady. Celkový dluh ve výši 38.400 korun tak zůstal pouze u synodní rady, která požadovala ročně splatit 8 % z celkové částky.

Na konci března pořádá Kostnická jednota valnou hromadu. Oznámení musí být v německém jazyce a po zaplacení správního poplatku se musí jednání držet přesně programu. Nesmí zde být probírány žádné politické otázky. Židé mají vstup zakázán, což musí být označeno výstražnou cedulkou u vchodu do budovy.⁹⁷

V květnu 1943 přijíždí na svou druhou visitační návštěvu synodní senior Dr. Josef Křenek. Tentokrát navštívuje kazatelské stanice v Myslibořicích a Moravských Budějovicích. Na obou místech je veliká účast věřících z místa i širokého okolí.⁹⁸

Po prázdninách zabraly úřady na faře jednu místnost pro ubytování vojenského lékaře z nemocnice, která byla zřízena v budově obchodní akademie.

⁹⁶ Příloha č. 35. fotokopie povolací listiny diakona Lubomíra Linky - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, sign. V/A 85, Třebíč 1919-1949

⁹⁷ Příloha č. 36. fotokopie oznámení a seznam členů Kostnické jednoty v Třebíči

⁹⁸ Příloha č. 37. fotokopie dopisu staršovstva k vizitaci synodního seniora - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, sign. V/A 85, Třebíč 1919-1949

V rámci rozkazu říšské vojenské správy bylo městskou správou každému domu v Třebíči nařízeno hlídat vojenský telefonní kabel. Neunikla tomu nařízení ani fara a tak farář Ženatý v noci 18. srpna statečně hlídal asi 100 metrový úsek podél řeky Jihlávky ve směru na Vladislav. Je otázkou co by asi neozbrojení civilisté zmožili při útoku na telefonní kabel, ale neuposlechnout nařízení v takové době bylo krajně nebezpečné.

Na podzim roku 1943 vyhověla synodní rada žádosti Zdeňka Vérosty, aby byl přijat mezi duchovenský dorost.

Zdeněk Vérosta obdržel prozatímní dekret volitelnosti za diakona, čímž byl přijat do seznamu bohoslovců. Z jeho záměru studovat bohosloví však sešlo a další jednání byla proto zastavena. Na konci září byl na ústřední schůzi Jeronymovy Jednoty v Nymburce zvolen předsedou ústředního výboru třebíčský farář, František Ženatý, který v minulosti již zastával funkci jednatele (1926 – 1937).

Protože Zdeněk Vérosta nenastoupil na místo pomocného diakona do Přelouče, ani neprojevil zájem o studium bohosloví, byl v únoru 1944 rozhodnutím synodní rady vyškrtnut ze seznamu bohoslovců a byl mu odňat dekret volitelností za diakona. Naopak Josef Průša z Myslibořic byl do seznamu bohoslovců přijat dne 17. 2. 1944 a na studia skutečně nastoupil.⁹⁹

V předposledním roce války „darovala“ protektorátní vláda Německu všechny dívky, narozené v roce 1924, na pomocné práce. Z oblasti třebíčského sboru byly dívky poslány do okolí Mnichova, kde měly oproti jiným vcelku dobré podmínky.

Staršovstvo sboru se na svém únorovém zasedání usneslo vykonat mimořádnou sbírku, aby bylo možné splatit synodní radě dluh. Členové sboru na tuto výzvu reagovali s porozuměním a tak 4. května roku 1944 splatil sbor synodní radě poslední dlužnou částku a poprvé za svou existenci neměl vůbec žádnou půjčku. Je zajímavé, že přes všechny útrapy a nouzi, kterou s sebou přinášejí války, třebíčský sbor už podruhé, v období první i druhé světové války, za pomoci obětavosti svých členů splácí dluhy spojené se stavbou kostela a sborového domu.

Myslibořické ústavy zažily v roce 1944 velikou nepříjemnost. Němci v průběhu války zabírali další a další objekty. Nařídili vyklidit i myslibořický zámek, aby zde mohly být umístěny děti z Hitlerjugend. Ředitel ústavů Řepa chtěl toto rozhodnutí zvrátit, což se mu však nepodařilo a proto musel rychle vyhledat vhodné místo na přestěhování ústavu. Společně s budějovickým okresním hejtmanem navštívil zámek v Polici u Jemnice a hrotovický hotel Andrlé. Žádná z budov však nevyhovovala. Nakonec byla ústavům na začátku srpna 1944 přidělena škola v Trstěnicích na Znojensku. Do nové školy bylo přestěhováno 84 osob. Část personálu byla propuštěna, výpomocný diakon Lubomír Linka opustil Myslibořice, děti byly převezeny do Mladé Boleslavi a někteří „chovanci“ získali ubytování u soukromých osob v Myslibořicích.

⁹⁹ Pan Josef Bedřich Průša, nar. 10. 6. 1922 v Udeřicích – 5. 2. 2014 v Brně, farář ČCE, naposledy v Heršpicích u Brna (jeho sestra Květuše Jungwirthová žije ve středisku Diakonie ČCE v Myslibořicích)

Do Trstěnické školy se nevešlo všechno vybavení, proto byla část nábytku a věcí uskladněna ve stodole katolické fary a v ústavní kapli. Kazatelská stanice v Myslibořicích se tak rozdělila na dvě poloviny. Jedna zůstala pod Třebíčí a druhá v Trstěnicích připadla sboru ČCE v Silůvkách, čímž se zde oživil duchovní život.

Na doporučení brněnského seniora Dr. Hájka zvolilo třebíčské staršovstvo dne 24. 11. 1944 prozatímního diakona, studenta bohosloví Jaroslava Ondru z Brna.¹⁰⁰

Povinností tohoto diakona, bylo vypomáhat farářům při vyučování náboženství, ve sdruženích mládeže a kancelářských pracích. Povolání nabylo platnosti od 1. ledna 1945.

Počátek roku 1945 byl ve znamení blížící se fronty. Pro život sboru to znamenalo pokračování přísného omezení pouze na činnost bohoslužebnou a vyučovací.

V březnu se přes Třebíčsko převalila velká vlna německých uprchlíků, kteří utíkali před frontou z Pruska a Slezska. V Třebíči bylo nutno umístit asi dva tisíce lidí. Každý z nich obdržel poukázku na bydlení s adresou rodin, které je musely pustit do bytu a uvolnit jim pokoj nebo alespoň koutek. Také na faře byly umístěny dvě matky s dětmi.

Problémy nastaly rovněž s kostelníkem Karlem Pospíšilem, který odešel v rámci válečného nasazení do muniční továrny v Jihlavě. Třebíč tak zůstala bez kostelníka, přestože pan kostelník užíval služebního bytu nadále. Nakonec se věci urovnaly tím, že kostelnické práce převzala jeho žena, Františka Pospíšilová.

Na konci dubna byla situace na silnicích velmi nebezpečná, a proto farář píše do kazatelské stanice dopis s omluvou, že není schopen zajistit bohoslužby.¹⁰¹

V květnu dorazila fronta až k Třebíči. Naštěstí se Němci při ústupu vyhnuli městu a tak se osvobození obešlo bez větších bojů a tím i ztrát na životech a majetku. K neštěstí však došlo v Hrotovicích, kde 8. 5. shodil ruský letecký bombardér na shromážděné občany omylem bombu, v domnění, že jde o Němce. Bylo zabito asi 130 osob, mezi nimi i dva členové třebíčského sboru. Ve stejný den byl vážně poškozen i myslibořický zámek, který byl v té době již dávno dětmi z Hitlerjugend opuštěn. Co nezničily zbraně, dokončilo pozdější rabování a drancování. Bombardování postihlo také Moravské Budějovice, kde bylo poničeno přes 40 budov. Členové sboru byli toho ušetřeni, stejně tak přemístěný ústav v Trstěnicích, i když v blízkém okolí padaly bomby od 7. do 8. května.

Několik dnů po osvobození se konala ve sboru v Třebíči slavnost konfirmace, při které shromáždění oslavilo osvobození republiky. V červenci byly obnoveny hranice sborů podle původního rozdělení před okupací.

¹⁰⁰ Příloha č. 38. fotokopie žádosti sboru o příspěvek na diakona Jaroslava Ondru a jeho dvojjazyčná povolávací listina - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, sign. V/A 85, Třebíč 1919-1949

¹⁰¹ Dopis byl objeven spolu s dalšími písemnostmi v prodávané budově rodiny Čermákových v Moravských Budějovicích v roce 1999. Příloze č. 39. fotokopie dopisu faráře Ženatého - Okresní archiv v Třebíči, pobočka Moravské Budějovice, ONV, č. kartonu 345, zn. Církev

Synodní rada jmenovala vyšetřovací komisi, která prověřovala, zda se jednotliví faráři dopustili v minulé době kolaborace či národní zrady. Podobně postupovaly i nově vzniklé národní výbory, které vydávaly osvědčení o národní spolehlivosti.

Po válce vyzvalo staršovstvo sboru Církev československou, aby intenzivně pracovala na získání vlastní budovy a tím přestala využívat sborových budov ČCE.

V měsíci srpnu oznámil výpomocný diakon Jaroslav Ondra ukončení své služby ve sboru a bylo mu poděkováno za ochotu a pomoc při jeho práci i studiu. V říjnu pak synodní rada svým výnosem zrušila funkci prozatímních diakonů a ukončila jejich pracovní poměry ve sborech.

V listopadu 1945 byla zavedena měnová reforma, která způsobila velkou ztrátu sborových úspor a fondů, které činily více jak 250 tis. korun. Staršovstvo toho velmi litovalo, protože již dlouhou dobu vážně uvažovalo o pořízení nových varhan do kostela, které by za tyto peníze snadno pořídilo. Na podzim roku 1945 byl ukončen odsun Němců z pohraničí a nastalo veliké stěhování do uvolněného území. Pro třebíčský sbor to znamenalo odliv členské základny asi o 100 osob. Pro některé to však znamenalo návrat do míst, která museli v rámci zabrání území na začátku války opustit. Po ukončení války vznikl v Myslibořicích problém. Obyvatelstvo obce zaujalo nepřátelský postoj k navrácení Ústavů do zámku, neboť jej reklamovali pro sebe. Ředitel Řepa musel proto podniknout rázné kroky, aby si vymohl kladné stanovisko u okresního i krajského národního výboru. Chovanci se mohli z trstěnické školy vrátit nazpět do Myslibořic až v srpnu. Škody na budově zámku i movitém majetku však byly hrozivé. Co se nedalo ukrást, bylo zničeno nebo znehodnoceno. Personál se, kromě jedné kuchařky a pomocnice, nazpět nevrátil, bylo proto potřeba urychleně najít náhradu alespoň brigádnicky. Ředitel Řepa tím byl tak otřesen a znechucen, že se rozhodl ústav přestěhovat jinam. Podařilo se mu získat po německé diakonii budovy v Sobotíně u Šumperka, kam se 22. listopadu většina chovanců vystěhovala. O ty, kteří se rozhodli v Myslibořicích zůstat, pečovaly Pavla Slámová a diakonka Zuzana Vavrošová. Kazatelská stanice zde zůstala zachována, protože mnozí členové sboru v obci zůstali.

Údaje ze sborové matriky za období 1937 – 1945

	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945
Narozených	10	19	23	25	26	34	31	28
Oddaných	9	8	11	10	9	12	3	18
Konfirmovaných	15	30	30	30	22	25	13	
Zemřelých	12	15	18	14	18	28	9	16
Přistoupilo	9	13	12	9	7	19	5	14
Vystoupilo	4	8	10	10	2	6	3	10
Přistěhování	21	36	27		11		23	
Odstěhování	2	23	13		6		120	160
Duší celkem	865	858	882	900	1030	1054	981	898

V tabulce je vidět, jak se měnil stav duší v letech 1944 až 1945 vlivem stěhování členů v průběhu války. Nejprve byla zaznamenána vlna přistěhování ze zabraného území a na konci války naopak odstěhování do vysídleného pohraničí.

Sbor zažil veliké útrapy a krizi, způsobenou okupací a válkou. Při své činnosti musel respektovat válečná nařízení a trpět všelikou diskriminací. Přesto všechno zůstal sborem aktivním a prokázal tak svou životaschopnost. Jistě tomu velmi napomohla statečnost faráře a členů staršovstva. V těžkých válečných podmínkách byli členové sboru velmi obětaví. Když tuto skutečnost srovnáme s dobou meziválečnou, kdy bylo velkým problémem vymoci od movitých členů salár, musíme projevit úctu k tomu, že se během války podařilo splatit dluh za stavbu fary i kostela.

XI. Období 1946 – 1949 a František Ženatý

Třebíčský sbor v době poválečné, dále se čtvrtým kazatelem

V další kapitole chci popsat velmi krátké období od konce války k nástupu komunistů k moci. Radost z konce války byla nesmírná, sborový život se rychle obnovoval. Avšak oživení, které přišlo po první světové válce, se tentokrát nekonalo. Velmi ochabla činnost kazatelské stanice v Moravských Budějovicích, odkud se odstěhovalo mnoho členů.

Závěr padesátých let je už silně ovlivněn nastupující totalitní komunistickou mocí, která si dala za cíl omezit a zlikvidovat činnost církví na území Československa po vzoru Sovětského svazu.

V roce 1946 pokračoval odliv členů sboru do uprázdněného pohraničí. V březnu se uskutečnilo volební shromáždění zastupitelstva sboru, aby doplnilo uprázdněná místa. Nové zastupitelstvo pak dne 7. dubna 1946 zvolilo staršovstvo na období 1946 – 1952, s kurátorem Miroslavem Pospíšilem, místokurátory Josefem Číhalem a Jiřím Dobrovolným, pokladníkem Josefem Slámou, účetním Jaroslavem Kolmanem a zapisovatelem Bohuslavem Kopeckým.¹⁰²

Na své místo se vrátila pamětní deska, připomínající odchod protestantů do emigrace v roce 1629. Po válce začíná na školách vznikat problém s vyučováním náboženství. Podle výnosu Ministerstva školství nebylo povolováno, pokud na škole bylo méně jak 20 žáků příslušné církve. Faráři Ženatému se nepodařilo vyřídit na dvou středních školách ani výjimku, která před válkou

¹⁰² Příloha č. 10. Funkční období staršovstva sboru, její členové a funkcionáři

byla pravidelně schvalována.¹⁰³ V příloze dokládám oznámení, které musel občan doručit na okresní úřad, když chtěl vstoupit, vystoupit, nebo přestoupit z církve.

Ještě v roce 1946 na okresním úřadě používají staré formuláře z doby Protektorátu. Oznámení pak bylo zasiláno v kopii na farní úřad.¹⁰⁴

Na konci září hostil sbor v Třebíči zástupce valné schůze Jeronýmovy Jednoty. Na této schůzi byl farář Ženatý opětovně zvolen předsedou, na tříleté funkční období.

V Myslibořicích po Novém roce odešla z vlastního rozhodnutí sestra Slámová. Na její místo byla přijata nová správkyň Ústavů, Anna Bálintová, rodem z Heršpic, která s velkými obtížemi a pomalu obnovovala zámeckou budovu pro Sociální ústavy. Do tamní kazatelské stanice dojížděl farář Ženatý jednou měsíčně, ostatní neděle byly čtené bohoslužby pod vedením Anny Bálintové. Účast na bohoslužbách se v roce 1946 udržovala na průměrné výši, ale žádné oživení jako po první světové válce nepřišlo. Naopak byly vidět známky ochabnutí a malé horlivosti. Největší pokles pocítila kazatelská stanice v Moravských Budějovicích, zejména proto, že se odsud odstěhovalo mnoho rodin nazpět do pohraničí.¹⁰⁵

Rok 1947 byl vcelku poklidný. Na jižní Moravu přicházely početné skupiny Slováků z obce Nadlak u Aradu v Rumunsku.

K třebíčskému sboru se však chovali značně nedůvěřivě a zdrženlivě. Za důvod udávali svou luterskou víru, která jim v reformovaném pojetí chyběla. V únoru byl do brněnského seniorátního výboru povolán jako náhradník farář Ženatý, na místo konseniora. Dosavadní senior Dr. Hájek byl zvolen náměstkem synodního seniora, na jeho místo nastoupil farář Pavel Nešpor z Nosislavi. Na výročním zasedání sborového zastupitelstva bylo usneseno provést obnovu fasády kostela a rozšířit sklepní prostory na faře. Při stavbě sborového domu totiž některé sklepní prostory byly zasypány hlínou a díky tomu chybělo místo pro uskladnění topiva pro sbor i služební byty. Zastupitelstvo rovněž odhlasovalo změnu pořadu bohoslužeb, kdy vysluhování Večeře Páně bylo namísto posledního bodu, umístěno doprostřed bohoslužeb.

V létě firma stavitele Böhma z Podklášteří provedla za 59.000,- Kčs opravu fasády kostela. Jen pro zajímavost připomínám, že celá stavba kostela stála v roce 1909-1910 celkem 30.000 korun. Na obnovu fasády nebylo potřeba žádné půjčky ze Synodní rady či Jeronýmovy Jednoty, vše sbor uhradil z vlastních prostředků. Oprava fasády sborového domu byla odložena na následující rok. Na jaře roku 1948 byly v kostele opraveny firmou Tuček z Kutné Hory varhany. Byly vyčištěny, naladěny a doplněny novými píšťalami. Nadále však zůstaly bez elektrického motoru, tudíž na nožní šlapání měchů. V kostele se také provedla výměna napětí elektrického proudu ze 120 na 220 voltů. V únoru byl instalován na faře z rozhodnutí staršovstva nový elektroměr, aby bylo

¹⁰³ Příloha č. 40. fotokopie dopisů, týkajících se vyučování náboženství na školách - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, sign. V/A 85, Třebíč 1919-1949

¹⁰⁴ Příloha č. 41. fotokopie dopisu faráře sboru a vyplněný formulář Okresního úřadu v Třebíči

¹⁰⁵ Archiv FS ČCE v Třebíči - Pamětní kniha Českobratrského sboru v Třebíči, 2 díl, s. 46.

možné odečítat spotřebu elektřiny pro služební byt faráře. Od té chvíle si farář začal platit spotřebovanou energii sám.

Dne 8. dubna 1948 zemřela v třebíčské nemocnici Marie Ženatá, choť bratra Ženatého. Pohřeb vykonal senior Dr. Kejř z Nového Města na Moravě a senior Pavel Nešpor z Nosislavi. Byli přítomni rovněž další faráři z okolí a mnoho členů sboru i třebíčská veřejnost.

S příchodem nových poměrů ve státě, které se počaly projevovat po 25. únoru 1948, kdy vedení státu převzala Československá strana Komunistická, se začaly provádět změny jak ve veřejném, hospodářském tak i politickém životě.

Po vzoru SSSR se začal zavádět socialistický způsob ve všech oborech průmyslu, obchodu a zemědělství. Také věci duchovní a církevní byly vystaveny těmto změnám. Členové sboru se tak ocitli v těžké situaci, neboť byli povinni chodit do práce také v neděli. Synodní rada se snažila v této věci jednat se státními orgány, aby bylo možné si své pracovní povinnosti odpracovat v jiné všední dny či v sobotu.

Současně svým oběžníkem vybízí sbory, aby jejich členové se nevyhýbali svým náboženským závazkům, ale současně dodržovali své občanské povinnosti.¹⁰⁶

Na jaře 1948 byla při Krajském akčním výboru národní fronty v Jihlavě zřízena Komise pro církevní a náboženské otázky, kam byli přizváni také zástupci nekatolických církví.¹⁰⁷ Také farář Ženatý se stal členem nově vzniklé komise, která se sešla pouze dvakrát. Poté převzal správu církevních věcí Krajský národní výbor v Jihlavě.

V létě roku 1948 připravila státní správa návrh zákona, podle něhož chtěla převzít veškerou péči o hmotné věci církevní a dozor nad nimi. Tento návrh byl v červenci prostřednictvím Synodní rady předložen sborům ČCE k posouzení, spolu s rozkladem textu. Dne 12. srpna 1948 se sešel mimořádný konvent brněnského seniorátu, který po bouřlivé diskusi a obsáhlém vysvětlení náměstka synodního seniora Dr. Hájka, návrh zákona schválil. Podmínkou schválení však bylo, že synodní rada bude dále hájit svéráz církve a rovněž svobodu náboženského života i projevu. Na základě vyhlášení šetření materiálem a sběru užitečného odpadového šrotu, nařídilo ministerstvo školství zřídit nové odpovědné místo. Staršovstvo sboru proto zřídl funkci „surovinového hospodáře“, do níž se uvolil František Sklenář. K další kuriozitě patří i přidělení místnosti pro křty nekatolických dětí, o které z podnětu pravoslavného faráře Doseděla, požádaly nekatolické církve a čemuž bylo záhy vyhověno.

Na říjnovém zasedání staršovstva bylo rozhodnuto pořídit do farní kanceláře telefon. Návrh byl jednomyslně přijat, instalace ihned objednána, ale telefon byl dodán až na jaře následujícího roku! Na podzim roku 1948 zakoupil sbor nové chrámové zpěvníky s notovým záznamem. Na vydání

¹⁰⁶ Archív FS ČCE v Třebíči - Pamětní kniha Českobratrského sboru v Třebíči, 2 díl, s. 57.

¹⁰⁷ Příloha č. 42. fotokopie Ustanovení komise pro církevní a náboženské otázky - Národní archív v Praze, Fond SÚC, KNV Jihlava, č. kartonu 40

se podílel zejména farář Ant. Venca z Židenic, který z vlastní iniciativy vydal zpěvník nákladem 5.000 kusů.

V roce 1949 třebičský sbor nezažívá žádné mimořádnosti. Veškeré aktivity jsou řádně a pravidelně vykonávány. Staršovstvo předkládá synodní radě žádost o přidělení vikáře, který by napomohl faráři zvládat rozsáhlou práci ve sboru.¹⁰⁸ Synodní rada však tuto žádost zamítá s odkazem na Ministerstvo školství, které požaduje na jednoho duchovního 1000 duší.¹⁰⁹

Z podnětu Jaroslava Kolmana oslovuje sbor Židovskou náboženskou obec ve Znojmě, zda by kazatelské stanici v Moravských Budějovicích neprodala nevyužívanou synagogu. Farář je proti tomuto návrhu, přesto se podvoluje vůli staršovstva.

Ze Znojma přišla odpověď, že žádost předávající na Radu židovských náboženských obcí v Praze, odtud však již žádná odpověď nedošla.

V měsíci dubnu se farář Ženatý podruhé ženil, s Marií Hůlovou z Plzně. Pro sbor znamenal příchod paní farářové velkou pomoc, neboť se záhy ujala sborového účetnictví, hry na varhany a částečně vyučování náboženství a práce v nedělní škole.

Ve stejném měsíci si státní úřady vyžádaly vypracování soupisu sborového majetku, ke dni 1. 4. 1949, pro potřeby ministerstva školství, v souvislosti s přípravou nových církevních zákonů. Jako každoročně, i letos je uspořádána konference pro staršovstva třebičsko-jihlavské oblasti, tentokrát ve sboru ČCE v Třebíči, při které účastníci diskutovali o aktuálních otázkách sborového života.

V červnu byl uspořádán pravidelný zájezd třebičských rodin s dětmi do Myslibořic, který se vždy těšil velkému zájmu a oblibě vzájemného společenství.

V polovině června, tedy 15. 6. přišla z Prahy překvapující zpráva, že zemřel synodní senior Dr. Josef Křenek. Pohřbu, který se konal v Novém Městě na Moravě, se zúčastnila také velká skupina z Třebíče.

O prázdninách se realizovala obnova fasády s nátěry oken a dveří sborového domu, které předcházela důkladná a vleklá diskuse staršovstva. Práce provedly firmy Arnošta Kratiny z Podklášteří a Leopolda Smrže z Třebíče za celkovou cenu 45 tisíc Kčs. Všechny vydání uhradil sbor ze svých volných finančních prostředků.

Na podzim, dne 13. listopadu pořádal třebičský sbor tradiční Den mládeže, na kterém byl hostem farář Bohumil Betka z Německého.¹¹⁰

Dne 14. října 1949 odhlasoval parlament Zákon č. 218/1949, o hospodářském zabezpečení církví, který výrazně zasáhl do života a činností církví.¹¹¹ Stát od této chvíle přebírá na sebe povinnost platit mzdy, hodnostní příplatky a odměny duchovních. Vedle toho však získává do

¹⁰⁸ Příloha č. 43. fotokopie žádosti staršovstva - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, sign. V/A 85, Třebíč 1919-1949

¹⁰⁹ Příloha č. 44. fotokopie odpovědi - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, sign. V/A 85, Třebíč 1919-1949

¹¹⁰ Německé, městys na Vysočině, nedaleko od Nového Města na Moravě se dnes jmenuje Sněžné.

¹¹¹ Podstatná část tohoto zákona byla zrušena v roce 1990, zůstala jen hospodářská podpora církví.

rukou nástroj kontroly ve věcech státních souhlasů k činnosti duchovních, schvalování rozpočtů a dozoru nad majetkem církví.

Vedle tohoto zákona je současně schválen rovněž nový Zákon č. 217/1949, kterým se zřizuje Státní úřad pro věci církevní. V čele tohoto úřadu stál zvláštní ministr, Dr. Alexej Čepička.

Důvodová zpráva zdůrazňuje rovnoprávnost všech církví, náboženskou svobodu a autonomii církví. K tomu je potřebná také řádná evidence duchovních, kterou si Státní úřad pro věci církevní ihned vede.¹¹²

Od 1. listopadu začíná stát vyplácet mzdu duchovním. Faráři Ženatému poukázal Krajský národní výbor 6.261 Kčs, což bylo dokonce o 1.200 Kčs více, než dostával od sboru a synodní rady ze státní dotace. K tomu navíc dostával ještě farář školní renumeraci za vyučování náboženství, což však od listopadu skončilo.¹¹³

Podle nového zákona musel také sbor předložit církevnímu oddělení při Okresním národním výboru v Třebíči svůj návrh rozpočtu pro rok 1950. Staršovstvo předložilo dne 25. listopadu vyrovnaný rozpočet ve výši 50.000,- Kčs.

Na konci roku musely všechny farní úřady z nařízení vlády ukončit zapisování do církevních matrik. Duchovním tak skončila funkce veřejných matrikářů. Dále si sbor vedl už pouze soukromou matriku pro vlastní potřebu.

Údaje ze sborové matriky za období 1946 – 1949

	1946	1947	1948	1949
Narozených	31	28	38	31
Oddaných	14	10	16	8
Konfirmovaných	17	11	15	9
Zemřelých	12	11	11	8
Přistoupilo	10	9	9	6
Vystoupilo	2	2	7	7
Přistěhování	48	34	13	25
Odstěhování	51	19	21	46
Duši celkem	920	960	984	985

¹¹² Příloha č. 45 – kopie evidenčního listu duchovního - Národní archiv v Praze, Fond SÚC, situační zpráva ONV, KNV, č. kartonu 64

¹¹³ renumerace – peněžité odměny k platu - <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/renumerace>.

Tabulka s finančními údaji za období 1945-1949

Rok	Členské přísp.	Sbírky domácí	Sbírky jinam	Sbírky podom.	Dary	Celkem vybráno	Čisté jmění	Konečná hotovost
1945	46.610	17.938	7.790	11.676	42.040	126.459	380.629	36.023
1946	49.207	15.465	5.426	8.600	17.130	96.275	419.381	85.242
1947	53.345	16.095	3.855	9.680	23.193	106.498	420.557	71.909
1948	48.030	16.690	5.620	6.630	24.725	102.437	442.968	69.353
1949	36.475	18.781	5.505	7.235	7.060	75.501	414.266	44.126

Dlouho si sbor poválečné svobody neužil. Velmi rychle přišla nová krize. Národ byl zklamán postojem západu před válkou a naopak nadšen pomocí Sovětského svazu, ve kterém viděl budoucnost. Mnoho lidí v něj vkládalo velkou naději a nepřipouštělo si žádné nebezpečí. Církve mezi prvními začaly pociťovat změny, které v žádném případě nebyly pozitivní. Sbor i farář si musí znovu zvykat na omezování a represi ze strany státu. Třebíčský farář byl navíc ovlivněn krizí po úmrtí manželky, což možná překonával další prací nad rámec sborové činnosti. Vykonával předsednictví v Jeronýmově jednotě a redakční práci v církevních časopisech.

XII. Období 1950 – 1958 a František Ženatý

Třebíčský sbor v době nastupující moci komunismu a třídního boje

Poslední období, kdy farář Ženatý spravoval sbor v Třebíči, byl poznamenán rozsáhlou persekucí církví. Bylo omezováno vyučování náboženství ve školách, zavedeny státní souhlasy pro faráře a presbytery, zrušena spolková činnost a nařízen dohled nad sbory církevními tajemníky. Neustále přicházely nové útoky na náboženskou svobodu. Přesto se sbor nadále snažil i v omezeném prostoru fungovat a hájit svou víru. V tomto období zažije sbor poprvé v historii faráře, který se stane seniorem. Připomenu rovněž vznik nového horáckého seniorátu a přesun sboru v Třebíči pod tento nový subjekt. Obšírněji se zmiňuji také o Myslibořicích. Zde církev provozuje Sociální ústavy, kterých se změny, prosazované novým režimem, velmi citelně dotkly.

Rokem 1950 začíná přímý dohled státu nad církvemi a tím i soustavný nátlak na duchovní a věřící. Již v lednu je farář Ženatý vyzván předsedou Okresního národního výboru v Třebíči ke složení státního slibu, neboť je nově státním zaměstnancem. Stalo se tak v sobotu, 21. ledna 1950, v budově ONV, ústně i stvrzením podpisem.¹¹⁴ V lednu je farář sboru rovněž oficiálně vyzván,

¹¹⁴Archív FS ČCE v Třebíči – Protokoly o poradách staršovstva 1940 – 1955 (II/8) s. 204

aby doložil na školský referát ONV výkaz hodin vyučování náboženství na školách. Vyučování probíhalo v Třebíči, Hostákově, Pocoucově, Okříškách, Starči, Výčapech, Hrotovicích, Jaroměřicích, M. Budějovicích a Rouchovanech. Celkem 12 hodin vyučování a 17 hodin cestování týdně.

Dohled nad církví byl zajišťován prostřednictvím církevních referentů, nad kterými byli okresní církevní tajemníci. Měli za úkol pravidelně objíždět svůj region, okres, kontrolovat účast věřících na bohoslužbách a také, zda jsou plněna nařízení či zákazy vydané okresním úřadem. Církevní tajemníci vyvíjeli neustálý tlak zejména na duchovní jednotlivých církví. Snažili se také získat pro jednotlivé farnosti a sbory důvěrníky - komunisty, kteří by dohlíželi na činnost církve ve svém bydlišti. Okresní tajemníci byli odpovědní za svou činnost krajskému církevnímu tajemníkovi, kterému každý měsíc posílali „Zprávu o církevně politické situaci v okrese“. Krajští tajemníci pak každý měsíc posílali souhrnnou měsíční zprávu za celý kraj na Státní úřad pro věci církevní do Prahy.¹¹⁵ Největší část zpráv se týkala římskokatolické církve a jejich řádů. K ostatním církvím ve zprávách byla téměř vždy jen krátká poznámka, typu, že kněží se jeví jako loajální, v jednání však úskoční. Tajemníci měli problém s uspořádáním ČCE a pochopením systému nadřízenosti funkcionářů, kteří jsou demokraticky voleni na funkční období.¹¹⁶ V okrese Třebíč byl prvním církevním tajemníkem jmenován Karel Dvořák, bývalý samostatný krejčovský mistr, což byla pro novou práci zřejmě vhodná kvalifikace.¹¹⁷

Na zasedání sborového zastupitelstva dne 22. ledna, bylo rozhodnuto založit Kroužek sester, které by se scházely k biblickým pobožnostem a zajišťovaly sociální práci uvnitř sboru. Rozšíření práce bylo vděčně přijato a využíváno. Tato nová forma potřebné sociální práce („Křesťanské služby“) se na dlouhou dobu stala jedinou možnou a státem tolerovanou aktivitou, mohla být však poskytována pouze vlastním členům sboru.

Dne 5. února při jednání staršovstva rezignoval na svou práci pokladníka Josef Sláma. Bylo dohodnuto, že pokladnictví povede dále a účetnictví sboru převezme Marie Ženatá, manželka faráře, která měla dlouholeté zkušenosti ze stavebního úřadu v Plzni.

Na X. zasedání synodu ČCE, kterého se zúčastnil také farář Ženatý, byl zvolen novým synodním seniorem Dr. Viktor Hájek. Podle nových církevních zákonů byla kandidátní listina předložena státnímu úřadu pro věci církevní, který ji ještě před zasedáním synodu schválil. Takto

¹¹⁵ Při vyhledávání podkladů jsem zjistil, že zprávy církevních tajemníků byly z okresů a krajů posílány do Národního archivu v Praze. Dokumenty jsou odtajněny a přístupné veřejnosti, pro mou práci jsem se však získal materiály pouze z let 1949 – 1956. Nic víc k ONV Třebíč a KNV Jihlava není k dispozici. Dá se domnívat, že vše ostatní bylo skartováno nebo se cestou do Prahy někam ztratilo.

¹¹⁶ Příloha č. 46. fotokopie Situační zprávy krajského církevního tajemníka prosinec 1950 - Národní archiv v Praze, Fond SUC, KNV Jihlava, č. kartonu 40

¹¹⁷ Příloha č. 47. fotokopie z dokumentace krajského církevního tajemníka - Národní archiv v Praze, Fond SUC, KNV Jihlava, č. kartonu 40

se v praxi projevovala náboženská svoboda a autonomie církví. Poslanci mohli volit jediného, předem státními úřady schváleného, kandidáta.

V měsíci únoru přišla na faru žádost od adventistů o pronájem místnosti ke konání bohoslužebných shromáždění. Staršovstvo jejich žádost zamítlo s odůvodněním, že jejich učení se podstatně odlišuje od křesťanské základny.¹¹⁸ Na konci února se z třebíčské fary konečně odstěhoval „kostelník“ Karel Pospíšil, který již dlouhé roky pracoval v Brně, a jeho kostelnické povinnosti zastávala jeho manželka. Na uvolněné místo se přihlásil Karel Dvořáček s manželkou Libuší. Na konci března 1950 je farář Ženatý požádán, aby zastupoval nemocného seniora Pavla Nešpora v úřadě. Konsenior tak na delší dobu převzal vedení brněnského seniorátu.

Ministerstvo vnitra vyhláší dne 16. 3. ohlašovací povinnost, která platí také pro všechny církve, a ruší všechny výsady. Kromě běžných shromáždění jsou církve povinny hlásit všechna shromáždění, schůze, konference a porady. Rovněž bylo nutné hlásit výměny kazatelů na sborech a jejich návštěvy jinde. Další konkrétní důkaz o náboženské svobodě vyznání a vůbec o omezování osobních občanských práv. V podobném duchu je vydáno i další nařízení státu, které svěřuje do rukou Krajských národních výborů dozor nad veškerým církevním životem, od zřizování farností, potvrzování volených orgánů, přijímání slibů, zajišťování duchovní správy, součinnosti při sestavování rozpočtů, dozoru nad hospodařením církví, péče o budovy, cenzury tisku, dozoru nad charitativní činností církví, až po evidenci sociálních ústavů.¹¹⁹

Protože byl Velký pátek vyhlášen státem za pracovní den, rozhodlo se staršovstvo, vedle obvyklých ranních bohoslužeb, vykonat rovněž večerní bohoslužby pro pracující. Ukázalo se však, že večerních bohoslužeb se zúčastnilo velmi málo věřících, přičemž většina z nich byla i na bohoslužbách ranních.

Ve dnech 1. a 2. července se konala v Luhačovicích Mírová konference církví, pod patronací ministrů Zdeňka Fierlingera¹²⁰ a ministra Josefa Plojgara.¹²¹ Účastnili se jí vedoucí představitelé všech církví, kteří rovněž přednesli své mírové projevy. Za ČCE se mírové konference zúčastnili synodní senior Dr. V. Hájek, církevní rada B. Valeš, prof. Dr. J. L. Hromádka a všichni senioři. S měsíci srpnu byl vymalován interiér kostela. Malíř pokojů, Leopold Smrž, bez použití lešení obnovil malbu celého kostela, v hodnotě 8.084,- Kčs.¹²²

¹¹⁸ Archív FS ČCE v Třebíči – Protokoly o poradách staršovstva 1940 – 1955 (II/8) s. 207

¹¹⁹ Úřední list I. z 26. 5. 1950 a Vyhl. č. 320/1950.

¹²⁰ Zdeněk Fierlinger (11. 7. 1891 v Olomouci – 2. 5. 1976 v Praze), v letech 1937 – 1945 velvyslanec v SSSR, 1945 – 1946 předseda československé vlády, 1946 -1947 předseda ČSSD, kterou slučuje s KSČ, 1951-1953 ministr pověřený řízením Státního úřadu pro věci církevní, 1953 -1964 předseda Národního shromáždění. - http://cs.wikipedia.org/wiki/Zdenek_Fierlinger.

¹²¹ Josef Plojhar (2. 3. 1902 v Č. Budějovicích – 5. 11. 1981 v Praze), člen ČSL, od roku 1945 kolaboroval s KSČ, 1948 – 1968 byl ministrem zdravotnictví. -http://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_Plojhar.

¹²² Jen pro představu podotýkám, že výška stropu v kostele činí více jak 8 m a malovat bez lešení je opravdu těžko představitelné

Sbor se na základě výzvy synodní rady připojuje k mírové aktivitě a píše svůj protest proti válce v Koreji.¹²³

Státní správa zavedla ve spolupráci s Kostnickou jednotou politická školení pro duchovní nekatolických církví. První z nich se konalo ve dnech 2. – 14 října ve Veltrusech u Kralup. První den byl vyhrazen pro Kostnickou jednotu, ostatní dny přednášeli odborní političtí, národohospodářští a další referenti. Odpoledne se konaly různé kroužky a diskuse.

Pro kazatelskou stanici v Moravských Budějovicích nastaly v roce 1950 komplikace. Rodině Čermákově byl jejich obchodní dům, ve kterém se nacházela také modlitebna, znárodněn, a tím bylo ohroženo další užívání prostor. Farář Ženatý proto iniciativně zakročil a vyjednal příslib od okresního církevního tajemníka a Státního úřadu pro věci církevní v Praze, že modlitebna i přilehlé pomocné místnosti budou církvi ponechány k užívání.

Kroužek sester uspořádal v prosinci sborový bazar, který byl velmi úspěšný a přinesl hrubý příjem téměř 14 tisíc korun, což podnítilo sestry k další činnosti.

K roku 1950 patří i situace okolo myslibořických ústavů a družstva. Od jara se připravovalo zestátnění hospodářství, ale protože nebylo v dobrém stavu, setrvalo ještě do podzimu v majetku Družstva, v čele s ředitelem Al. Trhlíkem. Poté stát založil Státní statek a převzal do něj statek myslibořický. Nedostatky a závady ve vedení družstva byly vyšetřovány a předseda Družstva byl vzat na několik týdnů do vazby. Přístup správy nového Státního statku k Sociálním ústavům se brzy zlepšil, protože Ústavy poskytovaly pravidelné brigádníky k výpomocným pracím a tím na oplátku zase získaly dodávky masa a obilí.

Ústavy přešly pod majetek církve a spravovalo je Ústředí sociální péče při synodní radě ČCE. Ředitel sobotínských a myslibořických ústavů, Karel Kulfánek, se 1. 10. 1950 přestěhoval ze Sobotína do Myslibořic a začal spravovat už pouze zdejší ústav, který se chystal na náročnou přestavbu. Od roku 1948 se připravovala rozsáhlá rekonstrukce zámku. Návrh zpracoval architekt Ing. B. Bareš a stavební povolení bylo získáno 24. října 1949. Přestavbu, kterou prováděl stavební komunál města Třebíče, hradila synodní rada z celocírkevních prostředků a také ze státní subvence. Na konci roku 1950 zemřel v Praze synodní kurátor Dr. Antonín Boháč, který působil v synodní radě od samého vzniku ČCE v roce 1918.¹²⁴

Třebíčské staršovstvo se v roce 1951 zabývalo, mimo běžné sborové záležitosti, také mimořádnými otázkami. Jednou z nich byla otázka ordinace žen v církvi, na kterou se dotázala synodní rada. Přes kladné stanovisko bohoslovecké fakulty se starší sboru usnesli nedoporučit ordinaci žen. Ženám zůstává i tak dost úkolů v pomocných, sociálních a diakonických pracích.¹²⁵

¹²³ Sborový archiv FS ČCE v Třebíči – Protokoly o poradách staršovstva 1940 – 1955 (II/8)

¹²⁴ Pohřbu, který se konal 4. ledna 1951 v Praze, se zúčastnilo více jak 100 duchovních, brněnský seniorát zastupoval konsenior farář Ženatý.

¹²⁵ Sborový archiv FS ČCE v Třebíči - Pamětní kniha Českobratrského sboru v Třebíči, 2 díl, s. 90.

Je zajímavé, že stanovisko tak pokrokového sboru, jakým Třebíčský sbor jistě byl, vydal stanovisko tak konzervativní a opatrné.

Staršovstvo rovněž hledalo nové řešení vytápění kostela. Přemýšlelo o zavedení elektrického vytápění, ale po získání informací z jiných sborů, kde to již dříve řešili, zatím od změny upustilo. V archívu církve jsem našel zajímavou nabídku sboru synodní radě. Protože sbor v roce 1950 velmi dobře hospodařil a měl na účtu volné peníze, nabídl je synodní radě k dispozici, jako půjčku či vklad sboru.¹²⁶

Krajský národní výbor oznámil svým oběžníkem z 12. 2. 1951, že přejímá na sebe věcné pojištění církevního majetku a tím ruší dosavadní platné pojistné smlouvy. Nadále tedy pro trebičský sbor odpadla pojišťovací povinnost. Vedle pojištění se stát také staral o podrobné sledování aktivit jednotlivých církví.

Každý měsíc podával okresní tajemník svou zprávu o církevně politické situaci na okrese. Největší zájem byl zejména o římskokatolickou církev, ale rovněž ostatní církve byly sledovány a v hlášení zpráva o nich nikdy nechyběla.¹²⁷

Brněnský senior Pavel Nešpor ze zdravotních důvodů rezignoval na svou funkci v seniorátním výboru i faráře sboru. Bylo proto nutné doplnit seniorátní výbor.

Pro nutný předběžný státní souhlas byla svolána na 5. února porada farářů a kurátorů brněnského seniorátu, kde se zkušebně volil nový seniorátní výbor. Z něho vznikla jediná kandidátní listina, kterou schválil krajský církevní tajemník. Teprve poté byl svolán na 27. března do Brna konvent, který si zvolil nového seniora, faráře Ženatého z Třebíče. Volbu dne 31. 3. schválila synodní rada a synodní senior bratr Dr. V. Hájek vykonal instalaci nového seniora dne 6. května 1951. Třebíč se tak stala poprvé za dobu své krátké existence sídlem jednoho z největších a nejaktivnějších seniorátů v ČCE.

V březnu zasílá synodní rada další úřední opatření ke „zlepšení“ vztahů a duchovenské péče. Zejména se jedná o zpřísnění povolování duchovních a laiků při vedení bohoslužeb a také míst, kde shromáždění mimo sborové budovy probíhají. Například, když František Novotný nabídl sboru pro bohoslužby ve svém domě v Okříškách jednu místnost, nastala povinnost to ohlásit na MNV v Okříškách. Tento úřad to pak zlegalizoval a přikázal církvi místnost využívat a vlastníkově domu nařídil odevzdat tuto místnost k užívání.¹²⁸ V důsledku to znamenalo, že z dobrovolné nabídky člena sboru se stal oficiální dokument státu s uloženým nařízením.

V měsících květnu a červnu 1951 proběhla v celé republice veliká podpisová akce za mír ve světě. Také ČCE se k této akci připojila a vypsala na 3. června „Mírovou neděli“, ke které poslala

¹²⁶ Příloha č. 48. fotokopie staršovstva s nabídkou uložení finančních přebytků - Ústřední archív ČCE AF SR ČCE, dodatky, Třebíč 1951 – 1984

¹²⁷ Příloha č. 49. fotokopie Zprávy o církevně pol. Situaci na okrese Třebíč za měsíc březen 1952 - Národní archív v Praze, Fond SÚC, situační zprávy ONV, KNV, č. kartonu 64

¹²⁸ Sborový archív FS ČCE v Třebíči - Pamětní kniha Českobratrského sboru v Třebíči, 2 díl, s. 95.

rovněž k přečtení mírový projev. Členové církve se k této akci ochotně připojili a podpořili úsilí o nastolení míru ve světě.

Stát ukazuje rovněž své dobré úmysly, když v červnu 1951 píše do všech církví výzvu, aby nahlásili úřadům pro věci církevní seznam nemovitostí. Na základě toho pak bude moci stát dělat dobrou a potřebnou ochranu a údržbu kulturních památek.¹²⁹

Ukázkou nefunkčního a pomalého systému je zakoupení psacího stroje. Nejprve bylo potřeba dát tento požadavek do plánovaného rozpočtu. Rozpočet musel být státní správou schválen, poté jej schválilo sborové zastupitelstvo. Teprve potom mohlo požádat staršovstvo ONV o přidělení nového psacího stroje. Když i této žádosti bylo vyhověno, mohl jej sbor konečně zakoupit u Narpy v Jihlavě za 12.145 Kčs. Více než půl roku od prvního impulsu!

Na začátku července dochází v obci Babice na Třebíčsku ke krvavému zločinu, kdy při zasedání členů MNV byli zastřeleni tři funkcionáři obce.

Na základě vyšetřování proběhlo 15 monstrprocesů, při kterých bylo odsouzeno 107 osob, z nich 11 k trestu smrti. Mezi popravenými byli také tři římskokatoličtí kněží. Procesů využil stát k zastrašování církevních představitelů.

Dokládá to i jednání „Církevní pětky“, která ve složení vysokých funkcionářů kraje jednala o dalších krocích proti nepoddajným kněžím.¹³⁰ Postupně nepohodlné kněží internovali do bývalého kláštera v Želivě, jiní byli povoláni k základní vojenské službě.

V srpnu přichází do sboru ze synodní rady dotaz, zda mají sbory zájem o ordinované presbytery a zda by jejich služeb měli zájem využívat. Tato možnost byla v církvi připuštěna již v roce 1921, kdy byl veliký nedostatek duchovních. Staršovstvo k tomu zaujalo zamítavé stanovisko a naopak žádá, aby se ordinace neudělovala, protože bohoslovců bude dostatek a pomocné síly v duchovní službě nejsou žádoucí.¹³¹ To je další překvapivá zpráva, která dokládá, že některé uvažované změny nejsou pro trebičské staršovstvo a sbor přijatelné, a že nadále převládá tradiční přístup, jako v případě ordinace žen v církvi.

V srpnu přichází ze synodní rady další dopis, ve kterém oznamuje svou dohodu se Státním úřadem pro věci církevní. Ta ukládá sborům převzít své vklady na jednotné konto církve, která pak tyto prostředky předá státu. Náhradou za to stát přislíbil bezplatné předání některých budov z bývalého německého majetku. Staršovstvo vzalo toto usnesení na vědomí a převedlo dne 28. 8. 1951 na konto synodní rady celkem 295.752,- Kčs. Sbor za to nikdy neobdržel žádnou protihodnotu, protože v jeho regionu žádný takový německý majetek nebyl.

V prosinci přidělila synodní rada seniorovi Ženatému seniorátního vikáře. Do sboru tak přichází čerstvý absolvent bohoslovecké fakulty, Jan Vencovský z Poličky. Nástupní kázání vykonal dne

¹²⁹ Příloha č. 50. fotokopie dopisu ministra Plíhala - Okresní archiv v Třebíči, Okresní národní výbor, 1945 – 1960

¹³⁰ Příloha č. 51. fotokopie zápisu schůze krajské církevní pětky - Národní archiv v Praze, Fond SÚC, KNV Jihlava, č. kartonu 40

¹³¹ Sborový archiv FS ČCE v Třebíči – Protokoly o poradách staršovstva 1940 – 1955 (II/8) s. 240

9. prosince a o týden později byl v Brně slavnostně ordinován synodním seniorem Dr. V. Hájkem. Nový vikář přebírá některé sborové povinnosti faráře, aby tím získal farář Ženatý prostor pro seniorské povinnosti. Vypomáhá zejména při vedení bohoslužeb, shromážděních mládeže, vedení zpěvu a částečně také při vyučování náboženství. Sbor jej mile a vděčně přijal.

Začátek roku 1952 je spojen s opakujícím se zápasem o modlitebnu v Moravských Budějovicích. Bývalý majetek rodiny Čermákových, který byl majitelům úředně odebrán, dostalo do užívání konzumní družstvo „Jednota“. To se začalo domáhat také místností, které užívala kazatelská stanice. ONV nabídlo kazatelské stanici náhradní místnosti v Národním domě, kde bylo pohostinství. To však nebylo vůbec vyhovující a tak se senior Ženatý obrátil na synodní radu se žádostí, aby zakročila u SÚC. Bylo svoláno jednání na 14. ledna, kde církevní tajemník nabídl nové prostory v domě firmy Fikov, na Horním náměstí. Avšak ani toto řešení nebylo uspokojivé. Zástupci sboru požadovali plnohodnotnou náhradu, například prázdnou synagogu, kterou by však bylo potřeba nejprve rekonstruovat.

Na tento návrh nepřišla už žádná odpověď, navíc se zjistilo, že není majitelem domu po rodině Čermákových „Jednota“, ale Velkoobchod s potravinářským zbožím v Jihlavě. O několik měsíců později s ním sbor uzavřel nájemní smlouvu.

V pátek 18. ledna 1952 složil senior Ženatý na úřadě předsednictva ministerské rady státní slib, spolu s dalšími novými seniory do rukou náměstka předsedy vlády, ministra Zdeňka Fierlingera. Přestože stát nařídil na konci roku 1949 ukončení zapisování do církevních matrik, zůstaly knihy zatím na farářích k možnému pořizování výpisů a také uvedení matrik do pořádku. Teprve 12. února 1952 byly matriky úředně odebrány státním matrikářem.¹³² Než byly matriky odevzdány, pořídil farář podrobný seznam odevzdávaných knih.¹³³ Státní matrikář pan Antonín Brož však velmi ochotně dovoloval si kdykoliv ze zabavených matrik udělat výpis.

V únoru je krajský církevní tajemník dálnopisem požádán, aby podal zprávu o protestantské mládeži v kraji. Ve zprávě tajemník popisuje, jak probíhají schůzky mládeže, vyučování v Nedělních školách. Vedle toho spokojeně chválí, že většina mládeže je zároveň aktivní v Československém svazu mládeže, což nasvědčuje, že úspěšně působí vliv nové výchovy.¹³⁴

Dne 9. března 1952 se konaly ve sboru nové volby zastupitelstva a staršovstva.¹³⁵

V pátek 18. dubna 1952, po dohodě s předsedou MNV v Třebíči bylo dohodnuto uspořádání pietní slavnosti, při které byly převezeny a uloženy kosti z bratrského pohřebiště Českých bratří na Jejkově do hrobky na místním hřbitově. Jednalo se o uložení kostí asi 100 osob, které byly

¹³² Příloha č. 52. fotokopie situační zprávy okresního církevního tajemníka z ledna 1952 - Národní archiv v Praze, Fond SÚC, situační zprávy ONV, KNV, č. kartonu 64

¹³³ Sborový archiv FS ČCE v Třebíči – Protokoly o poradách staršovstva 1940 – 1955 a Kniha protokolů j. č. 66/1952.

¹³⁴ Příloha č. 53. fotokopie Zprávy Krajského církevního tajemníka o činnosti protestantské mládeže - Národní archiv v Praze, Fond SÚC, KNV Jihlava, č. kartonu 40

¹³⁵ Příloha č. 10. Funkční období staršovstva sboru, její členové a funkcionáři

pohřbeny v 16. a 17. století. Mezi jinými se jednalo také o ostatky pánů a paní Osovských z Doubravic i Kateřiny z Valdštejna. Toto pohřebiště bylo však během pozdějších časů zrušeno a kosti zahrabány do zahrady kapucínského kláštera, který zde byl po zboření bratrských budov v r. 1693 postaven.

Církevní oddělní na okresním i krajském úřadě pokračují v bedlivém dohlížení na činnost církví. Nadále jsou pro ně prioritní římskokatolické farnosti, jejich duchovní a členové řádů. Naštěstí sledování nekatolických církví je pro ně stále okrajová záležitost.¹³⁶ Na druhou stranu, když je potřeba, tak se církevní tajemník hodí i k tomu aby jezdil po okrese vykupovat brambory.¹³⁷

V posledním týdnu v červnu uspořádali senior Ženatý a senior Dr. Kejř z Nového Města na Moravě pracovní brigádu duchovních v Myslibořicích na zámku. Při pomocných úklidových pracích pomáhalo 20 farářů a jejich pomoc byla velmi oceněna.

V neděli 10. srpna uspořádal třebíčský sbor autobusový zájezd do Čech. Navštívili sbory v Novém Městě na Moravě, Jimramov, Bobrovou, Poličku, Litomyšl a Růžový palouček.¹³⁸ Na červnové schůzi staršovstva bylo usneseno opravit varhany v kostele a zakoupit elektrické čerpadlo vzduchu. Současně bylo zahájeno jednání s varhanářskou firmou v Krnově, synodní radou a KNV v Jihlavě. Přes předběžný souhlas synodní rady a zaslání požadované zálohy do Krnova, z celé akce záhy sešlo, protože KNV žádost zamítl a objednávku čerpadla zrušil s odůvodněním, že krajský plán na rok 1953 byl již uzavřen a odeslán do Prahy. Další požadavky tedy již nelze doplňovat!

Ze synodní rady přišlo v červenci 1952 upozornění, že i předčitatelé bohoslužeb musí být řádně odsouhlaseni státním úřadem a jsou povinni složit státní slib. Na tuto výzvu staršovstvo jmenovalo, a na KNV v Jihlavě nahlásilo, tyto předčitatele: pro Třebíč Rostislava Chlubnu, Františka Šejnohu a Josefa Číhala. Pro Myslibořice Karla Kulfánka a Annu Bálintovou a pro Moravské Budějovice Vincence Čermáka a Otu Friče. Bratři uvedeni pro Třebíč složili svůj státní slib v srpnu téhož roku, ostatní nebyli státem potvrzeni.

Na začátku nového školního roku vyšlo nařízení ministerstva č. 53/1952, které vyučování náboženství váže na osobní přihlášky rodičů. V zákonné lhůtě osmi dnů měli rodiče písemně přihlásit své děti na vyučování náboženství. Nejen krátká lhůta, ale také nátlak stranických organizací na pracovištích, zapříčinil pokles dětí na vyučování náboženství asi o 15 %, zejména v části Třebíče Borovina.¹³⁹ Další ukázka, jakým způsobem stát komplikoval a ztěžoval situaci

¹³⁶ Příloha č. 54. fotokopie Zprávy okresního církevního tajemníka o církevně politické situaci z května 1952 - Národní archiv v Praze, Fond SÚC, situační zprávy ONV, KNV, č. kartonu 64

¹³⁷ Příloha č. 55. fotokopie Zprávy okresního církevního tajemníka o církevně politické situaci z listopadu 1952 - Národní archiv v Praze, Fond SÚC, situační zprávy ONV, KNV, č. kartonu 64

¹³⁸ Růžový palouček je památným místem, které bylo 1. 1. 1989 prohlášeno kulturní památkou, s měděným památníkem českých bratří - http://cs.wikipedia.org/wiki/Ruzovy_paloucek.

¹³⁹ Sborový archiv FS ČCE v Třebíči - Pamětní kniha Českobratrského sboru v Třebíči, 2 díl, s. 115.

věřícím. Je spíše s podivem a uznáním nad odvahou, že pouze 15 % věřících své děti do náboženství nepřihlásilo.

K neobvyklé situaci lze přiřadit nabídku třebíčského staršovstva synodní radě. Pro velmi dobré hospodaření sboru, nabízí sbor půjčit část svých úspor, aby ta mohla podpořit slabší sbory. Po nařízené kontrole pokladních deníků, sbor zapůjčil bezúročně synodní radě 60.000,- Kč na dobu tří let.

Na podzim se na západní Moravě rozšířila epidemie slintavky a kulhavky. Úporný boj s touto nakažlivou nemocí trval až do zimy.

Státní správa silně omezila veřejný život a shromažďování osob, tedy také bohoslužby. Je zajímavé, že v Třebíči si to vyložili po svém a byly zavřeny pouze kostely na rozdíl od kin a politických schůzí, které se konaly dále.¹⁴⁰ V Třebíči byl kostel zavřen v listopadu na 3 neděle, avšak v M. Budějovicích bylo zakázáno shromažďování od 12. 9. do 14. 12. 1952.

Na podzim předložil Státní úřad pro věci církevní synodní radě pokyn, aby přizpůsobila území seniorátů hranicím kraje a to tak, že seniorát nemá mít své území ve více krajích.

Současně však zazněl požadavek, aby tím nevzniklo více seniorátů. Na Moravě tak zanikl seniorát novoměstský, a brněnský seniorát se zmenšil o sbory mimo kraj. V kraji Jihlava vznikl nový seniorát, nazvaný horácký, kam patří také třebíčský sbor. Senior brněnského seniorátu, farář Ženatý, byl krátce po svém jmenování z funkce odvolán. Novým seniorem horáckého seniorátu se stal Dr. Václav Kejř a seniorátním kurátorem Josef Ondra z Malých Losenic. Farář Ženatý byl zvolen náhradníkem konseniora, což okomentoval ve sborové kronice slovy kazatele: „Viděl jsem všechny skutky, dějící se pod sluncem a aj všecko jest marnost a trápení ducha.“¹⁴¹ Tím rovněž ukončil ve sboru svou činnost seniorátní vikář Jan Vencovský a byl synodní radou vyslán do Kroměříže.

Na konci roku 1952 ukončil svou činnost z nařízení státu Kroužek sester, který se za krátkou dobu své činnosti velmi osvědčil. Stát rovněž nařídil, aby neděle po Vánočních svátcích byla pracovní. Bohoslužby bylo možno vykonat až po 17. hodině.

V Moravských Budějovicích se uklidnila situace s využíváním místností pro bohoslužebné účely v bývalém domě rodiny Čermákových. Vznikla však nová obtíž v podobě nájemného, které bylo novým vlastníkem domu stanoven na 3.489,- Kčs ročně.

¹⁴⁰ Příloha č. 56. fotokopie situační zprávy okresního církevního tajemníka z prosince 1952 - Národní archiv v Praze, Fond SÚC, situační zprávy ONV, KNV, č. kartonu 64

¹⁴¹ *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad*. 11. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2008. Kazatel 1,14. ISBN 80-85810-37-9.

K zajímavostem tohoto roku patří únorová oslava devadesátých narozenin spisovatelky a mírové pracovnice Jindřišky Wurmové, která v té době bydlela v Myslibořicích.¹⁴² Za svůj život vydala dvě mírové čítanky a vykonala velké množství mírových přednášek a besed.

Ještě v roce 1953 jsou mezi duchovními nekatolických církví členové KSČ. Ti jsou postupně zváni na okresní sekretariát KSČ, kde je jim vysvětlena neslučitelnost jejich zpátečnického myšlení s členstvím v marxistické straně. Většina farářů své stranické průkazky odevzdává. Farář Církve československé v Hrotovicích, pan Štorkán a farář ČCE v Humpolci, pan Vojtěchovský nátlaku odolávají.

Navíc krajský církevní tajemník není vůbec spokojen s pasivní loajalitou farářů ČCE. Jak sám píše na Státní úřad pro věci církevní: „Nehnou prstem pro budování republiky, neproviní se také ale nijak proti režimu“.¹⁴³

Březen byl ve znamení dvou významných úmrtí. Dne 5. března zemřel v Moskvě J. V. Stalin a 14. března prezident ČSR Klement Gottwald. Smutečních shromáždění, která se konala po celé republice, se zúčastnili rovněž zástupci třebíčského sboru. Farář Ženatý navíc podepsal za sbor kondolenční listinu.

Na začátku června zemřel v třebíčské nemocnici Otakar Frič¹⁴⁴, bývalý baptistický misionář v Africe. Na sklonku života žil u svého syna v Moravských Budějovicích, kde se sblížil s kazatelskou stanicí ČCE a ochotně vypomáhal kázáním při bohoslužbách.

Veliký ořes způsobila další měnová reforma, kterou stát vyhlásil k 1. 6. 1953. Výměna hotovosti byla v poměru 50:1. U vkladů to bylo různé, podle velikosti finančního objemu od 5:1 až 25:1. Soukromníkům však přepočítávali vše 50:1! Synodní rada nařídila na základě pokynů z SÚC zrušení vkladních knížek a převedení všech úspor na běžné účty.

Staršovstvo se usneslo obnovit jednání k opravě balkonu na faře, skrze který jsou promáčeny zdi v Tardyho sále. Přes odsouhlasení synodní radou i církevním oddělením ONV, se celý rok oprava neuskutečnila.

V červnu proběhla v myslibořickém zámku druhá brigáda farářů. Tentokrát jich přijelo deset a vypomáhali podle potřeby při pokračující rekonstrukci zámku.

Veliký povzdech okresního církevního tajemníka v Třebíči jsem zaznamenal ve zprávě z 1. 9. 1953. Zdá se, že není spokojen se svou prací. Je na velmi náročné hlídání a přesvědčování lidí

¹⁴² Jindřiška Wurmová, roz. Fleischerová, 8. 2. 1863 v Rovečném – 19. 5. 1953 v Myslibořicích, spisovatelka a členka mnoha mezinárodních mírových společností - http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=10504 .

¹⁴³ Příloha č. 57. fotokopie ze Situačních zpráv krajského církevního tajemníka z března 1953 - Národní archiv v Praze, Fond SUC, KNV Jihlava, č. kartonu 40

¹⁴⁴ Otakar Frič, 11. 5. 1877 v Podlesí u Příbrami – 4. 6. 1953 v M. Budějovicích, první baptistický misionář v Africe, poté baptistickým kazatelem v Brně, Turnově, Bělé p. Bezdězem a opět v Brně - http://cs.wikipedia.org/wiki/Otakar_Fric.

sám, nedaří se odvádět lid od falešné nauky. Kdyby mu tak pomohli všichni funkcionáři z KSČ a lidové správy, určitě by se výsledek brzy dostavil.¹⁴⁵

Na 17. září byl svolán do Jihlavy první konvent horáckého seniorátu. Hlavním bodem jednání byla změna církevního zřízení, které neodpovídalo novým socialistickým řádům.

Heslem této doby byla úsporná opatření v celém státě. Také církve se musely k tomu připojit, šetřit při nákupech a investicích, omezit služební cesty automobilem, nenakupovat od soukromníků, snížit hotovost v pokladně a platit formou bezhotovostních převodů.

V říjnu přišlo ještě jedno nařízení, které ukládalo uhradit nedoplatky věřitelům z doby před 1. 6. v poměru 50:1.¹⁴⁶ Přičemž bylo nutno zjistit poměr 5:1 a rozdíl mezi oběma poměry uhradit na sběrný účet ministerstva financí!¹⁴⁷ Pro třebičský sbor to našťástí žádné další výdaje neznamenalo, jen to poukazovalo na velmi špatnou finanční situaci státu, který hledal nejrůznější způsoby, jak získat od občanů peníze do státní kasy.

Na podzim roku 1953 přichází reforma školství a s ní úprava vyučování náboženství na školách. Nově je vytvořena třístupňová školní docházka (národní, střední a gymnasium), která v součtu činí jedenáct let školní výuky. Z náboženství jsou vyjmuty 1. a 8. ročníky národní školy. Přihlašovací lístek si musí rodič vyzvednout a vyplněný odevzdat u ředitele školy.

Ten měl podle předpisu rodičům vysvětlit postoj socialistického světového názoru k náboženství. Tento stupňovaný tlak způsobil, že v třebičském sboru ubylo asi 45 dětí oproti minulým rokům, přihlášeno na ONV církevnímu tajemníkovi bylo celkem 93 žáků.

Dne 22. září se koná v Rožnově pod Radhoštěm výroční schůze Jeronýmovy jednoty. Zde farář Ženatý z Třebíče rezignoval na funkci předsedy, kterou vykonával od roku 1943.

Povinné sestavení rozpočtu sboru na rok 1954 bylo velmi obtížné. V době úsporných opatření, nové měny, spojení účetnictví sboru s účetnictvím kazatelských stanic vyvolalo komplikace a obavy staršovstva. Rozpočet byl nakonec navržen ve výši 16.550,- Kč a s malým přebytkem 10,- Kčs odeslán na ONV.

Ve dnech 29.10 – 1. 11. se konal v Praze XI. synod ČCE. Byla odhlasována změna církevního zřízení, ve kterém je zachována dosavadní struktura církve. Nově jsou zavedena zastupitelstva seniorátní a ústřední. K významným změnám jistě patří odhlasování ordinace žen a připuštění do všech práv církevní práce. Podobně byla odsouhlasena ordinace presbyterů k výpomocné kazatelské službě. Těsně po ukončení zasedání synodu koná se v Jihlavě zasedání seniorátní besedy duchovních ČCE. Besed se pravidelně zúčastňoval také krajský církevní tajemník, nejen coby dohled ale také řečník, který přednesl zúčastněným svůj politický referát na téma mírového

¹⁴⁵ Příloha č. 58. fotokopie situační zprávy od okresního církevního tajemníka ze září 1953 - Národní archiv v Praze, Fond SÚC, situační zprávy ONV, KNV, č. kartonu 64

¹⁴⁶ Nařízení č. 2294 z 29. 10. 1953 – Závazky vůči obyvatelstvu.

¹⁴⁷ Příklad: Řemeslník měl dostat ve staré měně 2000,- Kčs. Přepočteno 50:1 je 40,- Kčs, které dostává řemeslník v nové měně. Přepočteno 5:1 je 400,- Kčs. Rozdíl mezi oběma poměry činí 360,- Kčs, které obdrží stát.

řešení německé otázky. Krajský tajemník se ve svém hlášení pokouší o rozbor přednášky seniora Dr. Kejře: „zlo odměňujeme dobrem, přeloženo do politické terminologie, napadnou-li nás nepřátelé se zbraní v ruce, složme ruce v klín a trpělivě snášejme novou okupaci, strašnější okupace nacistické.“¹⁴⁸ Krajský tajemník je z besedy zklamaný, protože nepřinesla žádný politický užitek.

To jej přivedlo k přesvědčení, že neplatí, co dříve tvrdil, že faráři jsou pasívně loajální. Naopak nyní ve svém prosincovém hlášení do Prahy píše, že jejich pasivita a netečnost je velmi nebezpečná a proto bude potřeba této církvi věnovat daleko větší pozornost.¹⁴⁹

V neděli 6. prosince navštívil třebičský sbor farář Jan Vencovský (dřívější seniorátní vikář), který vykonal dopolední bohoslužby a odpoledne přednášel v rámci rodinného shromáždění na téma jak uvést v soulad novou vědeckou teorii o vzniku a vývoji člověka s církevními teoriemi o stvoření světa Bohem.

Budovatelská léta jsou často ve znamení pracovních sobot a nedělí. To je další příležitost pro zákaz konání bohoslužeb v pracovní den. Přesto se farář Ženatý zkusí získat u církevního tajemníka povolení vykonat bohoslužby alespoň pro ty, kteří nepracují. Tajemníkem byl však varován, aby si dal pozor, že může přijít do konfliktu se zákonem.¹⁵⁰

Rok 1954 začíná novou snahou o opravu varhan a zavedení elektrického pohonu. Konečně se podařilo získat povolení k investici z KNV, celkový rozpočet opravy byl 8.000,- Kčs, což samozřejmě musí uhradit sbor z vlastních finančních prostředků. Proto staršovstvo ihned vstoupilo v jednání s varhanářskou firmou v Krnově, se kterou již byla dříve uzavřena smlouva. Samotná instalace motoru a oprava varhan proběhla však až 7. a 8. května v celkové ceně 5.981 Kčs. Opravovaly se ony staré varhany, které kdysi jako vyřazené věnoval Třebiči miroslavský sbor.

V neděli 7. března navštívil třebičský sbor Jan Milíč Lochman, docent Komenského teologické fakulty v Praze, s přednáškou o církevním otci Augustinovi. Poté odjel s ředitelem sociálních ústavů Kulfánkem do Myslibořic, kde sloužil večerní pobožnost.

V roce 1954 byla velmi tuhá zima, která opět způsobila popraskání vodovodního potrubí i kanalizace. Vytápění fary bylo nanejvýš komplikované a znesnadňovalo běžný sborový život. Kvůli nedostatku energií byl často ve večerních hodinách vypínán elektrický proud.

Krajský církevní tajemník nadále ve svých měsíčních hlášeních do Prahy kritizuje pasivitu farářů ČCE a drzost s jakou sebevědomě vystupují při jednání s úřady.

¹⁴⁸Příloha č. 59. fotokopie Hodnocení seniorátní besedy duchovních CČBE krajského církevního tajemníka z listopadu 1953 - Národní archiv v Praze, Fond SÚC, KNV Jihlava, č. kartonu 40)

¹⁴⁹ Příloha č. 60. fotokopie Situační zprávy krajského církevního tajemníka z prosince 1953 - Národní archiv v Praze, Fond SÚC, KNV Jihlava, č. kartonu 40

¹⁵⁰ Příloha č. 61. fotokopie Situační zprávy okresního církevního tajemníka z prosince 1953 - Národní archiv v Praze, Fond SÚC, situační zprávy ONV, KNV, č. kartonu 64

V neděli, dne 25. dubna, byl v třebíčském sboru uspořádán seniorátní Den Křesťanské služby. Hlavním hostem byl Josef Smolík, docent Komenského teologické fakulty, druhým přednášejícím pak byl ředitel sociálních ústavů v Myslibořicích K. Kulhánek.

S Myslibořicemi je spojen i značný rozruch ohledně zpráv, že stát chystá převzetí církevních sociálních ústavů. Tato zpráva je dementována, s komentářem, že ústavy budou pouze podřízeny státnímu dozoru a jejich plánování a režie bude přesunuta z SÚC na Ministerstvo důchodového zabezpečení. Velkým problémem v regionu je přetížení třebíčské nemocnice, kde často leží po dvou lidech na posteli. Správa nemocnice se proto poohlíží v okolí po vhodném objektu a myslibořický zámek se jim jeví jako vhodné řešení i díky rekonstrukci, která se v něm právě provádí. Naštěstí se tento záměr neuskutečnil a Sociální ústavy v Myslibořicích zůstaly zachovány.

V neděli 9. května přijel do Třebíče na odpolední sborovou besedu profesor a děkan Komenského bohoslovecké fakulty Dr. J. L. Hromádka s tématem „Ježíš Kristus – naděje světa“. Vzácný host pak odjel ještě navštívit myslibořické ústavy. Během tří měsíců tak třebíčský sbor navštívili tři významní představitelé Komenského teologické fakulty v Praze. Svědčí to nejen o zájmu vyučujících navštěvovat jednotlivé sbory se svými přednáškami, ale také o zájmu věřících, kteří byli z přednášek a diskusí nadšeni.

V létě 1954 byly dokončeny úpravy a rekonstrukce Sociálních ústavů v myslibořickém zámku. Bydlí zde více jak 100 chovanců, je však velmi těžké získat potřebný odborný personál, kterého je totální nedostatek. Do třetice přijeli do Myslibořic na výpomoc faráři. Tentokrát však již jen čtyři, z horáckého seniorátu pouze farář třebíčský.

V neděli 11. června uspořádal třebíčský sbor další autobusový výlet, tentokrát do Telče, Kaliště, Horních Dubének a Velké Lhoty.

V létě byly na faře dokončeny opravy zatékajícího balkónu a popraskaného potrubí ze zimy. Některé pomocné práce byly vykonány brigádnicky členy sboru.

V měsíci červenci pobýval v rámci své dovolené na území sboru bývalý třebíčský farář, profesor ThDr. Rudolf Říčan. Posloužil kázáním v M. Budějovicích a celý týden sloužil v myslibořickém ústavu.

Církev československá, která po desetiletí užívala třebíčských sborových budov, převzala o prázdninách od židovské náboženské obce synagogu, postavenou v roce 1640 v části Třebíče – Zámostí. Dne 19. září byla synagoga slavnostně otevřena. Účastníci se shromáždili nejprve u evangelického kostela, odkud v průvodu přešli přes město do synagogy, kde probíhal program za hojně účasti místních i hostů.

Dle usnesení vlády ze dne 27. 8. 1954 přestává platit pro občany povinnost úředně hlásit svou náboženskou příslušnost a případné přestupy v rámci jednotlivých církví. Členství v církvi je věc soukromá a není nutno to oznamovat na ONV. Na druhou stranu však stát velmi pečlivě a přísně dohlíží nad celým děním a hospodařením v rámci všech církví.

Na konci října nečekaně onemocněl farář Ženatý při návštěvě sboru v Novém Městě na Moravě. Byl převezen do třebíčské nemocnice. Nemoc a domácí zotavení trvalo necelé 4 týdny.

V neděli 12. prosince navštívil třebíčský sbor v rámci evangelizační neděle Miroslav Heryán, který v té době působil v Praze jako spirituál pro studenty bohosloví v Jirchářích.

Na konci roku proběhla celostátní kontrola inventáře veřejných korporací a podniků, tedy i církví. V Třebíči tuto kontrolu provedl církevní tajemník pan Vítek, který neshledal žádné nedostatky a po necelé hodině inventarizaci majetku ukončil.

Přes nepřetržitý a cílený tlak státu na církev a její členy, pokračoval církevní život a sborová práce v plném rozsahu i v roce 1955. Případné ztráty v hospodaření sborů přestal hradit stát a stalo se to povinností synodní rady. Rovněž služební korespondenci si začaly sbory platit samy. V únoru se sešlo v Jihlavě poprvé seniorátní zastupitelstvo, tvořené faráři a kurátory sborů. Za Třebíč se zúčastnil farář Ženatý a kurátor Pospíšil. Zastupitelstvo připravilo kandidátku pro volbu seniorátního výboru, kterou následně poslalo na KNV v Jihlavě ke schválení.

V neděli 20. února se po bohoslužbách sešlo sborové zastupitelstvo k výročnímu shromáždění, aby schválilo výroční zprávy a hospodaření sboru. Jednalo také o plánované opravě fasády kostela a dalších drobných opravách na církevních budovách.¹⁵¹

Do myslibořických ústavů se přistěhovali dva faráři penzisté, bývalý budějovický senior Jan Toul a přeloučský farář František Klapuš. Zatímco druhý jmenovaný farář se ihned po nastěhování omluvil, že pro své stáří a zdraví nebude moci vypomáhat při vedení bohoslužeb, Toul se naopak s velikou vervou pustil ihned do výpomoci v kazatelské stanici.

Ve středu 30. března navštívila třebíčský sbor spisovatelka Leontina Mašínová, kde v rámci přednášky vyprávěla o charakteru J. A. Komenského.¹⁵²

Návštěvy a přednášky v rámci Kostnické jednoty se konaly v třebíčském sboru pravidelně téměř každý měsíc a byly zpravidla hojně navštěvovány.

Dubnové staršovstvo se usneslo naplánovat na rok 1956 generální opravu fasády kostela. Celkový rozpočet opravy, dle návrhu stavebního komunálu, činil téměř 60 tisíc Kčs a byl předložen ke schválení okresnímu církevnímu tajemníkovi a na synodní radu ČCE, současně se žádostí o dar a půjčku z Tolerančního fondu ve výši 30 tis. Kčs.

V sobotu a neděli, 16. - 17. dubna se konal v Jihlavě II. seniorátní konvent horáckého seniorátu. V jeho rámci byl volbami doplněn seniorátní výbor o konseniora Ženatého z Třebíče, seniorátního kurátora Miřejovského z Jihlavy a jeho náměstka Trojana z Nového Města na Moravě.

V roce 1955 připadl 1. květen na neděli, proto bylo církvím nařízeno přesunout bohoslužby na dobu mimo 8 - 11 hodinu, aby tak nenarušily průběh prvomájového průvodu.

¹⁵¹ Příloha č. 62. fotokopie žádosti o schválení plánu oprav - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, dodatky, Třebíč 1951 – 1984

¹⁵² Leontina Mašínová, 16. 3. 1882 v Plzni – 10. 2. 1975 v Lázních Bělohrad, spisovatelka dětské a historické literatury.

Ze zprávy synodního seniora k 10. výročí osvobození Československa lze vyčíst stav církve v počtu sborů a kazatelů. V roce 1945 měla církev 208 sborů a 288 kazatelských stanic, v roce 1955 celkem 267 sborů a 297 kazatelských stanic. V roce 1945 pracovalo v církvi 214 kazatelů (146 farářů, 40 vikářů a 28 diakonů) a v roce 1955 již 307 kazatelů (210 farářů, 89 vikářů a 8 diakonů).

Myslibořické ústavy se po generální obnově pomalu naplňují a v létě má již přes 160 osob. Pro osobní problémy podává rezignaci ředitel Karel Kulfánek a k 1. 9. odchází do obdobného zařízení v Hostimi u Grešlového Mýta. Rovněž paní Anna Bálintová podává rezignaci a odchází z Myslibořic. K 1. červnu přichází do ústavů Bohumila Vaculíková, čerstvá absolventka bohoslovecké fakulty, aby vypomáhala při pomocných pracích a duchovní správě kazatelské stanice. V ústavu rovněž pracují diakonky Ema Kubíková, Emilie Chlupáčková a Anežka Kynclová. K 1. září jmenovala synodní rada nového ředitele, Františka Jirků, který předtím pracoval jako ředitel pojišťovny v Jihlavě. Byl místo Kulfánka kooptován do třebičského staršovstva a společně s diakonkou Emou Kubíkovou se stali novými výpomocnými předčiteli bohoslužeb.

Přihlašování dětí na vyučování náboženství od nového školního roku proběhlo bez komplikací a dokonce se o několik dětí zvýšil počet oproti minulým létům. Školy se však mimořádným odpoledním zaměstnáváním žáků snaží vědomě bránit účasti na vyučování.

Za zmínku stojí umístování obrazů v čekárnách nádraží, s náboženskou tematikou, jako „Hus před koncilem“, „Komenský se loučí s vlastní“ a podobně. Není jasné, s jakým záměrem byly tyto obrazy umístěny v čekárnách nádraží, ale v době tvrdé protináboženské politiky je to více než překvapivé.¹⁵³

Krajský církevní tajemník pokračuje ve svých zprávách pro Státní úřad pro správu církevní s kritikou českobratrských duchovních. Nelíbí se mu, že hojně využívají své domnělé pokrokovosti k rozšiřování pastorační činnosti mezi věřícími.¹⁵⁴ Z toho plyne zjištění, že církevní tajemníci mají pod kontrolou opravdu každý pohyb duchovních.

Navíc setkání farářů, které se každý měsíc koná v Jihlavě má stále svůj program více náboženský než politický, což krajský církevní tajemník těžce nese. Pokaždé, když je do programu zařazen nějaký politický bod, tak si jej faráři poslechnou bez známky zájmu a diskuse. Naopak nad biblickými tématy diskutují klidně i hodinu.

Na konci října vykonali senior Kejř a seniorátní kurátor Trojan visitaci sboru a kazatelských stanic. Sbor i kazatel si vysloužili uznání a obdiv nad rozsahem aktivit a množstvím duchovenské práce.¹⁵⁵

¹⁵³ Sborový archiv FS ČCE v Třebíči - Pamětní kniha Českobratrského sboru v Třebíči, 2 díl, s. 190.

¹⁵⁴ Příloha č. 63. fotokopie Situační zprávy krajského církevního tajemníka z října 1955 - Národní archiv v Praze, Fond SÚC, KNV Jihlava, č. kartonu 40

¹⁵⁵ Sborový archiv FS ČCE v Třebíči – Protokoly o schůzích staršovstva 1955 – 1961 (II/9) s. 7-8

Pro konfirmovanou mládež byla uspořádána v neděli 27. listopadu Seniorátní zimní škola, které se zúčastnili zejména místní mládežníci. Po bohoslužbách byly předneseny přednášky od farářů B. Dittricha z Horní Krupé, Jiřího Nedvěda z Jihlavy a Jana Vencovského z Křížové.

Na podzim dokončili pracovníci příslušného komunálu vydláždění komunikací v okolí sborových budov, které bylo započato již na jaře. Farář Ženatý k tomu poznamenal: „Máme tedy komunikace kolem kostela nyní téměř v bezvadném stavu. Jen to auto pro faráře nějakým nedopatřením dosud chybí“.¹⁵⁶

V neděli 18. prosince uspořádal třebíčský sbor ve svém kostele Vánoční hudební nešpory, s vánoční tematikou.

Na konce ledna nového roku 1956 uspořádal sbor rodinný a dětský večírek, při kterém byly více jak 50. dětem rozdány dárky církve z Curychu ve Švýcarsku.

V únoru nastala opět třeskutá zima, díky které na faře opět zamrzlo vodovodní zařízení. Ve sborové budově tak více než 14 dnů byla farářská i kostelnická rodina bez vody.

V tomto roce je velikým úkolem KSČ založit JZD. Církevní tajemníci proto objíždí fary a ukládají farářům, aby tomuto procesu pomáhali. Přestože jsou označováni za politicky nespolehlivé osoby.¹⁵⁷

V neděli odpoledne dne 29. dubna uspořádal třebíčský sbor autobusový zájezd do Myslibořic, kterého se zúčastnil rovněž senior Dr. Kejř. Zde se konalo v kapli slavnostní shromáždění s bohoslužbami, pohoštění a prohlídka zámku i zahrady po rozsáhlé rekonstrukci.

Ve středu 23. května se konalo v Praze první zasedání synodního zastupitelstva, kterého se za horácký seniorát zúčastnil konsenior farář Ženatý a seniorátní kurátor Miřejovský.

Staršovstvo od loňského roku připravovalo opravu fasády kostela. Svůj návrh na provedení břízolitového povrchu pro nesouhlasné stanovisko synodní rady změnilo na omítku vápennou, s celkovým rozpočtem 65.000,- Kčs. Změna záměru i rozpočtu byla schválena KNV v Jihlavě a proto 20. 8. 1956 byla oprava zahájena. Práce se však vlekly až do 16. listopadu, kdy navíc některé práce zůstaly jako nedodělky až na jaro příštího roku. Skutečné náklady opravy nakonec zůstaly na 56.147,- Kč. Bohužel však již koncem roku se začaly na zdi objevovat praskliny a nová omítky na soklu začala opadávat. Staršovstvo jedná neúspěšně se stavební firmou o opravě a poté píše na synodní radu dopis s žádostí o pomoc.¹⁵⁸

Rok 1957 je pro ČCE i sbor v Třebíči ve znamení oslav 500 let od založení Jednoty bratří v Kunvaldě. Probíhají různé slavnosti a sborové besedy s přednáškami historiků a badatelů v této oblasti. Třebíčský sbor k této významné oslavě navštívili postupně profesor František Klein

¹⁵⁶ Sborový archiv FS ČCE v Třebíči - Pamětní kniha Českobratrského sboru v Třebíči, 2 díl, s. 192.

¹⁵⁷ Příloha č. 64. fotokopie Situační zprávy okresního církevního tajemníka z ledna 1956 - Národní archiv v Praze, Fond SÚC, situační zprávy ONV, KNV, č. kartonu 64

¹⁵⁸ Příloha č. 65. fotokopie dopisu staršovstva na synodní radu ohledně závad na opravené fasádě - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, dodatky, Třebíč 1951 – 1984

z Brna a profesor Dr. Rudolf Říčan z Prahy. Sbor také uspořádal autobusový zájezd do Kunvaldu dne 29. června, tedy mimo oficiální slavnost, která se tam konala 7. července za účasti představitelů protestantských církví.

V pondělí 10. června navštívil myslibořické Sociální ústavy i kazatelskou stanici třebíčského sboru synodní senior Dr. Viktor Hájek, kde kázal na svátek Svatodušní. Shromáždění se vedle místních zúčastnilo i mnoho věřících z okolí.

Stát pokračuje ve zjevném tlaku na církve. Nařizuje sborům, aby si opět sborové budovy pojistily za své finanční prostředky samy a nesly náklady s tím spojené. Rovněž ve věci vyučování náboženství na školách pokračuje nátlak na rodiče i děti, aby si rozmysleli požadovat vyučování ve škole. Pro celkem 79 přihlášených dětí je úředně navrženo 7,5 hodiny vyučování týdně, což je ze strany sboru vnímáno jako nedostatečné a proto se započalo s vyučováním dětí také v rodinách. V září proběhl v Horních Dubénkách seniorátní konvent, který zvolil „staronový“ seniorátní výbor. Senieorem byl zvolen Dr. V. Kejř, konsenieorem Fr. Ženatý. Seniorátním kurátorem byl zvolen opět B. Miřejovský a jeho náměstkem J. Trojan.

Stát v rámci získání dalších financí přijímá nový zákon o nadměrných bytech a placení zvláštní daně za jejich užívání.¹⁵⁹ Také služební byt faráře přesahoval povolené předepsané velikosti, protože vedle soukromých místností byly s nimi spojené i služební prostory. Přes vysvětlení a žádost o prominutí daně, bylo MNV nařízeno platit měsíčně daň ve výši 104,50 Kčs.

Od měsíce října na podnět Karla Poláčka se zavedlo vyučování nedělní školy po skupinkách. Vyučování probíhá v Tardyho sále a v čítárně Husova domu, za přípravu slouží látka probíraná při středeční biblické hodině.

Počátkem listopadu kurátor sboru Miroslav Pospíšil obnovil cvičení sborového zpěvu. 15-18 osob se scházelo každý týden ve středu, po biblické hodině, která tím značně ožila.

V úterý 26. listopadu přijela do Třebíče a Myslibořic skupina bohoslovců, studentů IV. ročníku Komenského fakulty, v čele s profesorem Dobiášem. Společně s nimi přijel také Eugen Zelený, ředitel Křesťanské služby při synodní radě.

Na konci roku synodní rada pod tlakem státních úřadů doplnila počet chovanců v myslibořickém ústavu na 180, aby žádné prostory nebyly prázdné. Tím však nastaly veliké nesnáze v zásobování vodou. Hrozilo tak stíhání ředitele Jirků za zanedbání povinné péče pro nezajištění životních podmínek. Také zajištění duchovní péče ze strany třebíčského faráře bylo velmi komplikované, protože farář Ženatý neměl stále k dispozici služební auto a ochota členů sboru v zajištění dopravy citelně ochabla.

Na začátku roku 1958 podává farář Ženatý k synodní radě žádost o uvolnění ze služby a odchod na trvalý odpočinek. Sbor čeká vedle nové volby zastupitelstva a staršovstva, po 26 letech služby faráře Fr. Ženatého, volba nového faráře. V úvahu přicházejí dva kandidáti. Farář Jan Vencovský

¹⁵⁹ Zákon o hospodaření s byty č. 67/1956 Sb.

ze sboru v Křížové, který krátce v Třebíči působil jako seniorátní vikář a druhým kandidátem je farář Ilja Burian, farář v Chebu. Oba zájemci se postupně během ledna přijeli do Třebíče představit a posloužili ve sboru a v kazatelských stanicích vedením bohoslužeb a kázáním. Krátce se ještě uvažovalo o povolání faráře Karla Jirků z Kyjova. Ten se však záhy své možné kandidatury vzdal.

Dne 19. ledna se konala valná sborová schůze, která odsouhlasila hospodaření sboru za předešlý rok. Poté bylo zvoleno sborové zastupitelstvo, kde většina stávajících členů byla zvolena i na další období.¹⁶⁰ Nově zvolené zastupitelstvo zvolilo rovněž nové staršovstvo na období 1958 – 1964. První únorovou neděli, 2. 2. 1958, se po bohoslužbách konala ustavující schůze staršovstva. Kurátorem sboru byl zvolen František Sklenář, místokurátorem se stal Josef Sláma a pokladníkem Milan Sláma, zástupce mládeže.¹⁶¹ Nutno sdělit, že volba kurátora byla problematická, protože o tuto funkci nikdo nestál z obav před možnými persekucemi ze strany státu i zaměstnavatele.¹⁶² Protože farář Ženatý oznámil odchod do důchodu, bylo nutné zvolit na přechodné období, do zvolení nového faráře sboru, administrátora sboru.

Za administrátora byl zvolen farář Jaroslav Pleva z Velkého Meziříčí. Tato volba byla oznámena na synodní radu společně s žádostí o vyřízení státního souhlasu.

V neděli 16. února se konala další porada staršovstva k volbě nového faráře sboru. Byla zamítnuta úvaha navrhnout k volbě pouze jednoho kandidáta a tak sbor požádal synodní radu a KNV o povolení volby a udělení souhlasu dvěma kandidátům, farářům Burianovi Vencovskému. Volba pak proběhne v rámci mimořádného sborového shromáždění v Třebíči a kazatelských stanicích v Myslibořicích a Moravských Budějovicích.

Na začátku března vykonali v třebíčském sboru svou vizitační návštěvu senior horáckého seniorátu Dr. V. Kejř a seniorátní kurátor B. Miřejovský. V rámci slavnostních bohoslužeb složilo nově zvolené staršovstvo svůj slib. Vizitace pokračovala po bohoslužbách rozhovorem se staršovstvem, návštěvou myslibořické a moravskobudějovické kazatelské stanice. Dne 16. března se konalo výroční shromáždění místního odboru Kostnické jednoty. Od roku 1949 se v Třebíči konalo 86 přednášek na různá témata. Při doplňujících volbách byl novým předsedou odboru zvolen bratr profesor Josef Vydrář z Třebíče.

Díky nové vládní vyhlášce byla zrušena povinnost hlášení návštěv, kratších jak 30 dní. Pro faru to znamenalo zrušení domovní knihy, kam se museli zapisovat všichni hosté.

Dohled nad církví je však neustálý a okresní církevní tajemník píše svým podřízeným podrobné pokyny, co mají sledovat a co je potřeba neprodleně hlásit. Protože bez dobré znalosti

¹⁶⁰ Sborový archiv FS ČCE v Třebíči – Protokoly o schůzích staršovstva 1955 – 1961 (II/9), s. 76

¹⁶¹ Příloha č. 10. Funkční období staršovstva sboru, její členové a funkcionáři

¹⁶² Sborový archiv FS ČCE v Třebíči - Pamětní kniha Českobratrského sboru v Třebíči, 2 díl, s. 247.

nelze správně naplňovat v kraji církevní politiku, díky které se má zdárně uskutečnit kulturní revoluce, kterou si vytyčila KSČ na svém sjezdu.¹⁶³

Na začátku dubna přišel na sbor přípis ze synodní rady, který oznamoval, že církevní odbor KNV v Jihlavě udělil souhlas k volbě nového faráře pouze Iljovi Burianovi z Chebu.¹⁶⁴ Tím se volba zjednodušila, protože zůstal jediný možný kandidát. Volební shromáždění bylo svoláno na neděli 13. dubna. Z celkového počtu 316 odevzdaných hlasů, bylo pro volbu nového faráře I. Buriana 264 hlasů a 52 hlasů se zdrželo. Volby se konaly v Třebíči, Myslibořicích a Moravských Budějovicích a je velmi potěšitelné, že o volby byl ve sboru tak veliký zájem. Nástup nově zvoleného faráře byl stanoven na 1. června 1958.

Stávající farář sboru Ženatý ukončil svou duchovenskou službu k 30. dubnu, pouhý měsíc zůstal tedy sbor bez vlastního faráře.

Údaje ze sborové matriky za období 1950 – 1958

	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958
Narozených	19	24	23	17	14	22	13	15	
Oddání/požehnání	8	6	11	11	5	5	8	4	
Konfirmovaných	-	8	15		20	8	9		
Zemřelých	7	14	9	16	8	19	23	16	
Přistoupilo	2	4	6	2		2	1	2	
Vystoupilo	1	4	4			15			
Přistěhování	19			2	13	8		3	
Odstěhování	12	6		2	4	12		4	
Duši celkem	1005	1021	1051	1048	1064	1050	1033	1075	

V tabulce nejsou úplně přesná čísla, protože od roku 1952 nesleduje Okresní národní výbor přistoupení či vystoupení z církve. Sbor tedy nemá přehled o přesném stavu duší. Navíc synodní rada zakázala provádět odpisy členů, pokud není skutečně prokázáno vystoupení z církve. Stejně tak není přesný údaj o sňatcích, protože církev již nesmí oddávat, mohou pouze udělovat požehnání.

¹⁶³ Viz. příloha č. 66 – fotokopie dopisů krajského církevního tajemníka (Okresní archiv v Třebíči, pobočka Moravské Budějovice, ONV, č. kartonu 345, zn. Církev)

¹⁶⁴ Sborový archiv FS ČCE v Třebíči - Přípis synodní rady ČCE č. 615/58 ze dne 2. 4. 1958. - Příloha č. 67 – fotokopie dopisů z KNV o státních souhlasech - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, dodatky, Třebíč 1951 – 1984

Rok	Členské příspěvky	Sbírky domácí	Sbírky a dary jiné	Příjmy celkem	Vydání celkem	Konečná hotovost
1950	35.175	20.182	17.164	148.545	104.402	44.143
1951	36.932	21.378	30.107	157.300	102.728	54.572
1952	38.370	43.773	20.360	126.429	73.023	41.406
1953	6.413	7.328	3.029	18.239	18.573	12.059
1954	7.614	8.576	1.316	17.503	11.989	23.247
1955				19.392	12.461	23.713
1956	8.168	5.694	4.717	14.580	11.952	23.879
1957	12.126	10.255		23.180	20.244	31.349

Od roku 1952 se do sborového účetnictví začaly započítávat také sbírky z kazatelských stanic a v roce 1953 nastala měnová reforma.

Skončilo dlouhé období, kdy třebíčský sbor spravoval farář František Ženatý. Sbor pod jeho vedením zažil období první republiky, válečná, poválečná léta i budování socialismu. Každé období bylo něčím charakteristické a specifické. Farář Ženatý však vždy prokazoval své odhodlání a smysl pro odpovědnost a čestnost. Jako kazatel byl přísný i pravověrný a stejné nároky měl na druhé. Jeho aktivity přesahovaly běžnou sborovou práci a ochotně se zapojoval do práce v Jeronýmově jednotě, v redakčních radách církevních časopisů i seniorátních výborech.¹⁶⁵ Dlouhé roky psal velmi obsáhlou sborovou kroniku. O dobrých vzájemných vztazích svědčí i to, že po pár letech se penzista Ženatý přestěhoval do Domova důchodců v Myslibořicích.

XIII. Období 1958 – 1973 a Ilja Burian

Třebíčský sbor v době socialismu a „pražského jara“ s pátým kazatelem

Po faráři Ženatém přichází nová tvář, Ilja Burian. Má těžkou pozici, protože má navázat na činnost svého předchůdce, která byla velmi rozsáhlá. Přichází však farář zkušený, který má sice jiné důrazy než farář Ženatý, přesto dobře zaplňuje uprázdněné místo. K radosti členů sboru vlastní farář motorové vozidlo. Největším problémem doby je pokračující útlak a omezování církve ze strany státu. Strach a hrozba postihu účinně působí na slabší jedince. K novým a významným aktivitám faráře Buriana patří zájem o historii a družbu s křesťanskými sbory v zahraničí. Do

¹⁶⁵ Podle osobního svědectví dlouholetého pokladníka sboru, pana Milana Slámy, thč. na penzi v Třebíči

období působnosti faráře Buriana v Třebíči patří rovněž „Pražské jaro 1968“, čas uvolňování poměrů, veliká solidarita celého národa i následná začínající normalizace.

Instalační slavnost nového faráře proběhla v neděli 13. července a vykonal ji senior Dr. Václav Kejř.

Novému faráři se velmi rychle podařilo převzít veškerou sborovou činnost. Jednak proto, že nastoupil na své již čtvrté farářské místo a také proto, že některé aktivity pro děti a mládež se o prázdninách nekonaly. Setkávání mládeže bylo rozděleno na dvě věkové skupinky, starší mládež si vzal na starost bratr Poláček.

Přihlašování dětí na vyučování náboženství je nadále komplikované a počet přihlášených dětí nadále klesá. Stát, vedený komunistickou stranou, si velmi dobře uvědomuje, že tlakem zejména na mladou generaci může velmi ovlivnit budoucí vývoj církví. Proto se soustřeďuje na cílený a stupňovaný tlak, aby zejména vyučování náboženství zmizelo ze škol. Třebaže třebíčský sbor má stále dost dětí přihlášených, je vidět znatelný úbytek i zde.

V dubnu roku 1959 poprvé přijíždí do Třebíče bývalý farář sboru, František Ženatý a vykoná zde bohoslužby.

V měsíci říjnu se na Třebíčsku opět objevila epidemie kulhavky a slintavky, kvůli které bylo zakázáno shromažďování osob, tedy i bohoslužby.

V Myslibořicích pokračuje ředitel Jirků s modernizací Sociálních ústavů. Podařilo se mu vybudovat nový vodovod, staví nové hospodářské budovy a připravuje stavbu velké letní jídelny. Všechno snažení však kazí zpráva, že ústavy od roku 1960 přejdou pod správu státu. To se skutečně stalo, i když prozatím stát ponechává ředitelem Sociálních ústavů bratra Jirků a kapli pronajímá kazatelské stanici k bohoslužebným účelům.

Velké komplikace způsobuje sboru i vydávání státních souhlasů. Nejenže stát tímto opatřením reguluje pohyb farářů, dohlíží dokonce i nad tím, kdo bude moci při bohoslužbách předčítat připravený pořad s kázáním. V Třebíči získává státní souhlas pouze bratr Poláček. Referát pro věci církevní však zasahuje i do běžných záležitostí jako je zakoupení auta, které v rozlehlém diasporním sboru je téměř nutností. Přesto povolení na nákup vozidla vydáno není, protože nebylo předem schváleno v plánu investic.¹⁶⁶ Farář Burian má naštěstí vozidlo vlastní, které ochotně používá i pro potřeby sboru.

V roce 1960 si sbor připomíná několik významných výročí. Sedmdesát let od prvních vysluhovaných bohoslužeb po reformaci, padesát let od postavení kostela a čtyřicet let od vzniku samostatného sboru. Při plánované návštěvě synodního seniora si shromáždění připomíná tato výročí.

¹⁶⁶ Příloha č. 68. fotokopie zamítnutí žádosti na nákup vozidla ok KNV - Ústřední archiv ČCE AF SR
ČCE dodatky, Třebíč 1951 – 1984

K zajímavosti roku 1960 patří zájem Okresního střediska plánování zemědělských investic o zřízení kanceláře v Tardyho sále. Důvodem bylo údajné využívání sálu jen v neděli, což staršovstvo důrazně odmítlo. Okresnímu středisku byla nabídnuta pouze část sálu s podmínkou „trpěného“ užívání. Je velmi pravděpodobné, že tento záměr byl naplánován jako provokace, za účelem ověření reakce sboru. Kancelář v sále nakonec nebyla vůbec zřízena.

V polovině června 1961 se v Praze koná Křesťanská mírová konference. Účastníci se po jejím skončení rozjeli do některých sborů.

Také třebíčským se podařilo získat na neděli mladého německého reformovaného faráře Heinricha Finka z Halle.¹⁶⁷ Kázal v Třebíči a Myslibořicích a odpoledne měl v třebíčském Tardyho sále přednášku.

Na konci září roku 1961 došlo k tragické události, při které přišli o život manželé Jankovi. Protože měli smíšené manželství, dohodl farář Burian s děkanem Dr. Kampfem společný pohřeb v katolickém chrámu sv. Trojice. Celé smuteční shromáždění bylo ekumenické a faráři se rovným dílem podíleli na celém obřadu. Pohřeb se stal totalitnímu režimu ukázkou spolupráce a ekumenismu.

K soukromému vozidlu faráře Buriana se váže dopis, který psal senior Václav Kejř na synodní radu, aby podpořil schválení zakoupení nového auta. Farářovo auto připodobňuje ke staré babce, která je už dávno opotřebovaná a zralá na odložení do šrotu.¹⁶⁸

Rok 1963 je počátkem úpadku kazatelské stanice a sociálních ústavů v Myslibořicích. Ředitel Jirků se stává režimu nepohodlným. Je mu vyčítáno, že sám koná v kapli bohoslužby a nakonec je do Ústavů poslána hloubková kontrola. Po měsíci šetření ředitel Jirků svou práci v Myslibořicích končí. Navíc ztrácí státní souhlas diakonka Ema Kubíková a pro vyhrožování přestal konat pobožnosti zaměstnanec A. Konvalinka.¹⁶⁹ Nezůstal nikdo, kdo by mohl v kapli vykonávat pobožnosti a na bohoslužby smí přijíždět pouze farář sboru. Naštěstí na základě intervence synodní rady jsou v měsíci říjnu uděleny státní souhlasy pro A. Volkovou a VI. Hrejsovou. Do zámecké kaple však mají zakázán přístup věřící, kteří nejsou klienty ústavu, či jeho zaměstnanci.¹⁷⁰ Vrcholem absurdity je přepis majetku sociálních ústavů na stát bez vědomí majitele – synodní rady. Té se nakonec podařilo prokázat, že takový postup byl nezákonný a tudíž neplatný. Je však otázkou času, kdy se tento způsob zlegalizuje.

¹⁶⁷ Heinrich Fink – německý teolog a univerzitní profesor a politik (nar. 31. 3. 1935 v Korntalu v Rumunsku)

¹⁶⁸ Příloha č. 69. fotokopie dopisu seniora Kejře na synodní radu v otázce schválení nákupu auta. - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, dodatky, Třebíč 1951 – 1984

¹⁶⁹ Příloha č. 70. fotokopie dopisu faráře Buriana na synodní radu ke kazatelským stanicím - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, dodatky, Třebíč 1951 – 1984

¹⁷⁰ Byl to totiž veliký zdravotní problém, na rozdíl od pořádaných schůzí a promítání filmů, kam lidé z okolí mohli chodit bez omezení.

Sbor uspořádal opakovaně sbírku na podporu nemocnice Alberta Schweitzera v Labaréné. Z výtěžku byly zakoupeny léky a obvazy. V archívu ústředí církve se uchoval dopis, který přišel od doktora Schweitzera.¹⁷¹

V roce 1964 si sbor volí ze svého středu nové staršovstvo na období 1964 – 1970. Funkcionáři staršovstva zůstali beze změny.¹⁷²

Důležitou změnou je upuštění od voleb sborového zastupitelstva, které nahrazuje sborové shromáždění. Sborové shromáždění také odsouhlasuje sjednocení bohoslužebné liturgie bohoslužeb v celém sboru a vyznání modlitby Páně celým shromážděním nahlas. Sbor posílá v květnu svému bývalému kazateli Horníčkovvi blahopřání k 80. narozeninám do Ameriky.

Na konci června se koná v Praze druhá Křesťanské mírové konference (KMK). Díky tomu se podařilo třebičskému sboru získat zahraniční hosty a navázat nové kontakty. Na nedělní bohoslužby přijel opět Heinrich Fink z Německa a Dr. Heinrich Hellstern z Zürichu ve Švýcarsku.¹⁷³ Farář Burian díky svým kontaktům s křesťany v zahraničí přichází s myšlenkou bratrské družby a vzájemného pravidelného navštěvování. Dotazuje se u synodní rady na názor a stanovisko. Protože je to první případ v církvi, nemá synodní rada s tím žádnou zkušenost a odvolává se na nutné povolení církevního tajemníka.¹⁷⁴

Rok 1965 byl ve znamení stavebních úprav na faře. Vše je komplikované pro nutná povolení a hlášení, která bylo potřeba před úpravami získat. Nejdůležitější bylo zavedení ústředního vytápění v celé sborové budově. S tím souvisela výstavba nové kotelny, komínu a skladu na uhlí. Protože se však podařilo získat vedle daru z Jeronýmovy jednoty také půjčku z Jubilejního tolerančního daru, podařilo se také rozšířit byt kostelníka a upravit toalety. Vše zdárně proběhlo zejména díky obětavé a příkladné pomoci členů sboru.

V kazatelské stanici v Moravských Budějovicích se znovu vrací k projednávání přemístění prostor pro bohoslužebné účely i kancelář z budovy na hlavním náměstí, kterou v roce 1905 postavil člen sboru pan Čermák. Po dlouhých a složitých jednáních, jaké náhradní prostory je možné využívat, bylo nakonec dohodnuto a odsouhlaseno přijatelné řešení, v rámci stejné budovy.

Staršovstvo se často na svých schůzích zabývá otázkou, jak umožnit setkávání mladým manželům s dětmi, jakými novými způsoby zvěstovat evangelium dětem a jak zvýšit finanční obětavost členů sboru.

Sbor je velmi aktivní ve své činnosti. Zve si často hosty k vykonání bohoslužeb i přednáškám. Co se však líbí členům sboru, je trnem v oku církevnímu tajemníkovi, který při osobním

¹⁷¹ Příloha č. 71. fotokopie dopisu od doktora Schweitzera - Ústřední archív ČCE AF SR ČCE, dodatky, Třebíč 1951 – 1984

¹⁷² Příloha č. 10. Funkční období staršovstva sboru, její členové a funkcionáři

¹⁷³ Heinrich Hellstern – švýcarský reformovaný farář (nar. 12. 12. 1902 – 23. 12. 1984 v Zürichu)

¹⁷⁴ Příloha č. 72. fotokopie korespondence mezi sborem a synodní radou - Ústřední archív ČCE AF SR ČCE, dodatky, Třebíč 1951 – 1984

rozhovoru s farářem naznačuje, že tato praxe bude do budoucna ze strany státu omezována. Staršovstvo pověřilo faráře, aby o této situaci informoval seniora i synodní radu.¹⁷⁵

Sborový život v roce 1966 a 1967 je ve znamení uvolněnější politické situace v zemi. K zásahům a omezováním ze strany státu nedochází. Mladé rodiny s dětmi požádaly o změnu vyučování Nedělní školy a tak od září 1967 je setkání dětí souběžně s nedělními bohoslužbami. Vedení vyučování dětí bylo svěřeno paní farářové. Sbor obdržel věcný dar ze spřáteleného sboru v NSR ve Falcí. Jednalo se o postříbřené nádoby k vysluhování svaté večeře Páně. V červnu oznamuje farář na staršovstvu, že z nařízení Ministerstva vnitra musí sbor zpřístupnit svůj archiv pro vědecké bádání.¹⁷⁶ V září 1967 pořádá třebíčský sbor zájezd sboru do Rychnova n. Kněžnou k oslavám 500 let od založení Jednoty bratrské. Manželka faráře pro zdravotní problémy podává rezignaci na místo varhanice. Pro nového varhaníka, B. Němce bylo vyřízeno povinné hlášení na ONV, Odborovou radu i Nemocenskou pojišťovnu.

Rok 1968 je ve znamení uvolněné politické atmosféry. Je to znát rovněž v činnosti církvi, kterým se otevírají nové možnosti. V březnovém zápise staršovstva je zaznamenáno, že sbor zaslal na synodní radu dopis, ve kterém sepsal všechny diskriminační zkušenosti a útrapy, které členové sboru byli nuceni snášet a trpět. Bohužel dopis nebyl zachován v žádném archivu.

Nenalezl jsem ani memorandum, které synodní rada sestavila za celou církev pro Ministerstvo kultury. Staršovstvo informuje synodní radu, že církevní tajemník z ONV v Třebíči pracoval přesně podle platných směrnic a nikdy nenarušil práci sboru. S velkou nadějí sbor očekává kladné vyřízení žádosti o návrat do škol těch učitelů, kteří byli vyloučeni pro své náboženské vyznání. V celé zemi jsou nově pořádána ekumenická shromáždění. Shromáždění se koná také v Třebíči, za účasti všech církvi, které v Třebíči působí. Sbor žádá ředitele Domova důchodců v Myslibořicích o možnost přenášet bohoslužby na pokoje domovním rozhlasem, čemuž bylo vyhověno.¹⁷⁷ Díky příznivým podmínkám domluvil farář s přáteli v západním Německu ozdravný pobyt devíti mládežníků na Italské riviéře. Zároveň dostává farář nabídku ročního stipendia na teologické fakultě ve Francii.

Do všech nadějných změn přichází 21. srpen a vpád vojsk Varšavské smlouvy do republiky. Stejně jako celá země, i Třebíč zasílá vládě podporu ze všech stran.¹⁷⁸ Mládežníci posílají dopis do přátelských sborů v zahraničí, aby popsali současnou situaci a vysvětlili, že u nás nenastala žádná kontrarevoluce.¹⁷⁹ Určitě by bylo zajímavé dohledat přípis, který v září 1968 poslal synodní radě místopředseda vlády Dr. Gustav Husák, kde velmi děkuje za jednoznačný postoj církve

¹⁷⁵ Sborový archiv FS ČCE v Třebíči – Zápisy o schůzích staršovstva 1962- 1969, (II/10), zápis č. 10/1965.

¹⁷⁶ Sborový archiv FS ČCE v Třebíči – Zápisy o schůzích staršovstva 1962- 1969, (II/10), zápis č. 7/1967.

¹⁷⁷ Příloha č. 73. fotokopie Žádosti staršovstva o možnost přenosu bohoslužeb na pokoje klientů a odpověď vedení Domova - Sborový archiv FS ČCE v Třebíči

¹⁷⁸ Příloha č. 74. fotokopie Dopisů na podporu vládě ze srpna 1968 - Sborový archiv FS ČCE v Třebíči

¹⁷⁹ Příloha č. 75. fotokopie překladu dopisu mládeže do zahraničí - Sborový archiv FS ČCE v Třebíči

v kritických dnech.¹⁸⁰ Přes komplikace se podařilo uskutečnit ozdravný pobyt mládežníků v Itálii. Sbor snaží i v roce 1969 zachovat své aktivity a chvíli se zdá, že to bude možné. V roce 1969 byla vymalována kaple v Myslibořicích podle návrhu faráře Jiřího Zejfarta.¹⁸¹ Mládež si zvolila svého důvěrníka, Josefa Zajíce, který byl od května 1969 zván jako host na zasedání staršovstva. V tomto roce zakládá mládež křesťanskou beatovou skupinu Calix, která brzy začíná sklízet úspěch nejen ve vlastním sboru, ale v okolních sborech, kam je zvána. Jen starší generaci to trvalo trošku déle, než přijali tento druh hudby v rámci bohoslužeb v kostele.

Komplikace pokračují s pronájmem místností v kazatelské stanici v Moravských Budějovicích. Naději skýtá žádost manželů Čermákových, kteří žádají o soudní rehabilitaci a navrácení znárodněného majetku. V otázce vlastnictví majetku je hodně nejasností, protože u okresního soudu jsou v pozemkové knize jako majitelé stále vedeni manželé Čermákoví.¹⁸² K navrácení majetku a soudní rehabilitaci nakonec přes sáhodlouhou korespondenci nedošlo, proces normalizace byl rychlejší. V červnu se podařilo uskutečnit ještě jeden zájezd mládeže do Itálie. Společně s farářem Burianem navštívili italský kemp evangelické církve v Oberhausenu z Německé spolkové republiky.

V roce 1970 volí sbor staršovstvo na období 1970 – 1976.¹⁸³ Kurátorem sboru byl opětovně zvolen František Sklenář, místokurátorem se stal Karel Poláček a pokladníkem znovu Milan Sláma. Sbor si ustavuje nově odbor mládeže, jehož předsedou je zvolen Josef Zajíc ml.

Daří se udržet společné ekumenické bohoslužby, které mají velmi dobrou účast. V říjnu si sbor připomíná 60 let od postavení kostela a 80 let od počátku práce v Třebíči. Na oslavu přijel také synodní senior Dr. V. Kejř a emeritní farář František Ženatý. V roce 1970 se provádí svépomocí výmalba kostela, rovněž podle návrhu faráře Zejfarta. Současně byla provedena nová elektroinstalace kostela.

V roce 1971 si sbor připomíná 70 let od otevření modlitebny v Moravských Budějovicích. V červnu 1972 se přistěhoval do myslibořického Domova důchodců bývalý farář sboru, František Ženatý, který se velmi ochotně zapojil do výpomoci při zastupování faráře Buriana. V rámci Dnů mládeže měla vystoupit rovněž hudební skupina Calix, to se však nelíbilo okresnímu církevnímu tajemníkovi, který jejich vystoupení nepovolil. Skupina po tomto zásahu změnila repertoár a chvíli vystupovala pod novým názvem „Ozvěny“, v rámci Jednotného klubu pracujících v Třebíči. Na začátku roku 1973 oznámil farář Burian svůj záměr rezignovat na místo faráře. Sbor začal intenzivně hledat kandidáty na uvolněné místo. Mezi oslovenými byl také farář Průša z Heršpic, a farář Jan Trusina ze Zábřehu. Červnové staršovstvo zvolilo pro sborové shromáždění

¹⁸⁰ Informace je o tom v pravidelných Informacích z církve ze dne 26. září 1968 – viz příloha č. 76

¹⁸¹ Dominantním prvkem výmalby je postava pastýře s beránkem a celý text 23 žalmu

¹⁸² Příloha č. 77. fotokopie dopisu staršovstva Domovní správě, aby doložila svá vlastnická práva - Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, dodatky, Třebíč 1951 – 1984

¹⁸³ Příloha č. 10. Funkční období staršovstva, jeho členové a funkcionáři

jediného kandidáta, Jana Trusinu.¹⁸⁴ Po všech nutných schváleních v rámci církevních řádů i udělení státního souhlasu, proběhlo 21. října 1973 volební sborové shromáždění, které jednomyslně zvolilo svého pátého faráře, Jana Trusinu.¹⁸⁵ Farář Burian ukončil svou práci ve sboru 30. 6. 1973, ale protože nastoupil do nedalekého sboru v Horních Vilémovicích, administroval třebíčský sbor až do příchodu nového faráře, tedy do 31. 10. 1973.

Za celých patnáct let svého působení v Třebíči dbal farář Ilja Burian o to, aby nebyla zanedbána žádná činnost a žádné místo ve sboru s velikou diasporou. Podle svědectví dosud žijících členů sboru byl farář Burian důkladný, velmi pracovitý, držící se klasického teologického směru, který ČCE vyznává. Zajímal se o všechny stránky sborového života, podporoval nově vzniklou mládežnickou hudební skupinu Calix a velmi se zasadil o nové kontakty a spolupráci se zahraničními sbory.

Údaje ze sborové matriky za období 1959 – 1972

	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72
Křty					5	11	4	4	12	9	12			13
Požehnání					1	0	2	4	1	5	5			-
Konfirmace					12	4	8	-	10	-	12			6
Zemřelých					24	16	23	14	24	29	21			15
Přistoupilo					1	0		2	0	1	2			2
Vystoupilo					0	1		1	0	0	2			-
Přistěhování								6	5	7	14			16
Odstěhování								7	18	11	10			9
Duší celkem					992	956	946	932	907	884	880			874

XIV. Období 1973 – 1989 a Jan Trusina

Třebíčský sbor v době normalizace až k pádu totality se šestým kazatelem

Šestý kazatel sboru Jan Trusina plynule navazuje na svého předchůdce. Bude mít poněkud komplikovanější pozici, protože budou v jeho sboru hned dva bývalí faráři, Ilja Burian a František Ženatý. Což se dá obrátit i do pozitivní roviny, když tito emeritní faráři ochotně vypomáhají při

¹⁸⁴ Příloha č. 78. fotokopie předchozího státního souhlasu pro volbu Jana Trusiny

¹⁸⁵ Jan Trusina, narozen 2. 12 1934 v Rožnově pod Radhoštěm, dříve farářem ve Vsetíně a Zábřehu na Moravě

náročných a rozsáhlých aktivitách sboru. Farář Trusina se na začátku devadesátých let stává druhým třebíčským farářem, který se stává seniorem, navíc sbor má vedle něj také svého prvního seniorátního kurátora Milana Slámu. V závěru devadesátých let se farář Trusina stává 3 členem synodní rady z řad duchovních.

Před příchodem nového faráře si sbor uvědomil, že je nutné opravit služební byt pro faráře a tak využil času, kdy byla fara volná, a za pomoci mnohých členů sboru byt dostal nový kabát. Po nástupu nového faráře bylo zapotřebí obnovit všechny přerušené činnosti. Vyučování náboženství, konfirmační cvičení či schůzky mládeže. Paní farářová Ludmila se velmi ochotně ujala vedení nedělní školy. Bylo velmi důležité, že si ze Zábřehu přivezl farář Trusina vlastní vozidlo. Díky neznámému štědrému dárci ze západního Německa měl sbor k dispozici zánovní automobil.¹⁸⁶

Počátek roku je ve znamení „Modlitebního týdne“, který probíhal ve dnech 8. – 10. ledna na třech místech protestantských církví v Třebíči s účastí okolo 20 - 30 osob.

Na konci března se konala instalace nového faráře za veliké účasti místních i hostů z okolních sborů i ekumény.¹⁸⁷

Nový farář měl být představen na seniorátní presbyterní konferenci, která se konala na začátku dubna v Jihlavě. Farář Trusina měl mít kázání na celocírkevní heslo, ale církevní tajemník do toho zasáhl svým rozhodnutím a faráři nedal souhlas.¹⁸⁸

Problémy nastávají také v myslibořickém Domově důchodců. Po dlouhodobém nátlaku ze strany vedení Domova se manželé Stehnovi rozhodli odstěhovat s rodinou do Prusinovic. Odchod znamená pro kazatelskou stanici citelnou ztrátu. K tomu přichází další důkaz proticírkevní politiky a omezování náboženské svobody. Přes sliby ředitele Domova, pana Traxlera, přichází v polovině roku zákaz přenášení bohoslužeb pomocí místního rozhlasu po nemocničním oddělení. Přes všechny snahy faráře i synodní rady se zákaz nepodařilo zrušit. Tak zbyla jen možnost pastoračních návštěv faráře a sester diakonek, v čele s Emou Kubíkovou. Podobně nebyl dodržen slib, že do Domova budou moci nastupovat evangelíci přednostně a z celé republiky. Šanci měli pouze místní, a vůbec ne přednostně. Tím brzy poklesl počet evangelíků na 50 osob, když před deseti lety to byla téměř většina osazenstva domu.

Na začátku března 1974 volí výroční sborové shromáždění v pořadí jedenácté staršovstvo sboru se stejnými funkcionáři jako v minulém období.¹⁸⁹

Zde vkládám ukázkou toho, jak fungovala svépomoc iniciativních členů sboru. Náhodou se dozví, že ve vedlejší sboru je seniorátní lešení. Rozhodnou se tedy ihned, že si lešení půjčí,

¹⁸⁶ Tato praxe byla za totality velmi rozšířená po celé církvi

¹⁸⁷ Z osobních vzpomínek faráře Trusiny bylo na instalaci okolo 500 účastníků

¹⁸⁸ Z Pamětní knihy sboru ČCE v Třebíči – II. díl, s. 301

¹⁸⁹ Příloha č. 10. Funkční období staršovstva sboru, její členové a funkcionáři

vyřídí formální záležitosti všech nutných povolení a může začít oprava fasády fary. Během necelého jednoho měsíce sami postaví lešení, ač to nikdy nikdo nedělal, opraví drobné nedostatky a celou fasádu nakonec nastříkají koštětem. Když se nepočítá dobrovolná práce členů sboru, tak celá akce stojí 1.516,- Kč a z toho přitom 1.000,- Kč se platilo seniorátu za pronájem lešení. K tomu se nedá nic dodat, než slova uznání a díky.

V duchovenské práci je kladen důraz na vyučování dětí v nedělní škole, která je považována za rovnocennou s bohoslužbami pro dospělé. Děti jsou rozdělovány do několika skupin podle stáří a učitelé mají pravidelné přípravy, aby dobře zvládli výuku po obsahové i praktické stránce. Velikou pomocí je při tom paní Trusínová, která se dětem maximálně věnuje po celý školní rok. K důležitým, i když těžkým úkolům, patří pastorační návštěvy u evangelíků, kteří nejsou pravidelnými účastníky sborového života. Avšak ani této aktivitě se farář nevyhýbá a pravidelně obchází odcizené členy sboru.

Před prázdninami roku 1974 přichází ze synodní rady sdělení, že se opět mění podmínky pro vyučování náboženství ve školách. Jsou tak přísné, že se ve škole už vůbec nebude učit. Staršovstvo se proto rozhodlo, že raději rozšíří vyučování konfirmačního cvičení na faře i pro malé školáky a tím nahradí ztrátu vyučovacích hodin pro děti.

K hezkým tradicím a aktivitám pro děti jsou sborové dny, ukončení nedělní školy před prázdninami a dětská vánoční shromáždění.

Pro dospělé jsou zase velmi oblíbené a hojně navštěvované přednášky Kostnické jednoty, které probíhají zpravidla jednou měsíčně s pozvaným hostem.

Cenzura a komplikace se týkají opravdu všeho. Svědčí o tom zpráva faráře, ve které popisuje, jak mu tiskárna nechce tisknout parte s biblickým textem.¹⁹⁰ Výjimka je možná, když kolkovanou žádost schválí okresní církevní tajemník, což časově náročné, protože parte je potřeba tisknout hned a tajemník není často k zastížení.

Na začátku nového roku 1975 přichází farář s nápadem aktivovat bývalé mládežníky k pravidelným setkáním, takzvaným „třicátníkům“. Nápad se docela ujal a během roku se tak uskutečnilo osm setkání s průměrnou účastí 18. osob.

Na jaře odešel do důchodu okresní církevní tajemník Josef Dvořák a na jeho místo nastoupil Arnošt Milostný.¹⁹¹

Velikou ránou pro sbor bylo na konci února úmrtí dlouholetého kurátora sboru, Františka Sklenáře. Pohřbu se zúčastnil vedle seniora Josefa Batelky, také seniorátní kurátor Karel Kaštánek a mnoho dalších přátel, známých a členů sboru, celkem asi 300 -400 osob. Místo kurátora zůstalo do konce funkčního období neobsazené a na uvolněné místo byl povolán náhradník, František Sklenář mladší, syn zemřelého kurátora.

¹⁹⁰ Příloha č. 79. fotokopie dopisu faráře k praxi tiskárny

¹⁹¹ Podle sdělení faráře Trusiny, církevní tajemníci se chovali korektně a příslušné souhlasy většinou dávali ke všemu. Na druhou stranu dodržovali všechny platné směrnice a nařízení nadřízených z ONV i OV KSČ

Je zajímavé, že až v roce 1975 stát ukončil činnost SOS vesniček a převzal práci na sebe. Byla to jedna z posledních činností, která zůstala mimo státní dohled a řízení. Sbor tuto činnost pravidelně finančně podporoval, což v nové situaci už nebylo možné.

Z Domova v Myslibořicích odešli do důchodu manželé Bártovi, kteří zde roky pracovali a byli pravidelnými účastníky bohoslužeb v kapli.¹⁹²

Na začátku října 1975 umírá v Praze bývalý třebečský farář, profesor Dr. Rudolf Říčan. Pohřbu se účastní zástupně za sbor farář Trusina.

Koupě auta je v dnešní době běžnou záležitostí. Získat auto za totality bylo velmi složité a nákladné. Velikou pomocí pro sbory byla zahraniční podpora spřátelených církví na Západě. Třebíči se podařilo získat dar na zakoupení nového vozu, který slouží téměř denně nejen pro jízdy faráře, ale zejména pro svázení dětí ke společnému konfirmačnímu cvičení. Od ledna 1976 má farář novou Škodu 100.

Důležitým důrazem faráře Trusiny bylo zapojení laiků do pořadu bohoslužeb, aby to nebyla „šou pro jednoho muže“. Bylo však složité změnit názory členů, kteří roli faráře připisovali velkou váhu a nezastupitelnost. Přesto se postupem času podařilo pravidelně do liturgie zapojit laiky ke čtení a přímluvné modlitbě. Rovněž se stalo pravidlem, že jedna píseň v pořadu bohoslužeb byla z mládežnických zpěvníků, zpívána s doprovodem kytary, houslí a basy. Hezkou praxí bylo rovněž učení se málo známých písní z evangelického zpěvníku.

Stát v padesátých letech, při převzetí církví pod „ochranu“ státu, sliboval, že bude hradit mimo jiné také platy duchovních.

Velmi brzy je však patrné, že výše platů je nízká a nedostatečná. Církev proto začala od roku 1970 vybírat peníze do fondu, ze kterého se následně vyplácela tak zvaná „sociální výpomoc duchovním ČCE“. Stejně tak se vybírají církevní repartice, aby se zvládly zejména opravy budov a další nezbytné výdaje církve.

V červnu si sbor připomněl 50 let od začátku církevní sociální práce v myslibořickém zámku. Oslava to byla skromná, přesto se bohoslužeb zúčastnilo okolo 100 osob. Oslav se zúčastnil náměstek synodního seniora dr. Jan Pokorný. Přijel rovněž bývalý ředitel Antonín Balabán a diakonka sestra Bálintová. Přítomen byl také bývalý farář František Ženatý, v té době již klient Domova.

V červenci si sbor připomněl 100 let od narození prvního faráře Lubomíra Tardy. Připomínka se spojila s památkou upálení Mistra Jana Husa.

Staršovstvo se dohodlo, že starší budou pokračovat v návštěvách rodin, které se neúčastní sborového života, aby zjistili, kde žijí například jejich dospělé děti, které byli v církvi pokřtěni.

¹⁹² Paní Bártová se mnoha letech do Domova v Myslibořicích vrátila jako klientka, a znovu posílila řady evangelíků v kapli

V několika případech to vedlo k podání žádostí o vyškrtnutí ze seznamu členů. Většina však z různých důvodů své členství v církvi si zachovala.

Při výročním sborovém shromáždění v roce 1976 padl návrh zavést do kostelních lavic vytápění, aby se děti mohly v zimě scházet k nedělní škole v Tardyho sále. Návrh byl jednomyslně podpořen. Po splnění všech schválení se brzy přistoupilo k realizaci. Díky šikovnosti členů sboru se mnohé práce provedly svépomocí, přesto investice přišla na 15 tisíc Kčs.

Na začátku roku 1977, desátého ledna, zemřel v tichosti ve věku 85 let bývalý farář Třebíče, senior František Ženatý.

V sobotu 22. ledna došlo při výměně propan-butanové bomby na faře k explozi plynu a následnému požáru. Díky rychlému příjezdu požárníků byl oheň brzy uhašen, avšak proud vody zničil téměř celý byt. Daleko horší byl zdravotní stav faráře, který měl popáleniny v takovém rozsahu, že byl ihned hospitalizován do nemocnice, kde byl v péči lékařů po 3 týdny. Služební byt byl neobyvatelný, tak se paní farářová s dětmi přestěhovala k manželům Slámovým. Oprava fary se vlekla velmi dlouho, část se zaplatila z pojištění budovy. Mnohé vybavení, které patřilo rodině farářově, pojištěno nebylo, avšak díky solidaritě a sbírkám členů sboru se podařilo nashromáždit dostatečné množství financí na náhradu škody.

Dnes, stejně jako v roce 1977 je prvního května svátek práce. Jenže na rozdíl od dnešních dnů s prvním květnem souvisel povinný prvomájový průvod na všech místech republiky. Synodní rada k tomu vydala doporučení, aby se pokud možno bohoslužby přesunuly na večerní hodiny. Stejně apeloval svým dopisem okresní církevní tajemník. Staršovstvo se rozhodlo posunout bohoslužby na 18. hodinu. Účast však byla o čtvrtinu menší než obvykle.¹⁹³

V roce 1977 hostil třebíčský sbor zasedání horáckého konventu. Mimo jiné měly při jednáních proběhnout volby seniorátního výboru. Kandidaturu musel schválit krajský církevní tajemník. Ten se však rozhodl zasahovat do návrhů tím, že některá navržená jména neodsouhlasil a místo nich navrhl jiná jména farářů. To vyvolalo tak velikou vlnu odporu, že volba seniorátního výboru byla odložena na příští zasedání. Je to jen další úkaz vměšování a zasahování do správy církvím. Konventuálové se však nezalekli a podali na synod několik podnětů v oblasti náboženské diskriminace dětí, o nesprávných informacích v tisku či náboženských poměrech ve státu.

Se stejnou odvahou se rozhodlo staršovstvo znovu otevřít u okresního církevního tajemníka otázku povolení biblických textů na parte, bez nutnosti schvalování kolkované individuální žádosti. Staršovstvo navrhlo 20 textů, které požadovalo schválit paušálně. V písemné žádosti byl zároveň učiněn dotaz, kam se obrátit v případě zamítnutí. Reakce církevního tajemníka na sebe nedala dlouho čekat. Přišla kladná odpověď, ale z navržených 20 textů bylo odsouhlaseno pouze 7 starozákonních.

¹⁹³ Pamětní kniha farního sboru v Třebíči – 3. díl, s. 82

V létě 1977 se sbor rozhodl opravit fasádu kostela. Jak jinak, než svépomocí, s využitím seniorátního lešení. Nejhorlivějším a nejaktivnějším brigádníkem byl sborový hospodář Milan Sláma. Nesmírná fyzická námaha zdolala toho houževnatého pracovníka tak, že při nedělních bohoslužbách 7. srpna upadl do bezvědomí a byl odvezen do nemocnice, kde zůstal celý týden. Veškeré dobrovolnické práce byly spočítány na celkem 1400 hodin. Pouze klempířské práce provedla firma za 10.393 Kč a za pronájem lešení zaplatil sbor 2.500 Kč. S dalšími drobnými výdaji zaplatil sbor za opravu fasády 16.064 Kč. Je jisté, že touto formou ušetřil sbor desetitisíce korun a přitom úroveň práce byla srovnatelná s profesionální.

Na začátku července se farář Trusina jel představit novému řediteli Domova důchodců v Myslibořicích, panu Jaroslavu Valovi z Račic. Prohlásil veřejně, že nemíní činit žádné překážky, ale na druhou stranu žádnou náboženskou propagandu trpět nebude.¹⁹⁴

V roce 1977 proběhla československou společností podpisová akce „Charta 77“. Staršovstvo sboru se k ní nevyjadřovalo, avšak dostalo zprávu ze synodní rady, která se od akce distancovala a považovala protest za soukromou aktivitu jedinců. Jiné stanovisko synodní rada zaujala k „Případu 31“, dopisu, který podepsalo třicet jedna členů ČCE.

Dopis směřoval k federálnímu národnímu shromáždění ČSSR, ve kterém bylo popsáno porušování zákonů ve vztahu státu k církvím. Celkem dvanáctistránkový dokument obsahoval podle synodního seniora 90 % skutečného stavu, přesto synodní rada považovala postup za svévolný a zasahující do kompetencí synodní rady, která zastupuje církev ve směru ke státu. Synodní rada svolala mimořádný synod na 28. května, kde většinou hlasů byla přijata tři opatření: vysvětlující dopis národnímu shromáždění, kdo zastupuje církev, stanovisko učitelů teologické fakulty a prozatímní kárný řád pro řádný synod. Toho se zúčastnili hned čtyři zástupci třebíčského sboru, kteří však před synodem museli na předběžné jednání k okresnímu církevnímu tajemníkovi. Synod část zprávy synodní rady, týkající se „Případu 31“, vzal pouze na vědomí a dotyčné členy církve neodsoudil ani nepranyřoval. Dodatečně dostali duchovní, kteří dopis podepsali, důtku synodní rady s výstrahou.

Je pochopitelné, že celou situaci okolo Charty 77 i „Případu 31“ se velmi podrobně zabývala jak politické, tak bezpečnostní struktury, zejména Státní bezpečnost (StB). Ta se snažila hned ze samého počátku potlačit vliv představitelů této „Nové orientace“ ve vedení církve. Úřad dokumentace a vyšetřování zločinu komunismu prostudoval k tomu všechny relevantní dokumenty a potvrdil, že Státní bezpečnost sledovala veliký počet duchovních a snažila se je ovlivnit nebo zkompromitovat.¹⁹⁵

¹⁹⁴ Pamětní kniha farního sboru v Třebíči – 3. díl, s. 90

¹⁹⁵ DINUŠ, Peter. *Československá církev evangelická v agenturním rozpracování StB*. Vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2004, s. 36-38, ISBN 80-866-2108-1.

Před vánoci 1977 jsou všichni nekatoličtí duchovní v třebíčském okrese pozváni na besedu s okresním církevním tajemníkem, kde jsou probírány úřední a administrativní pokyny státu vůči církvím.

Rok 1978 byl opět volebním do staršovstva, tentokrát opět na šestileté období.¹⁹⁶ Kurátorem sboru byl zvolen opět Karel Poláček, místokurátorem se stal Josef Zajíc st., hospodářem opět Milan Sláma a pokladníkem Zdeněk Špaček.

V dubnu navštívil třebíčský sbor Miloslav Hájek dlouholetý senior z Brna, nyní synodní senior. Setkal se k živému rozhovoru se staršovstvem a vykonal bohoslužby ve všech třech místech sboru. K pravidelným aktivitám patří jarní evangelizační neděle v kazatelské stanici v Moravských Budějovicích. Vždy je pozván na celou neděli host, který dopoledne vykoná bohoslužby a odpoledne má přednášku na dohodnuté téma. Samozřejmě vše musí být předem odsouhlaseno okresním církevním tajemníkem. V květnu 1978 přijeli manželé Jana a Vladimír Kalusovi. Farář Kalus je už několik let bez souhlasu, tak hlavním hostem byla farářka Jana Kalusová a její manžel byl pouhým řidičem a průvodcem.

V září se uskutečnil dlouho plánovaný sborový zájezd do Telče a Jindřichova Hradce a cestou zpět ke Studánce Páně pod Javořicí a do Německé Olešné. Poslední zastávkou byly Slavonice. V září byla na třebíčské faře studentka bohosloví Naděje Chrástková na třítydenní praxi ve sboru, při které se seznámila se všemi aktivitami faráře a celého sboru.

Začátek roku 1979 je ve znamení kalamity. Nenadálé ochlazení až o 30 stupňů způsobilo pohromu nejen na Nový rok, ale téměř po celý leden. Děti měly „uhelné“ prázdniny, dospělí chodili do práce až na osmou hodinu, následovaly výpadky dodávky elektřiny, úsporná opatření. Na život sboru to naštěstí mělo jen malý dopad, přesto to vyvolalo diskusi, zda nezměnit systém vytápění fary, protože byl zoufalý nedostatek koksu a černého uhlí.

V roce 1979 vychází dlouho očekávaný ekumenický překlad Bible a nový Evangelický zpěvník. Tisk Bible přes nabídku zahraničních biblických společností má být proveden v Československu, naopak zpěvník bude vytištěn v Německu, a církvi bude darován. Výtěžek z následného prodeje zpěvníků bude ponechán církvi do stavebního fondu.

Opakovaně jednal farář sboru Jan Trusina s vedoucím Domova důchodců v Myslibořicích, který poukazoval na to, že se mnohým lidem zdá zbytečné, aby se shromáždění konala každý den. Naštěstí zůstalo pouze u diskuse a zákaz žádný nenastal ze strany Domova, ani jiných nadřízených orgánů.

V únorovém sborovém shromáždění bylo dohodnuto, že se bohoslužby budou nahrávat na magnetofon, aby si záznam mohli poslechnout také členové, kteří pro stáří či nemoc nemohou přijít na bohoslužby. S nahrávkou pak obchází všechny zájemce většinou hospodář Milan Sláma.

¹⁹⁶ Příloha č. 10. Funkční období staršovstva, jeho členové a funkcionáři

Nebylo výjimkou, když vyšel v kalendáři nějaký svátek na pracovní den, že se musel nadpracovat v sobotu, nebo v neděli. Staršovstvo v takovém případě operativně změnilo počátek bohoslužeb na 19 hodin. Účast bývala stejná, jako v dopoledních hodinách. V roce 1979 poprvé zavedl stát „letní čas“ z úsporných energetických důvodů. Ve sboru se živě diskutovalo o smyslu tohoto opatření.

Československá církev husitská, jménem faráře Horkého, usilovala o společné ekumenické bohoslužby u příležitosti vzpomínky na Mistra J. Husa. Staršovstvo tuto výzvu uvítalo a skutečně uspořádalo v předvečer 6. července bohoslužby. Přestože z církve husitské nikdo nepřišel, zůstala tato tradice i po další roky. Jinak tomu bylo v Moravských Budějovicích, kde ekumenické bohoslužby probíhaly ve spolupráci s husitským farářem Štorkánem z Hrotovic.

Na seniorátním konventu, který se konal v září 1979 v Jihlavě, byl odsouhlasen návrh pro synod, který připravili faráři Trusina a Čapek. Text se týkal podpory farářů, kteří ztratili souhlas a touhy po nápravě.

Na podzim se koná v Třebíči pravidelný „Sborový den mládeže“. Tentokrát přijel jako host farář Jan Zátorský z Nového Jičína již na sobotní sdružení mládeže a setrval až do nedělního odpoledne, kdy akce končila. Mládež se pravidelně zúčastňuje i dalších aktivit, které pořádá seniorát. Mezi nejaktivnější mládežníky patří syn faráře, Tomáš Trusina, který se přihlásil ke studiu na Komenského teologickou fakultu v Praze.

Dne 4. prosince 1979 zemřela výrazná postava kazatelské stanice v Moravských Budějovicích, pan Vincenc Čermák. Pohřeb se konal v pozdních odpoledních hodinách, jak to stanovila pohřební služba. Na hřbitov přišli smuteční hosté až za úplné tmy, protože z neznámých důvodů nesvítilo pouliční osvětlení.

V roce 1979 dostal bývalý trebičský farář Ilja Burian invalidní důchod. Dostali k dispozici malý byt v Třebíči a od ledna 1980 se přihlásil nazpět do sboru. Farář Burian byl z usnesení staršovstva pozván na zasedání staršovstev, což rád přijal a podle zdravotních možností využíval.

V březnu 1980 navštívil sbor profesor Komenského teologické fakulty ThDr. Petr Pokorný. Kázal při nedělních bohoslužbách v Třebíči a Myslibořicích a odpoledne měl, v Tardyho sále na faře, přednášku v rámci místní organizace Kostnické jednoty o archeologických nálezích vzácných rukopisů v Egyptě, u kterých jako člen komise UNESCO byl osobně.

V dubnu hostil trebičský sbor účastníky presbyterní konference horáckého seniorátu. Hostem byl dr. Jaro Křivohlavý, zajímavou přednáškou posloužil rovněž emeritní farář Ilja Burian. Neradostné konstatování je o malé účasti hostů ze sborů seniorátu, polovina sborů nebyla zastoupena vůbec.¹⁹⁷

Konfirmace dospívajících dětí je pravidelnou slavností téměř každý rok. Sice ubývá dětí, které jsou konfirmovány, přesto je to významná událost v životě evangelíka, kdy po řádné zkoušce před

¹⁹⁷ Pamětní kniha farního sboru v Třebíči – 3. díl, s. 163

staršovstvem mohou jít děti poprvé k vysluhování svátosti Večeře Páně. V roce 1980 se měly konfirmace zúčastnit čtyři děti. Otec jedné dívky několik měsíců účast striktně zakázal, protože jako člen KSČ nemůže takové aktivity trpět.

V září 1980 byl na třebíčské faře další student bohosloví na třítydenní praxi. Jednalo se o Pavla Juna z Chlebů v okrese Nymburk. V rámci praxe vykonal bohoslužby na všech kazatelských místech, vedl biblickou hodinu i vyučování konfirmandů.

Přestože zpěv nepatří v Třebíči k silným stránkám sborového života, podařilo se na popud některých členů sborů založit pěvecký kroužek, který začala vyučovat a cvičit paní farářová Burianová. Počet zpěváků se ustálil na 15 osobách a velmi oživil svým zpěvem bohoslužby.

V červnu se konal konvent horáckého seniorátu, který si zvolil na příští čtyři roky nového seniora, faráře z Třebíče, Jana Trusinu a seniorátního kurátora Milana Slámu, rovněž z Třebíče. Faráři Trusinovi to přineslo spoustu další práce, od jednání s krajským církevním tajemníkem přes administrativu spojenou s řízením horáckého seniorátu.

Instalace seniora a slib seniorátního výboru proběhl při podzimní presbyterní konferenci 1. 11. 1981 v Třebíči. Instalaci provedl synodní senior dr. Hájek.

Protože seniorovi i seniorátnímu kurátorovi přibýlo cest po sborech seniorátu, rozšířil se počet členů sboru k předčítání kázání na jedenáct osob, aby bylo možné zajistit bohoslužby na všech místech sboru.

Bývalý třebíčský farář Ilja Burian obdržel v roce 1981 čestný doktorát teologie jako ocenění za jeho celoživotní badatelské a literární úsilí. Kdyby Ilja Burian nebyl často sužován mnohými nemocemi, jistě by získal doktorát řádný.

Nejen seniorskými povinnostmi byl farář Trusina zaneprázdněn. Aktivně se podílel rovněž na práci „programové komise“, která při poradním odboru synodní rady připravovala podklady pro vyučování Nedělní školy. Pochvala v této souvislosti patří všem členům sboru, zejména presbyterům, kteří se ochotně zapojili a zaplnili potřebná místa.

Při bohoslužbách 29. srpna 1982 byla sboru „prezentována“ Magdaléna Trusinová, dcera manželů Tomáše a Jany Trusinových. Ti se totiž rozhodli dceru nepokřtít a nechat to až na jejím vědomém rozhodnutí. To je zřejmě první případ v třebíčském sboru, kdy rodiče nechali křest až na vlastní rozhodnutí dítěte.

Po prázdninách začal hospodář sboru Milan Sláma připravovat všechna povolení a objednávky k opravě střechy na faře, kterou sbor plánuje opravit příští rok. Největší položkou bude práce a nová krytina, proto žádá sbor o poskytnutí půjčky z Jubilejního tolerančního daru.

V říjnu 1982 se měl v Třebíči konat Seniorátní den mládeže, protože to však krajský církevní tajemník neschválil, senior Trusina akci takticky změnil na Sborový den a mládežníky z okolních sborů pozval jako hosty. Přesto se akce, k lítosti organizátorů, mnoho mládežníků z dalších sborů seniorátu nezúčastnilo.

Významnou událostí v seniorátu byla volba seniorátního vikáře Pavla Juna. Horácký seniorát velmi dlouho, od roku 1963, tuto možnost nevyužíval.

Bohužel, vikář Pavel Jun měl před sebou dva roky základní vojenské služby, tak synodní rada nabídla dalšího kandidáta, Daniela Menšíka, původně z Církve bratrské.

Po splnění všech formalit nastoupil na místo seniorátního vikáře dne 1. 11. 1982. Stal se pro seniora velkou pomocí při zajišťování sborových záležitostí.

K zajímavé diskusi došlo při únorové sborové besedě, na téma počtů vysluhování večerí Páně, a jak často může věřící ke svátosti přistupovat. Zazněly názory, že není žádných omezení a zábran pro častější vysluhování, dokonce je možné vysluhovat i při každých bohoslužbách. Diskutovalo se rovněž o tom, aby se na vysluhování podíleli také presbyteri. Ta toto téma však byl rozhovor zdrženlivější, s obavami, co by na to řekli někteří tradiční členové sboru. Na příštím zasedání staršovstva bylo schváleno navýšení počtu vysluhování o tři termíny a to při výročním sborovém shromáždění, při první postní a první adventní neděli. Celkem se tedy v Třebíči bude vysluhovat devětkrát za rok. Navíc bylo po delší diskusi a vyzkoušení v praxi zavedeno spoluvysluhování Večeře Páně s presbyterem.

Na začátku roku dostal sbor potvrzení půjčky na opravu střechy a posílá k tomu na synodní radu čestné prohlášení.¹⁹⁸

Na začátku března obdržel seniorátní vikář Menšík povolávací rozkaz na dvouletou základní vojenskou službu. Po třech měsících se však vrátil nazpět s tříletým odkladem pro zdravotní stav jeho očí.

V červnu 1983 se třebíčský sbor vypravil do sousedního mateřského sboru v Horních Vilémovicích, kde si připomněli 200 let od založení sboru.

Horácký a brněnský seniorát se dohodl na společném vzdělávání výpomocných kazatelů. Po dobu tří let se zájemci sejdou pětkrát za rok, aby se společně vzdělávali v biblické, homiletické a praktické přípravě, a poté mohli vést samostatně bohoslužby, nebo složili diakonické zkoušky. K zaznamenání jistě patří generální oprava varhan od 25. srpna do 10. září 1983. Práce byly prováděny pod vedením Luboše Rause, studenta strojní fakulty VUT v Brně, za odborného dohledu předsedkyně celocírkevního poradního odboru pro hudbu a zpěv, prof. Magdalény Horké z Kroměříže. S nimi přijela ještě skupina mládeže z Církve bratrské. Společně s třebíčskými mládežníky rozebrali celé varhany do poslední součástky, očistili, napustili proti červotoči a natřeli konzervačním nátěrem. Zároveň odhlučnili motor. Všichni odpracovali zadarmo, s velikým nadšením a pečlivostí celkem 820 hodin práce. Při rozebírání varhan byl nalezen nápis, že varhany vyrobil Franz Harlich z Brna v roce 1849 pro evangelický reformovaný sbor v Miroslavi. Je to onen nástroj, který byl jako vyřazený darován do Třebíče.

¹⁹⁸ Příloha č. 80. fotokopie prohlášení sboru k půjčce z JTD - Sborový archív, Došlá a odeslaná korespondence 1989-1989, III B 25

Když se už zmiňuji o opravě varhan, ve stejném roce členové sboru svépomocí opravili terasu na balkoně farářského bytu a hlavně byla provedena výměna krytiny na sborovém domě. Opět se ukázala úžasná solidarita a obětavost členů sboru, když se na pracích podílelo 28 členů sboru. Nakonec oprava střechy, která byla rozpočtována na 75.000 Kč, vyšla na pouhých 18.420 Kčs.

Díky tomu sbor vrátil synodní radě jak dar z repartic, tak půjčku z Jubilejního tolerančního daru a uhradil vše ze svých prostředků. Hezké je, že v kazatelské stanici sami od sebe vykonali sbírku a darovali sboru 900 Kčs.

Na konci září končí svou službu seniorátního vikáře Daniel Menšík a odchází na samostatný sbor ve Zruči nad Sázavou. V říjnu se pak vrací z vojny druhý seniorátní vikář Pavel Jun, který krátce na to se žení s Ruth Řepovou z Kolína. Manželům Junovým byl nabídnut byt po bývalém kurátorovi Sklenářovi, to však odmítli a spokojili se s bydlením v hostinských pokojích na faře. O vánocích se nemohla uskutečnit milá tradice přednesení vánoční hry klientům Domova důchodců. Stalo se to kvůli zákazu návštěv, který byl způsoben chřipkovou epidemií. Dokonce ani farář Trusina neměl vstup povolen.

Začátek roku 1984 patří přípravě voleb do staršovstva. To se navíc rozhodlo odhlasovat usnesení, že členové sboru starší 70 let nebudou již voleni. Zůstávají ve staršovstvu dále jako čestní členové. Samotná volba proběhla při výročním sborovém shromáždění dne 18. 3. a na prvním zasedání staršovstva byl kurátorem zvolen Josef Zajíc st., místokurátorem František Sklenář, hospodářem Milan Sláma, pokladníkem Zdeněk Špaček a křesťanskou službu bude mít na starosti Marta Číhalová.¹⁹⁹

Na začátku dubna navštívil Třebíč tajemník Světové rady církví z Ženevy, Uffe Gjerding. Tam pracuje jako sekretář evropské komise pro mezicírkevní pomoc. Senior Trusina jej pozval, protože se s ním seznámil na zasedání, které bylo v Praze. Absurdní je, že krajský církevní tajemník zakázal hostu kázat, ale dovolil jen krátký pozdrav v rámci sborových ohlášek.

Na začátku prosince přijíždí do Třebíče synodní senior dr. Hájek a synodní kurátor M. Lešikar na jednání se seniorem a seniorátním výborem. Z návštěvy se kromě vyřízení záležitostí, týkající se horáckého seniorátu vyklubalo přání synodní rady k padesátinám seniora Trusiny.

K narozeninám popřál seniorovi také sbor při odpolední sborové besedě dne 2. 12. 1984.

K oblíbeným seniorátním akcím patřily také dny křesťanské rodiny. V roce 1985 se konaly 1. září v Horních Vilémovicích.

Na konci září nastoupil do Třebíče nový seniorátní vikář, Tomáš Trusina, který úspěšně dokončil studium teologie. Není obvyklé, aby syn dělal vikáře svému otci. Synodní senior však udělil výjimku, protože se jednalo o krátké období do nástupu na základní vojenskou službu a

¹⁹⁹ Příloha č. 10. Funkční období staršovstva sboru, její členové a funkcionáři

protože vikář už měl rodinu se třemi malými dětmi. Kromě třebečského sboru bude mít vikář zejména na starosti Horní Dubenky, kde ztratil souhlas vikář Petr Brodský.

V říjnu se konala v třebečském sboru přednáška v rámci místní organizace Kostnické jednoty s hostem, vikářem Danem Drápalem z Prahy Holešovic. Ten přijel společně s dalšími mladými členy sboru. Vikář Drápal patřil k letničnímu hnutí v církvi a přijel společně s druhými svědčit o pravém obrácení ke Kristu. Mimo besedy vikář vykonal bohoslužby v Třebíči a Myslivořicích. Ordinance seniorátního vikáře se konala 15. prosince 1985 v Třebíči a místo synodního seniora dr. Hájka přijel jeho náměstek farář Josef Hromádka. Farář Hromádka přijel už v sobotu odpoledne a v rámci sborové besedy, přednášel o své zkušenosti, které získal při cestě do Indie.

Na konci roku 1985 se začíná zajímat o faráře Trusinu Státní bezpečnost jako příznivce Nové orientace. Je vydán „Metodický pokyn k zajištění příprav a průběhu voleb duchovenských členů synodní rady Českobratrské církve evangelické v roce 1987“, který byl zaměřen na aktivní potlačování vlivu členů a příznivců Nové orientace v každodenním životě církve a zejména při jednáních konventů a dalších celocírkevních akcích.²⁰⁰

Nový seniorátní vikář Tomáš Trusina uspořádal před vánočními svátky misijní sdružení mládeže. Přišlo asi 70 osob, většinou z naprosto necírkevního prostředí. Vikář Trusina pro ně připravil biblický program a pozval rovněž své spolužáky bohoslovce Štěpána Hájka a Zdeňka Šorma, kteří si připravili pásmo evangelických písní a básní. Většina příchozích účastníků byla z hospodského prostředí, přesto poslouchali velmi pozorně a se zájmem. Akce se na jaře opakovala, tentokrát s poloviční účastí, přesto se to považovalo za úspěch.

Na začátku září nastupuje na základní vojenskou službu seniorátní vikář Tomáš Trusina. Na základě jeho žádosti mu byla ze sociálních a rodinných důvodů zkrácena z 2 roků jen na 5 měsíců. Na čtrnáct dní přišel v září 1986 do Třebíče na praxi další student bohosloví Michal Plzák. Za krátkou dobu sotva stačil vidět všechny sborové aktivity. O měsíc později nastupuje do Třebíče další seniorátní vikář, Štěpán Hájek. Do sboru se stěhuje s manželkou Jitkou a synem Jonášem. Také nového vikáře čeká základní vojenská služba, takže jeho církevní služba nebude asi moc dlouhá. Díky neudělení státního souhlasu vikáři Trusinovi do sboru v Hlinsku se nakonec stalo, že po návratu z vojny zůstal ještě dva měsíce v Třebíči. Tak má horácký seniorát najednou dva vikáře a oba u seniora Trusiny v Třebíči. To však netrvalo moc dlouho. K 1. 4. 1987 dostal Štěpán Hájek státní souhlas do sboru v Horních Dubenkách. Tím po třech letech skončila seniorovi Trusinovi administrace sboru.

Druhý vikář Tomáš Trusina o měsíc později dostal státní souhlas pro sbor v Heršpicích, v brněnském seniorátě. Během krátké doby zůstal senior bez vikáře.

²⁰⁰ DINUŠ, Peter. *Českobratrská církev evangelická v agenturním rozpracování StB*. Vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2004, s. 39, ISBN 80-866-2108-1.

Koncem června se konal v Novém Městě konvent Horáckého seniorátu, který si znovu zvolil za seniora faráře Trusinu a seniorátního kurátora Milana Slámu z Třebíče. Konseniorem byl zvolen Jan Čapek ze Sázavy a náměstkem seniorátního kurátora byl zvolen Libor Smejkal z Velkého Meziříčí.

Mládež se o prázdninách vypravila s farářem a jeho manželkou do Daňkovic na brigádu. Byla to ohromná zkušenost a všichni účastníci byli akcí nadšeni.

Na začátku září se konal ve sboru v Horních Dubenkách Seniorátní den křesťanské rodiny. Rodiny s dětmi mají takové akce moc rádi a tak je účast vždy veliká. Zahajuje se tak vyučování dětí v Nedělní škole.

V polovině listopadu, 15. 11. 1987 přijel do Třebíče náměstek synodního seniora dr. Hlaváč. Hlavním důvodem příjezdu byla instalace nového seniorátního výboru, navíc sbor využil vzácné návštěvy k uspořádání sborové besedy.

O pár dní později probíhal v Praze XXV. synod ČCE, který měl volit novou synodní radu. Mezi kandidáty byl také trebičský farář Jan Trusina. Synodním seniorem byl zvolen farář Josef Hromádka z Olomouce. Jeho náměstkem byl zvolen farář Pavel Smetana z Libně a třetím členem synodní rady byl zvolen Jan Čapek ze Sázavy. U něho však nebyl vydán předběžný státní souhlas a tak jako jediný nesložil slib a čekalo se na dodatečný státní souhlas. Z dokumentu úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu je zřetelné, jak Státní bezpečnost se dlouhodobě připravovala k akci překazit volby do synodní rady, aby se osazení neubíralo nepřijatelným směrem. Bezpečnost úzce spolupracovala s církevními tajemníky při udělování státního souhlasu pro výkon duchovenské služby i pro výkon v některé funkci v církvi. Prosadit však své plány měli velmi ztížené demokratickým způsobem voleb, ale také proto, že Sekretariát pro věci církevní Ministerstva kultury neakceptoval návrhy Státní bezpečnosti k udělování státních souhlasů. Proto se nakonec i přes jiné plány podařilo opozici zvolit do synodní rady Pavla Smetanu a Jana Čapka. Ten však ani dodatečně státní souhlas nezískává a tak na jeho místo se automaticky posunuje senior Jan Trusina.²⁰¹

V roce 1988 se naplno jednou za 14 dní rozebíhají pravidelná setkávání necírkevní mládeže. Zájem o je poměrně veliký, neboť se pravidelně schází 12 až 18 osob.

Na jaře 1988 se stěhuje z fary po 38 letech kostelník Karel Dvořáček a na jeho místo nastupuje Miloš Zelený.

V dubnu 1988 je farář Trusina povolán do synodní rady, díky čemuž začíná pravidelně jednou za 14 dní jezdit do Prahy. Staršovstvo proto přesunuje pořad některých shromáždění na jiné dny, aby bylo možné zajistit všechny aktivity. Emeritní farář Burian ochotně nabízí svou pomoc při zástupech, paní Číhalová si bere na starost konfirmační cvičení. Navíc je paní Číhalová

²⁰¹ DINUŠ, Peter. *Československá církev evangelická v agenturním rozpracování StB*. Vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2004, s. 41-43 ISBN 80-866-2108-1.

zaměstnána jako sborová sestra, což schvaluje jak synodní rada, tak okresní církevní tajemník. Díky tomu se daří všechny sborové aktivity zachovat.

V letních měsících je po předchozím schvalovacím procesu zaveden na faru plyn a zakoupeny plynové kotle na vytápění služebních bytů.

V roce 1989 není k zaznamenání nic výjimečného, sborové i seniorátní se konají v dohodnutých termínech, s různým zájmem členů sboru. V květnu píše staršovstvo svůj návrh na příští konvent, aby synodní rada usilovala u příslušných úřadů získat povolení pro vysílání bohoslužeb v hromadných sdělovacích prostředcích.

V září 1989 absolvoval 14 denní praxi ve sboru v Třebíči bohoslovec Marek Zikmund. Během krátké doby se seznamuje s životem v tradičním a diasporním sboru v Třebíči, a od faráře dostává kladné hodnocení.²⁰² Při jednáních s okresním církevním tajemníkem využívá farář Trusina možnosti, že pokud některý duchovní opakovaně zastupuje, nebo vykonává bohoslužby v jiném sboru, k čemuž už jednou získal státní souhlas, při další opakované žádosti to stačí oznámit, dát na vědomí.

Dne 26. 11. 1989 se koná zasedání staršovstva, kde farář Trusina a seniorátní kurátor Milan Sláma informují o zasedání synodu a událostí, kterých byli svědky. Staršovstvo souhlasí, aby členové sboru, kteří vstoupí do Občanského fóra, mohli vystupovat také jménem sboru v Třebíči. Na tomto zasedání staršovstva je přítomna paní Hana Najbrtová, která se přijela představit jako kandidátka na místo sborové diakonky k 1. 2. 1990.

Vhledem k mimořádné politické situaci v zemi svolává staršovstvo sborovou besedu na 3. 12. 1989, která bude zaměřena na informace ze synodu k modlitbám a pokání. Besedy, při které byla vysluhována svatá večeře Páně, se zúčastnilo okolo 40 osob. Konec roku byl náročný a hektický, ale znamenal konec totality s novým československým prezidentem Václavem Havlem.

Konec sledovaného období, rok 1989 ještě neznamená ukončení působnosti faráře Trusiny v Třebíči. Bude pokračovat ve své práci až do roku 2001. Ve svých kázáních vždy kladl důraz na věrnost poselství Bible, a jak se promítá do dnešní současnosti.

Za působení faráře ve sboru v Třebíči se při bohoslužbách začali zapojovat rovněž laici čtením z Písma, přímlyvnými modlitbami i spoluvysluhování při večeři Páně. Farář Trusina věnoval pozornost rovněž písním. Pravidelně vybíral méně známé písně a také písně, které se zpívaly s doprovodem kytary a jiných hudebních nástrojů. Ve druhé polovině devadesátých letech se díky aktivním vikářům podařilo získat početnou skupinu zájemců o biblické hodiny pro nevěřící mládež. Veliký obdiv patří i tomu, že vedle velmi rozsáhlé sborové práce v diasporním sboru, zvládal farář Trusina rovněž povinnosti vyplývající z funkcí seniora i třetího člena synodní rady.

²⁰² Sborový archiv, Došlá a odeslaná korespondence 1989-1989, III B 25

Údaje ze sborové matriky za období 1973 – 1989

	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89
Křty	12	10	11	11	5	9	4	7	8	10	4	3	6	3	4	2	11
Požehnání	1	3	1	1	-	-	1	-	1	1	3	1	1	4	1	1	-
Konfirmace	5	-	6	5	3	7	4	3	9	7	4	2	4	3	8	8	-
Zemřelých	10	17	24	24	24	7	14	11	15	19	15	10	14	8	8	10	14
Přistoupilo	-	1	-	-	-	-	2	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-
Vystoupilo	1	4	7	12	2	-	4	-	1	-	-	-	2	1	1	1	2
Přistěhování	15	12	13	10	15	10	19	9	8	7	15	11	18	9	3	10	4
Odstěhování	16	26	6	14	3	7	4	6	9	2	2	6	5	1	13	8	8
Duší celkem	874	841	828	799	790	795	798	798	790	786	788	786	789	790	775	769	757

Údaje z matriky ukazují na množství jednotlivých událostí během tohoto období. Pokles duší byl způsoben zejména úbytkem evangelíků v Domově důchodců - kazatelské stanici v Myslibořicích.

XV. Závěr

Diplomová práce popisuje sto let činnosti evangelíků v městě Třebíči a nejbližším okolí. V tomto období se ve sboru vystřídal šest farářů. Všichni byli zajímavými a výraznými osobnostmi, což se bezpochyby projevilo v činnosti i směřování sboru v dějinách. Prostudoval jsem velké množství dochovaných materiálů, zpracování bylo pro jejich velký objem časově značně náročné. Některé důležité dokumenty se mi však dohledat nepodařilo, pravděpodobně se ztratily, nebo byly úmyslně zničeny. Velmi překvapivé pro mne byly zejména odtajněné dokumenty úřadů církevních tajemníků, mnohdy až šokující, dokazující skutečný nátlak a systematický psychický teror. Měl jsem k dispozici však jen malou část období, kdy působili.

Při studiu dochovaných materiálů jsem se snažil vysledovat nějakou stopu, která by potvrdila mou hypotézu, že kazatelé mohou svou osobností, příkladem a důrazy ovlivnit vývoj a směřování jednotlivců, i celého sboru. V mnoha případech se mi potvrdilo, že faráři některé změny zcela jasně ovlivnili.

Vliv farářů se projevil zejména při proměnách liturgie bohoslužeb, zpívání písní nebo zapojení laiků do bohoslužeb. Některé změny členové sboru – staršovstva dlouhodobě odmítali. Nechtěli akceptovat křest až v dospělosti, odmítali studium teologie a ordinaci žen a ordinaci laiků.

Jako každé společenství je i farní sbor tvořen lidmi různých povah a vlastností. Jedni jsou velmi aktivní, ochotní se zapojit do sborové práce a podílet se na všem, jiní zůstávají na okraji sboru, některé se nepodařilo získat nazpět do církve. Také finanční obětavost byla u některých členů sboru úžasná a příkladná, našly se však i příliš šetrné povahy.

Třebíčský sbor má v každé době velmi silné a trvalé jádro. Nezničila jej hospodářská krize třicátých let, druhá světová válka ani období totality. V dobách obtížných se dokázali postavit těžkostem čelem a splatili obrovské dluhy za stavbu kostela i fary. Vždy dokázali najít způsob, jak přežít a vytrvat ve víře. Troufám si tvrdit, že těžká období a roky příkoří byly trénováním odolnosti, vynalézavosti, jak přežít a nepokořit se. A to je i můj vzkaz trebičskému sboru: „Nepřítel neutekl pryč, jen si vzal jiný kabát a používá jiné způsoby! Neochabujte a bojujte i dále svůj boj víry!“

XVI. Seznam literatury

Archivní prameny

1. Národní archiv v Praze, Fond SÚC, KNV Jihlava, č. kartonu 40
2. Národní archiv v Praze, Fond SÚC, situační zprávy ONV, KNV, č. kartonu 64
3. Národní archiv v Praze, MŠ, č. kartonu 47 IV A, B, C a D
4. Okresní archiv v Třebíči, Okresní národní výbor, 1945 – 1960
5. Okresní archiv v Třebíči, Okresní úřad Třebíč, 1850 -1945
6. Okresní archiv v Třebíči, pobočka Moravské Budějovice, Okresní úřad M. B
7. Okresní archiv v Třebíči, pobočka Moravské Budějovice, ONV, č. kartonu 345, zn. církve
8. Sborový archiv FS ČCE v Třebíči
9. Ústřední archiv ČCE AF Moravská Superintendence HV, karton 19, Horní Vilémovice
10. Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, dodatky, Třebíč 1951 – 1984
11. Ústřední archiv ČCE AF SR ČCE, sign. V/A 85, Třebíč 1919-1949

Paměti

1. BARTH, Karl, J HROMÁDKA, Josef Bohumil SOUČEK, Jan Milič LOCHMAN a Martin ROHKRÄMER. *Freundschaft im Widerspruch: der Briefwechsel zwischen Karl Barth, Josef L. Hromádka und Josef B. Souček, 1935-1968*. Zürich: Theologischer Verlag, 276 p. ISBN 32-901-0948-8.
2. BARTH, Karl, HROMÁDKA, Josef, L. *Freundschaft im Widerspruch*. Zürich: Theologischer Verlag, 1995, s. 276. ISBN 3-290-10948-8
3. BRODSKÝ, Josef. *Pamětihodné události církve evangelické v Horních Vilémovicích*. Bez místa, cca 2001
4. BURIAN, Ilja. *Dějiny protestantismu v Třebíči a v Horních Vilémovicích*. Vyd. 1. v Třebíči: Arca JiMfa, 1996, 275 s., [4] s. obr. příloh. ISBN 80-857-6669-8.
5. ČORNEJ, Petr; BARTLOVÁ, Milena. *Velké dějiny země Koruny české VI. 1437-1526*. Praha: Paseka, 2007. 839 s. ISBN 978-80-7185-873-7.
6. FIŠER, Rudolf, Eva NOVÁČKOVÁ a Jiří UHLÍŘ. *Třebíč: dějiny města*. Vyd. 2. Třebíč: Blok, 2004-, 2 sv. ISBN 80-239-1822-21.
7. HEDBÁVNÝ, Miroslav. *Třebíčské pověsti a zajímavosti*. 2., rozš. vyd. Ilustrace Josef Dvořák. Třebíč: Akcent, 2005, 198 s. ISBN 80-726-8340-3.
8. KUBEŠ, Adolf. *Dějiny města Třebíče*. 1874. vyd. Třebíč: J. F. Kubeš, 1874, 173 s.
9. NIKODÉM, Vilém. *Dějiny města Třebíče: období 1468-1660*. V Třebíči: J. Lorenz, 1931, 332 s.
10. NIKODÉM, Vilém. *Stručné dějiny města Třebíče*. 2. vyd. V Třebíči: Jindřich Lorenz, 1911, 68 s., pří.
11. SAMEŠ, Čeněk. *Stručné dějiny města Třebíče*. Třebíč: Městský národní výbor, 585 s.

12. Staršovstvo FS ČCE v Třebíči. *Dům z tvrdého lomu*. Třebíč: Em. Čapek, 1940

Studie a další pomocná literatura

1. ABZ: Slovník cizích slov. [online]. [cit. 2014-08-13]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/diaspora>.
2. BARTH, Karl. *Bohoslovecké předpoklady pro výstavbu církve*. Přel. R. Říčan. Praha: Kalich, 1936
3. *Církev v proměnách času 1918-1968: sborník k 50. výročí spojení českobratrské církve evangelické*; Kalich – Praha 1969, s. 11
4. *Církev v proměnách času, 1969-1999: sborník Českobratrské církve evangelické*. 1. vyd. Editor Miroslav Brož. Praha: Kalich, 2002, 413 s., [32] s. obr. příl. (čb.). ISBN 80-701-7697-0.
5. *Českomoravská jednota*. 1908, X, č. 9.
6. DINUŠ, Peter. *Českobratrská církev evangelická v agenturním rozpracování StB*. Vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2004, s. 41-43 ISBN 80-866-2108-1.
7. EDGAR, Emil. *Protestantismus a architektura*. Praha: Emil Šolc, 1912. 117 s., čb. Obr. příl. (Malá knihovna spisů poučných); Č. 101-108.
8. FRAIS, Josef. *Reformy Marie Terezie a Josefa II.: (nejen v českých a moravských zemích)*. Vyd. 1. Třebíč: Akcent, 2005, 156 s. ISBN 80-726-8337-3.
9. HRUBÝ, František. *Luterství a novotrakvismus v českých zemích v 16. a 17. století*. In: Český časopis historický / [Red.]:Šusta, Josef - Hrubý, František - Klik, Josef. Praha: Historický klub 45, č. 1, (1939) s. 31-44.
10. JAN, Libor a OBŠUSTA Petr. *Ve stopách sv. Benedikta: sborník příspěvků z konference Středověké kláštery v zemích Koruny české, konané ve dnech 24. - 25. května 2001 v Třebíči*. Vyd. 1. Brno: Matice moravská ve spolupráci se Západomoravským muzeem v Třebíči, 2002, 298 p. ISBN 80-864-8809-8.
11. JANÁK, Jan. *Hospodářský rozmach Moravy 1740-1918*. 1. vyd. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1999, 321 s. ISBN 80-850-4889-2.
12. MATĚJEK, František. Účinky Obnoveného zřízení zemského z roku 1628 na naše země. *Vlastivědný věstník moravský*. 1990, roč. 42, čís. 3, s. 327-336. ISBN 0323-2581.
13. MEZNÍK, Jaroslav. *Lucemburská Morava: 1310-1423*. Praha: Lidové noviny, 1999, 562 s. ISBN 80-710-6363-0.
14. ODLOŽILÍK, Otakar. *Z počátků husitství na Moravě: Šimon z Tišnova a Jan Vavřincův z Račic*. V Brně: Nákladem vlastním, 1925, 170 s
15. ŠMAHEL, František. *Husitské Čechy: struktury, procesy, ideje*. Praha: Lidové noviny, 2001, 758 s. Česká historie, sv. 9. ISBN 80-710-6468-8.
16. TARDY, Lubomír. *Kristus – život náš*, Třebíč: Em. Čapek, 1925